

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI BİLİM DALI**

**KONYA'DAKİ TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILARIN
KORUNMASI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Zehra Rumeysa FAZLA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Murat ERTEKİN**

KONYA - 2022

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zehra Rumeysa FAZLA		
	Numarası	19813101001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı / İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Murat ERTEKİN		
Tezin Adı	Konya'daki Tarihi ve Kültürel Yapıların Korunması ve Yeniden İşlevlendirilmesinin Değerlendirilmesi			

ÖZET

Geçmiş zamandan bugüne kadar gelmiş tarihi ve kültürel değere sahip yapılar, zamanla değişime uğrayan sosyal, kültürel ve ekonomik yapının etkisiyle özgün işlevlerini koruyamamaktadırlar. İşlevini kaybeden tarihi ve kültürel miras niteliğindeki yapıları kente kazandırmak için çeşitli koruma yöntemleri kullanılmaktadır. Yeniden işlevlendirme ise bu yapılar için en çok tercih edilen koruma yöntemlerinden biridir. Koruma anlayışında öncelikli hususlardan biri özgünlüğe sadık kalınması iken yeniden işlevlendirme uygulamalarında buna ne derece dikkat edildiği tartışma konusudur. Yeni işlevin gerektirdiği değişimler, tarihi yapıların strüktürel, mekânsal ve kültürel özgünlüğüne müdahaleyi doğurmaktadır. Bu tezde de Konya kentinde bulunan tarihi ve kültürel yapılardan on adet yapı seçilerek bu yapıların yeniden işlevlendirilmesinde süreklilik kavramının korunması ile birlikte yeni işlevin getirdiği değişimler ve sorunlar değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken toplam otuz kişiden oluşan mimar, iç mimar, şehir ve bölge planlamacı, sanatçı ve arkeolog olan uzmanların da görüşlerine başvurulmuştur. Bu görüşler SPSS analiz yöntemiyle tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Tezin 1. bölümünde; kültür varlığı tanımı, sınıflandırılması, tarihi yapı miraslarının değer ölçütleri, koruma kavramının gelişimi, Türkiye ve dünyadaki koruma kuruluşları ve koruma ilkeleri hakkında bilgiler verilmektedir. 2. bölümde; kent kimliği, kolektif bellek ve yeniden işlevlendirme kavramları açıklanmış, yeniden işlevlendirme sebeplerinden ve yeniden işlevlendirilmiş yapıların koruma sorunlarından bahsedilmiştir. 3. bölümde; Konya kentinin konumu ve tarihi hakkında bilgiler verilmiştir ve tez kapsamında seçilmiş olan yapılar incelenmiştir. 4. bölümde ise yeniden işlevlendirme uygulamalarının değerlendirilmesi seçilmiş yapılar üzerinden uzman görüşlerinin sonuçları ile yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Koruma, Yeniden İşlevlendirme, Konya, Tarihi ve Kültürel Yapı

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Author's	Name Surname	Zehra Rumeysa FAZLA		
	Student Number	19813101001		
	Department	Interior Architecture And Environmental Design		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Murat ERTEKİN		
Title of the Thesis/Dissertation	Evaluation of Conservation and Re-functioning of Historical and Cultural Buildings in Konya			

ABSTRACT

Buildings with historical and cultural value, which have come from the past to the present, cannot preserve their original functions due to the social, cultural and economic structure that has changed over time. Various conservation methods are used to bring the historical and cultural heritage buildings that have lost their function to the city. Generally, the re-functioning method is chosen from the preservation methods and applied to these buildings. While one of the primary issues in the conservation approach is to be faithful to originality, it is a matter of debate how much attention is paid to this in re-functioning practices. The changes required by the new function cause an intervention in the structural, spatial and cultural originality of historical buildings. In this thesis, ten buildings were selected from the historical and cultural buildings in the city of Konya, and the changes and problems caused by the new function and also the conservation of the concept of sustainability in the re-functioning of these buildings were evaluated. While making the evaluation, the opinions of experts who are architects, interior architects, urban and regional planners, artists and archaeologists, consisting of a total of thirty people, were also consulted. These views were interpreted by being tabulated by SPSS analysis method.

In the first chapter of the thesis; information is given about the definition of cultural property, its classification, the value criteria of historical building heritage, the development of the concept of conservation, conservation organizations in Turkey and in the world, and conservation principles. In the 2nd chapter; the concepts of urban identity, collective memory and re-functioning are explained, the reasons for re-functioning and the conservation problems of re-functionalized buildings are mentioned. In the 3rd chapter; information about the location and history of the city of Konya was given and the selected buildings within the scope of the thesis were examined. In the 4th chapter, the evaluation of re-functioning applications was made with the results of expert opinions on selected buildings.

Keywords: Conservation, Re-Functioning, Konya, Historical And Cultural Building

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGELER LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	xi
ÖN SÖZ	xii
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
Araştırmanın Kapsamı	2
Literatür Araştırması.....	3
Yöntem.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ VE KÜLTÜREL DEĞERE SAHİP YAPILARIN KORUMA SÜRECİ

1.1. Kültür Varlığı	5
1.1.1. Taşınır Kültür Varlığı.....	5
1.1.2. Taşınmaz Kültür Varlığı.....	5
1.1.2.1. Taşınmaz Kültür Varlıklarında Değerlendirme	6
1.2. Tarihi Yapı Mirası	7
1.2.1. Tarihi ve Kültürel Yapıların Değeri	8
1.2.1.1. Tarihsel Değer.....	9
1.2.1.2. Estetik Değer	9
1.2.1.3. Kullanım Değeri.....	9
1.3. Koruma Kavramının Gelişimi.....	9
1.3.1. Dünyadaki Koruma Kuruluşları.....	12
1.3.2 Türkiye’deki Koruma Kuruluşları.....	14
1.3.3. Koruma İlkeleri	15

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMELERİ VE KORUMA SORUNLARI

2.1. Kent Kimliği ve Kolektif Bellek Kavramı.....	18
2.2. Yeniden İşlevlendirme Kavramı	22
2.2.1. Tarihi Yapılarda Yeniden İşlevlendirme Sebepleri.....	24
2.2.1.1. Fiziksel Değişimler	27
2.2.1.2. Ekonomik Değişimler	27
2.2.1.3. Sosyal Değişimler	28
2.3. Yeniden İşlevlendirilmiş Tarihi ve Kültürel Yapı Örnekleri.....	29
2.3.1. Medreseler	30
2.3.2. Hamamlar	30
2.3.3. Hanlar	31
2.4. Yeniden İşlevlendirilmiş Yapıların Koruma Sorunları.....	32
2.4.1. Kent Kimliğindeki Etkileri	32
2.4.2. Kolektif Bellekteki Etkileri.....	32
2.4.3. Sosyal ve Kültürel Etkiler.....	33
2.4.4. Strüktürel Etkiler	33
2.4.5. Mekânsal Etkiler	34
2.4.6. Yapı ve Çevre İlişkisi	34
2.4.7. Hukuki Sorunlar	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA KENTİ VE ARAŞTIRMA KAPSAMINDA SEÇİLEN TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILAR

3.1. Konya Kenti Konumu ve Tarihi.....	37
3.2. Çalışma Kapsamında Seçilen Yapılar	38
3.2.1. Medreseler	38
3.2.1.1. İnce Minare Medresesi	39
3.2.1.2. Karatay Medresesi.....	48
3.2.1.3. Sırçalı Medrese	54
3.2.1.4. Ali Gav Medresesi	61
3.2.2. Hamamlar	71
3.2.2.1. Ak (Hacı Ali Ağa) Hamam.....	71

3.2.2.2. Subaşı Hamamı	76
3.2.2.3. Karamanoğlu Mehmet Bey (Hasbey) Hamamı	81
3.2.3. Hanlar	85
3.2.3.1. Zazadın Han.....	86
3.2.3.2. Horozlu Han.....	91
3.2.3.3. Dibidelik Han.....	95

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YENİDEN İŞLEVLENDİRME UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. İnce Minare Medresesi.....	103
4.2. Karatay Medresesi	105
4.3. Sırçalı Medrese.....	106
4.4. Ali Gav Medresesi	108
4.5. Ak (Hacı Ali Ağa) Hamamı	109
4.6. Subaşı Hamamı.....	111
4.7. Karamanoğlu Mehmet Bey (Hasbey) Hamamı.....	112
4.8. Zazadın Han	113
4.9. Horozlu Han	114
4.10. Dibidelik Han	115
SONUÇ VE ÖNERİLER	120
KAYNAKÇA	123
EKLER.....	129
Ek-1: 1. Grup Sorular	129
Ek-2: 2. Grup Sorular	130

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 2.1. Tarihi ve kültürel yapıların değer tipolojileri örnekleri	25
Çizelge 2.2. Fiziksel, ekonomik ve sosyal değişimlerin mekân kullanımlarındaki değişimler ile ilişkisi	26
Çizelge 3.1. İnce Minare Medresesi yapı kimliği	39
Çizelge 3.2. İnce Minare Medresesi plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	41
Çizelge 3.3. Karatay Medresesi yapı kimliği	49
Çizelge 3.4. Karatay Medresesi plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	50
Çizelge 3.5. Sırçalı Medrese yapı kimliği	55
Çizelge 3.6. Sırçalı Medrese plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	57
Çizelge 3.7. Ali Gav Medresesi yapı kimliği	62
Çizelge 3.8. Ali Gav Medresesi plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	66
Çizelge 3.9. Ak Hamam yapı kimliği	72
Çizelge 3.10. Ak Hamam plan, kesit ve görünüş (KBB – KUDEB'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	73
Çizelge 3.11. Subaşı Hamamı yapı kimliği	77
Çizelge 3.12: Subaşı Hamamı plan, kesit, görünüş (KBB – KUDEB'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	79
Çizelge 3.13. Hasbey (Karamanoğlu Mehmet Bey) Hamamı yapı kimliği	82
Çizelge 3.14. Hasbey Hamamı plan, kesit, görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	83
Çizelge 3.15. Zazadın Han yapı kimliği	87
Çizelge 3.16. Zazadın Han plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	88
Çizelge 3.17. Horozlu Han yapı kimliği	91
Çizelge 3.18. Horozlu Han plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	93
Çizelge 3.19. Dibidelik Han yapı kimliği	95
Çizelge 3.20. Dibidelik Han plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)	97
Çizelge 4.1. Mesleğe ilişkin frekans tablosu	102

Çizelge 4.2. Eğitim durumuna ilişkin frekans tablosu	102
Çizelge 4.3. İnce Minare Medresesi sorular ve ortalama puan çizelgesi	104
Çizelge 4.4. Karatay Medresesi sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	106
Çizelge 4.5. Sırçalı Medrese sorular ve ortalama puan çizelgesi	107
Çizelge 4.6. Ali Gav Medresesi sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	108
Çizelge 4.7. Ak (Hacı Ali Ağa) Hamam sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	110
Çizelge 4.8. Subaşı Hamamı sorular ve ortalama puan çizelgesi	111
Çizelge 4.9. Karamanoğlu Mehmet Bey (Hasbey) Hamamı sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	112
Çizelge 4.10. Zazadın Han sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	113
Çizelge 4.11. Horozlu Han sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	115
Çizelge 4.12. Dibidelik Han sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	116
Çizelge 4.13. Mesleğe ilişkin frekans tablosu	117
Çizelge 4.14. Eğitim durumuna ilişkin frekans tablosu	117
Çizelge 4.15. 2. grup sorular ve ortalama puan çizelgesi.....	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. İnce Minare Medresesi 1870'ler, Fotoğraf: Guillaume Berggren.....	40
Şekil 3.2. İnce Minare Medresesi yıldırım düşmesinden sonra, 1914.....	40
Şekil 3.3. İnce Minare Medresesi perspektif görünüşü – Çizen: Mahmut Akok, 1963 .	42
Şekil 3.4. İnce Minare Taş Eserler Müzesi giriş holü, sağ ve sol nişler	43
Şekil 3.5. Taş zemin ve tuğla duvarlar	43
Şekil 3.6. Avludaki havuz ve etrafındaki sergi elemanları.....	44
Şekil 3.7. Sergi nişine dönüştürülmüş hücre girişleri	44
Şekil 3.8. Avlunun kubbesindeki aydınlık feneri	45
Şekil 3.9. Taş eserlerin sergilendiği büyük sergi alanı.....	45
Şekil 3.10. Ahşap eserlerin sergilendiği sergi alanı.....	46
Şekil 3.11. Havuza su sağlayan kanal	47
Şekil 3.12. Medresenin bahçesindeki taş eserler	47
Şekil 3.13. Karatay Medresesi, 1914	48
Şekil 3.14. Medresenin avlu kubbesi ve duvarları.....	51
Şekil 3.15. Medresenin öğrenci hücrelerinin olduğu kısım – sergi alanı.....	52
Şekil 3.16. Sergi nişi olarak kullanılan öğrenci hücre girişleri	52
Şekil 3.17. Tuğla döşemeli zeminler ve boyalı duvarlar.....	53
Şekil 3.18. Ana eyvandan avluya bakış ve sergilenen kanal.....	54
Şekil 3.19. Sırçalı Medrese taç kapı.....	56
Şekil 3.20. Sırçalı Medrese 1870'ler, Fotoğraf: Guillaume Berggren	58
Şekil 3.21. Sırçalı Medrese girişten avluya bakış.....	59
Şekil 3.22. Sırçalı Medrese lavabo yapılan kısım.....	59
Şekil 3.23. Büro olarak kullanılan öğrenci hücreleri	60
Şekil 3.24. Müdür odası ve sekreter odası olarak kullanılan kısım	60
Şekil 3.25. Ali Gav Medresesi 1950'ler	62
Şekil 3.26. Ali Gav Medresesi günümüzdeki avlu görünümü.....	63
Şekil 3.27. Ana eyvandaki çini kaplı mihrap nişi.....	64
Şekil 3.28. Avludaki havuz ve çevresindeki oturma birimleri	67
Şekil 3.29. Ali Gav Medresesi giriş kapısı	68
Şekil 3.30. Avlunun üstündeki temperli cam kubbe	68

Şekil 3.31. Ali Gav Medresesi derslik	69
Şekil 3.32. Ali Gav Medresesi türbe odası	69
Şekil 3.33. Ali Gav Medresesi eklenti yapı	70
Şekil 3.34. Ak Hamam restorasyondan önce çekilmiş bir fotoğraf	71
Şekil 3.35. Ak Hamam giriş kapısı ve kitabesi	74
Şekil 3.36. Ak Hamam ışıklıklı kubbe	75
Şekil 3.37. Ak Hamam satış alanı	75
Şekil 3.38. Ak Hamam müze alanı	76
Şekil 3.39. Subaşı Hamamı'na ait eski bir fotoğraf	76
Şekil 3.40. Subaşı Hamamı ışıklıklı kubbe	78
Şekil 3.41. Cepheye yaslanan cam kütle	80
Şekil 3.42. Subaşı Hamamı sıvalı duvarlar	81
Şekil 3.43. Hasbey Hamamı'na ait eski bir fotoğraf, 1980'ler	81
Şekil 3.44. Restoran olarak yeniden işlevlendirilen Hasbey Hamamı	85
Şekil 3.45. Zazadın Han'a ait eski bir fotoğraf, 1970'ler	86
Şekil 3.46. Hanın duvarlarında kullanılan devşirme malzemeler	89
Şekil 3.47. Zazadın Han müze odaları	89
Şekil 3.48. Zazadın Hanı düğün organizasyonu ve film çekimi	90
Şekil 3.49. Zazadın Han kapalı kısımda bulunan satış alanı ve oturma alanları	90
Şekil 3.50. Horozlu Han'a ait eski bir fotoğraf	92
Şekil 3.51. Horozlu Han ve çevresi	92
Şekil 3.52. Horozlu Han kapalı kısma ait taç kapı	94
Şekil 3.53. Horozlu Han yemek alanı	95
Şekil 3.54. Dibidelik Han restorasyondan önce	96
Şekil 3.55. Dibidelik Han eklenti kısım mutfak, servis ve tuvalet	98
Şekil 3.56. Dibidelik Han / Güven Balık Restoran giriş kapısı	99
Şekil 3.57. Dibidelik Han / Güven Balık Restoran giriş bölümü	99

KISALTMALAR

- GEEAYK** : Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICCROM : International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOMOS : International Council on Monuments and Sites
KBB : Konya Büyükşehir Belediyesi
KUDEB : Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
SPSS : Statistical Package for the Social Sciences
UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
vb. : ve Benzeri
VBM : Vakıflar Bölge Müdürlüğü

ÖNSÖZ

Öncelikle bu tez çalışmasının başından itibaren beni destekleyen, yardımlarını ve bilgisini esirgemeyen, sonsuz sabır ve anlayış gösteren çok değerli danışmanım Prof. Dr. Murat ERTEKİN'e ve her anımda bana yardımcı olan kıymetli bölüm hocalarım Doç. Dr. Osman PERÇİN, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ergün HATIR ve Dr. Öğr. Üyesi Mücella ATEŞ'e teşekkürü borç bilirim. Aynı zamanda her zaman yanımda olan değerli eşime ve aileme teşekkür ederim.

Zehra Rumeysa FAZLA

Konya, 2022

GİRİŞ

Tarihi ve kültürel değerlerine sahip çıkan toplumlar bu değerleri koruyabildikleri ve günlük yaşama adapte edebildikleri sürece varlıklarını ve öz benliklerini sürdürebilmektedirler. Geçmişten günümüze miras kalan birçok tarihi ve kültürel yapı değişen sosyal, kültürel ve ekonomik yapının etkisiyle eski işlevlerini koruyamamaktadır. İşlevlerini kaybeden tarihi ve kültürel miras niteliğindeki yapıların tarihsel sürdürülebilirliğini sağlayarak kente kazandırmak için çeşitli koruma yaklaşımları gündeme getirilmektedir. Genellikle de bu yapılar için koruma yöntemlerinden biri olan yeniden işlevlendirme yöntemine başvurulmaktadır. Bu yapılar yapıldıkları dönemlere ait tarihsel, sosyal, kültürel ve mimari değerleri temsil etmektedirler. Bu sebeple yapılarda koruma ve yeniden işlevlendirme konuları akademik çalışmalara ve projelere konu olmaktadır. Yeniden işlevlendirme yapılırken, eskiyle yeninin doğru bir şekilde harmanlanması, yapının özgünlüğüne sadık kalınması, tarihsel sürdürülebilirliğin sağlanması ve yapının kentsel yaşama en faydalı şekilde kazandırılması gerekmektedir. Yapıya verilen yeni işlev yapının mimari özelliklerini ve simgesel değerini zedelememelidir. Bu sayede kültürel mirasın parçası olan yapılar korunurken kent kimliği de korunarak sürdürülebilirliği devam ettirilmelidir. Korumada özgünlüğe sadık kalınması öncelikli olarak dikkate alınması gereken hususlardan biridir ve yeniden işlevlendirme uygulamalarında buna önem verilmelidir. Fakat, yeniden işlevlendirme uygulamalarının ne kadarında ve ne derece buna dikkat edildiği tartışma konusudur. Çünkü, genellikle yeni işlev verilen tarihi ve kültürel yapılar özgün işlevlerinden tamamen farklı bir işlevle hayatlarına devam etmektedirler. Bu araştırmada da tarihi ve kültürel yapıların özgün işlevinden tamamen farklı bir işlevle kullanılmasının bu yapıların özgünlüğüyle zıt düştüğü savunulmaktadır. Yeni işlevlerin bu yapılarda çoğunlukla tarihsel ve kültürel sürdürülebilirliği sağlamadığı, kent kimliğini ve kolektif belleği zedelediği düşünülmektedir. Konya kentinde bulunan araştırma kapsamında seçilmiş tarihi ve kültürel yapıların korunması ve yeniden işlevlendirilmesi bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Konya kentinde bulunan tarihi ve kültürel yapıların yeniden işlevlendirilmesinde süreklilik kavramının korunmasını değerlendirmek, yeni işlevin getirdiği değişimlerin ve sorunların analizleriyle çok yönlü düşünmeyi sağlayacak bulguları ortaya koymaktır. Tezde değerlendirilmek üzere Konya kentinde bulunan ve yeniden işlevlendirilmiş, tarihi ve kültürel değere sahip on yapı belirlenmiştir. Bu yapılar özgün işlevleri açısından dördü medrese, üçü hamam ve üçü han olacak şekilde kategorize edilmiştir. Belirlenen yeniden işlevlendirme projelerindeki tasarımların, yapıların özgünlük, tarihi ve kültürel değerlerine uygunluğu açısından analizi yapılarak yapıların tarihsel süreçleri, mevcut durum yaklaşımları ve problemler değerlendirilmiştir. Tarihi ve kültürel yapıların stratejik planlar ve yeterli analizler yapılmadan yeniden işlevlendirilmesinin yapıların sürdürülebilirliğine olan etkileri bu tezin amaçları doğrultusunda ele alınmıştır. Araştırmanın çıktılarının literatürde kaynak olarak yeniden işlevlendirme projelerinde dikkate alınması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, yeniden işlevlendirilmiş tarihi ve kültürel değere sahip yapıların koruma ve kullanım dengesinin sağlanma ölçütü özgünlük, mekân tasarımı ve işlev performansı uzman görüşleri de dikkate alınarak çok yönlü analizler ile tartışılmıştır. Tarihi yapıların eski fonksiyonlarının değiştirilerek bu yapıların bugün kullanılan mekân-nesne olarak varlığına devam etmesine, genelde yapıların sadece “müze” olarak gündelik hayatın dışında kalmasındansa özgün işlevlerle hayata dahil edilerek “koruma” adına katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Bu bağlamda, tarihi ve kültürel yapıların kullanım sürekliliğini sağlamak için yeniden kullanım kararları ve yeniden işlevlendirme projeleri tartışılarak verimliliği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda yeni işlevle gelen tasarım sorunları ve yeni işlevin özgün dokuya ve kente uygunluğu tartışılmıştır.

Araştırmanın Kapsamı

Tarihi ve kültürel değere sahip yapılar günümüz dünyasında işlevlerini kaybettikleri gerekçesiyle atıl halde kalmamaları için yeniden işlevlendirme kavramıyla gündeme gelmektedirler. Bu sebeple dünyada birçok tarihi yapı yeniden

işlevlendirilerek topluma kazandırılmaya çalışılmıştır ve çalışılmaktadır. Kültürel sürekliliği sağlamak amacıyla yeniden işlevlendirilerek korunan yapıların özgün mekânsal kimliğe uygunluğu tasarım aşamasındaki önemli problemlerin başında gelmektedir. Yeniden işlevlendirme kavramının temelinde mevcut yapının özgün işlevinden bağımsız farklı bir işlevle tasarlanması yatmaktadır. Bu durumda hem tarihi birikimlerin korunması hem de kullanıcılar için anlaşılabilir olması arasındaki dengenin kurulması gerekmektedir. Bu dengenin yeterince sağlıklı sağlanıp sağlanamaması tezin ana problemini oluşturmaktadır. Tez kapsamında incelenmiş Konya kentinde bulunan yeniden işlevlendirme projeleriyle dönüştürülen on adet yapının tarihi, özgün işlevi ve kültürel nitelikleri araştırılarak bu projelerle yapıların özgün işlevlerine nasıl bir tasarımla yaklaşıldığı değerlendirilmiştir.

Literatür Araştırması

Tarihi yapıları koruma ve yeniden işlevlendirme konusunda bugüne kadar çeşitli bakış açıları doğrultusunda pek çok çalışma yapılmıştır. Araştırmada kullanılan kaynaklar:

Ahunbay (1999), “Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon” adlı kitabında koruma kavramı temelden ele alınmış ve gelişimi irdelenmiştir. Anıt kavramı ve korunması gereken değerler üzerinde durulmuştur. Restorasyon çalışmalarına da değinilmiş, bir restorasyon projesinin nasıl olacağı ve restorasyon teknikleri hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Tarihi çevre koruma kavramı ele alınarak ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Basa (2015), “Kentsel Hafızanın Sürdürülebilirliği: Bir Mimarlık Stüdyosu Deneyimi” başlıklı makalesinde kentsel hafıza ve kent kimliğinin oluşma ve korunma sorunsalından bahsetmiştir. Kentsel heykellerin ve konumlandıkları alanların rollerini tartışmıştır.

Kaypak (2010), “Antakya’nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi” başlıklı makalesinde kent kimliği kavramını, kent kimliğinin kültür ve mekânla ilişkisini açıklamış ve Antakya özelinde kent kimliğini irdelenmiştir.

Kuban (1969), “Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar” isimli çalışmasında restorasyon hakkında genel tanımlamalar yapmış, tarihi ve estetik açısından restorasyon sorunlarını dile getirmiştir.

Kuban (2000), “Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama” isimli kitabında mimarlık, kuram ve uygulama kapsamında tarihi çevreleri incelemiş ve koruma üzerinde durmuştur.

Oğurlu (2014), “Çevre – Kent İmajı – Kent Kimliği – Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış” isimli makalesinde kentsel mekân ve kimlik ilişkilerini, kent kimliğinin oluşum sürecini anlatmıştır.

Pekol (2010), “İstanbul’da yeni işlevlerle kullanılan tarihi yapıların üslup sorunsalı” isimli çalışmasında İstanbul’da bulunan tarihi yapıların yeniden işlevlendirme sürecinde karşılaşılan sorunları üslup üzerinden incelemiştir.

Yaldız (2003), “Konya’daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinde Konya’da bulunan Karatay, İnce Minare, Ali Gav ve Sırçalı Medreselerinin mimari özelliklerini ve yeniden işlevlendirilmelerini incelemiştir.

Yöntem

Öncelikle tarihi ve kültürel yapılar ile ilgili kavramlar açıklanarak tarihi yapı koruma yöntemleri irdelenmiştir. Çalışmada ele alınan işlevini kaybetmiş tarihi yapıların mimari ve kültürel özellikleri açıklanarak bu yapılardaki yeniden işlevlendirmenin getirdiği sorunlar tespit edilmiştir. Bu yapıların çok yönlü analizleri yapılmış ve yeni fonksiyonun tarihi yapının özgün dokusuna, mekânsal ve kentsel belleğe uygunluğu değerlendirilmiştir.

Seçilen yapıların restorasyon projeleri, tarihi ve güncel fotoğrafları, yeniden işlevlendirme projeleri çalışmanın temel malzemeleridir. İncelenen yapılarda yeni işlevin koruma kavramına uygunluğu ve verimliliği araştırılmıştır. Yapıların yerinde tespitleri yapılarak belgeleme çalışmalarının yanında uzman kişilerin görüşlerine başvurularak SPSS programı üzerinden istatistiksel analizler yapılmıştır. Belirlenen yapılarda fonksiyon analizleri, stilistik analizler, estetik, mekân algısına dayalı analizler ve toplumsal analizler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ VE KÜLTÜREL DEĞERE SAHİP YAPILARIN KORUMA SÜRECİ

1.1. Kültür Varlığı

Venedik Tüzüğü'nde geçen genişletilmiş anıt kavramı, 1976 yılında UNESCO tarafından kültürel geleneklerle ilgili tüm maddi varlıkları kapsayacak şekilde ele alınmış ve “kültürel varlık” kavramı ortaya atılmıştır (UNESCO, 1978). 1983 yılında çıkan 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”nda da bu kavram kabul edilerek farklı uygarlıkların sosyal hayatı, bilim düzeyleri ve sanat anlayışları hakkında somut bilgiler veren ve korunmaları toplum yararına olan eşya ve yapıtları içine almaktadır. Korunması gereken kültür varlıkları “taşınır” ve “taşınmaz” kültür varlıkları olarak iki ana bölümde incelenmektedir (Ahunbay, 1999: 22).

1.1.1. Taşınır Kültür Varlığı

Eski adıyla “menkul” olan heykel, resim, cam, metal, deri eşya, seramik kaplar, mücevherler, mobilyalar, dokumalar, elyazması kitaplar gibi taşınabilir sanat eserleri ve belgeler taşınır kültür varlığı olarak kabul edilmektedir. Bu taşınır sanat eserleri ve belgeler müzelerde ya da özel koleksiyonlarda muhafaza edilmektedir. Bakım ve onarımları hepsinin ilgili uzmanı tarafından yapılmaktadır. Fakat özel durumlarda, çevresel sebepler, vandalizm gibi, taşınmaz kültür varlığına ait olan duvar resmi, mozaik, heykel, ocak yaşmağı gibi öğeler de yerlerinde korunamayacak durumda olurlarsa Venedik Tüzüğü'nün 8. maddesinde karar verildiği gibi müzelere alınmaktadırlar (Ahunbay, 1999: 22).

1.1.2. Taşınmaz Kültür Varlığı

Anıtlar ve sitler taşınmaz kültür ve doğa varlıkları olarak kabul edilmektedir. Eski ismiyle “gayrimenkul” olan taşınmaz kültür varlıkları tek yapı veya birkaç yapıdan oluşan yapılar grubu şeklindedir. (Ahunbay, 1999: 22)

1.1.2.1. Taşınmaz Kültür Varlıklarında Değerlendirme

“Tescil” işlemi taşınmaz kültür ve doğa varlıklarının belirlenip ulusal kültür varlıkları kütüğüne geçirilmesidir. Tescil işlemiyle birlikte kültür varlıkları korunarak yasal güvence altına alınmaktadır ve özgün niteliklerini sürdürme ölçütleri belirlenmektedir (Ahunbay, 1999: 31, 32).

Tarihi yapının önemi ve evrensel veya yöresel değere sahip olması yapıya uygulanabilecek müdahalelerin boyutunu belirlemektedir. İnsanlık tarihi için kıymetli olan, dünya mimari mirasının ögesi olan tarihi yapıtların oldukları gibi korunması büyük önem arz etmektedir. Pek çok ülkede tarihi yapıtlar önemlerine göre kategorize edilmiş ve her grup için belli müdahale sınırları tanımlanmıştır. Türkiye’de tarihi yapıtların kategorizasyonu ilgili bilim dallarının (mimarlık tarihi, arkeoloji, tarih, sanat, restorasyon vb.) uzmanları tarafından bilimsel kurullar oluşturularak belirlenmektedir. Bazı ülkelerde çok sayıda tarihi yapı koruma altına alınırken bazı ülkelerde tarihi yapıtlar gerekli ilgiyi ve önemi görememektedir. Bu nedenle bu yapıtlar zarar görmektedir. Türkiye’de değişen yasalarla beraber zaman içinde tarihi yapıtları değerlendirme ölçütleri değişime uğramıştır. Günümüzde de geçerli olan 2683 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” 1999 yılında “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu” tarafından düzenlenerek çıkarılmıştır (Ahunbay, 1999: 32 ve Süslü, 2018: 45).

Kültür varlığı olarak kabul edilen tarihi yapıtların korunmasında asıl olması gereken onların genel görünümüleriyle olduğu kadar özgün tarihi dokularıyla da yaşatılmaya çalışılmasıdır. Türkiye’de tescil çalışmaları çok geciktiğinden birçok kentte tarihi çevre çoğunlukla koruma gayesi güdülmeyen imar planlarıyla yenilenmiş ve tarihi doku bozularak farklı ölçekteki dokularla çevrelenmiştir (Ahunbay, 1999: 35).

Tarihi yapıtların hak ettikleri değerin altında sınıflandırılmış olması, oldukları düzende korunması gerekirken yıkılması, iç düzeninin değiştirilmesi ve yeniden yapılması anlayışının egemen oluşu kültür varlıklarının erozyonuna neden olmaktadır. Genel anlamda, özellikle 2000’li yıllardan önce, restorasyonlar tarihi

yaşatması, özgün dokuyu, malzemeyi, yapım tekniğini koruması gerekirken yenilemeler şeklinde yapılagelmiştir. Bakım ve onarımın olmaması, kasıtlı tahrip ve terk edilme gibi sebepler tarihi yapıların yok olmasına neden olmaktadır. Tarihi yerleşkenin terk edilmesi, oradaki kent dokusunun zedelenmesi, tarihi yapıların bakımsız kalması genelde sosyal ve ekonomik sorunlarla doğrudan ilişkilidir (Ahunbay, 1999: 50). Günümüzde anıtsal değeri olan tarihi yapılar “koruma” kavramı altında yeniden işlevlendirilerek yapının sürdürülebilirliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Fakat, bu yapılar genel olarak müze işleviyle yapının sadece fizikseliği kullanılarak Ahunbay’ın deyişiyle “kutu” gibi yorumlanarak değerlendirilmektedir, bu da yapıların mekânsal bütünlüğünü ve özgün değerlerini zedelemektedir (1999: 53).

1.2. Tarihi Yapı Mirası

Geçmiş zamandan kalan bütün izlerin geleceğe aktarılması mümkün değildir ve her ülkenin ekonomik ve sosyal durumu bu izleri koruyup ayakta tutmaya yetmemektedir. Modern kentleşmenin getirdiği sorunlar, fiziksel yapının ve malzemenin yıpranması, bakımsızlık, doğal afetler ve yeni yapılanmalar tarihi yapıların atıl kalıp sayılarının azalmasına neden olmaktadır. Bu sebeple, korunması gereken yapılar belirli ölçütlerden yararlanılarak önemi saptanıp korumaya alınmaktadır. Bu ölçütler, tarihi bir yapının veya yapı kümelerinin “tarihi belge niteliği” taşıması, “eskilik özelliği” ve “estetik değeri”dir (Kuban, 1969: 342). Tarihi yapı veya yapı kümesi bu özelliklerden biri ya da daha fazlasına sahip olduğunda, bu yapı veya yapıların korunması için ilk eylem olarak tescil kararı alınabilmektedir (Ahunbay, 1999: 28).

Tarihi belge niteliği taşıyan yapılar bu niteliğe tarihi bir olayla ya da kişiyle ilişkisiyle tarihi bir süreci yansıması durumunda sahip olmaktadır (Kuban, 1969: 342, 343). Eskilik özelliği için ise tarihi yapının yapıldıktan kaç yıl sonra eski eser olduğu kararı ülkelere göre değişmektedir. Türkiye’de geçerli olan durum ise 2863 sayılı kanunun 6. maddesinde tanımlanmıştır. Bu maddeye göre 1900 yılından önce yapılmış olan yapılar koruma kapsamına alınmıştır. 20. yüzyıldan sonra yapılmış olan yapıların koruma altına alınmaları için mimari bir akımın temsilcisi olması,

önemli bir mimarın tasarımının olması ya da bir yapı dizisinin ögesi olması gerekmektedir (Ahunbay, 1999: 30). Estetik değer niteliğinde, güzellik anlayışı kişilere ve toplumlara göre değiştiğinden nesnel olmadığı için bu husus tartışmalar yaratmaktadır. Korumaya alınacak yapıda olması gereken estetik hakkında toplumsal beğeni bilinçli olmadığında bu karar toplum adına konunun uzmanları, sanat tarihçileri, mimarlık tarihçileri ve arkeologlar tarafından yönlendirilmektedir (Ahunbay, 1999: 31).

1.2.1. Tarihi ve Kültürel Yapıların Değeri

Çevre; sosyal, fiziksel ve biyolojik etkenlerin etkisiyle şekillenmektedir. Fiziksel çevre; sosyal, kültürel, doğal ve yapay unsurlardan oluşmaktadır ve insanı da kapsamaktadır. Bu unsurlar devamlı bir etkileşim halindedir (Oğurlu, 2014: 279). İnsan ve çevre arasındaki ilişki insanlığın başlangıcından bu yana var olmuş ve zamanla kültürün etkisiyle farklı dokularla yoğrularak şekil almıştır. Mimari eserler de bu etkileşimlerin çıktılarıdır. Derin bir tarihi geçmişe sahip alanlarda birikerek ve evrilerek günümüze gelen kültürün etkisi ve etkileşimi, yeni oluşturulan çevrelere göre daha fazladır. Kültürün çıktılarında ve onu oluşturan/onun tarafından oluşturulan bileşenlerden en gözle görüleni de yapılaşmadır. Tarihi bir yerdeki yapılaşmayı en çok etkileyen etmenlerden biri oranın coğrafi durumunun, mevcut materyallerin yanında geçmişten birikerek gelen ve olgunlaşan kültürüdür. Her toplumun kendine özgü yapılaşması vardır ve kültürlerini yansıtmaktadırlar. Özellikle kimliği olan kentlerde yapılar kentlerin simgesi durumdadır. Tarihi ve kültürel yapılar, özgün mimari eserler oldukları için oldukça önemlidir ve yapıldıkları dönemlerin tarihi belgesidirler. Bir uygarlığın, dönemin, önemli bir olayın veya gelişmenin şahitliğini yapan tarihi ve kültürel yapıların korunması, estetik kaygı güdülmesinin yanında tarihi ve kültürel belgeleme de sağlamaktadır. Kültür varlığı olarak kabul edilen tarihi yapıların korunması kullanımlarının devamlılığıyla doğrudan ilişkilidir. Tarihi yapının kullanılmaya devam etmesi ise güncel yaşama katılmasıyla sürdürülmektedir. Bu sebeple kullanım sürekliliği olan tarihi yapılar bazen hiç değişime uğramadan varlıklarını oldukları gibi korumaktadırlar. İşlevlerini kaybeden tarihi yapıların yalnızca biçimsel ve fiziksel

olarak işaretleri kalmaktadır. Tarihi yapıların kalıcılık ve süreklilik durumu bu yapıların kentin tarihini, sanatını ve hafızasını oluşturabilmesiyle doğru orantılıdır.

Tarihi ve kültürel yapıların değeri üç başlıkta incelenebilir. Bunlar tarihsel değer, estetik değer ve kullanım değeridir.

1.2.1.1. Tarihsel Değer

Tarihi bir yapının inşa edildiği dönemi, o dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel durumunu yansıtmaları tarihsel değer kapsamındadır. Tarihi yapının inşa edildiği dönemin şartlarını, yapının şahit olduğu gelişmeleri ve olayların günümüzde okunabilmesi o yapının tarihsel değer açısından önemini göstermektedir. Tarihi yapılar mimarlık tarihi, sanat tarihi ve antropolojik açıdan en önemli verilerin toplandığı oluşumlardır. Bu sebeple birçok bilim dalı için önemli bir kaynak niteliğindedir.

1.2.1.2. Estetik Değer

Anıtsal değere sahip tarihi yapılar yapıldıkları dönemin, yerin ve toplumun güzellik anlayışını yansıtmaktadırlar. Bu durum onlara estetik açıdan değer katmaktadır. Bazı tarihi yapılar sadece estetik amaçlı yapılırken bazıları farklı amaçlarla yapılmış fakat belli bir estetik kaygıya ve olgunluğa sahip eserlerdir.

1.2.1.3. Kullanım Değeri

Koruma altına alınan tarihi yapılar sürdürdükleri veya eskiden sürdürmüş oldukları işlevden ötürü kullanım değerine sahiplerdir. Medreseler, camiler, hanlar, hamamlar, bazilikalar, kiliseler toplum tarafından devamlı kullanılmış ve işlevi için var olmuş yapılardır. Bu sebeple bu yapıların kullanım değeri tarihsel ve estetik değerinin yanında en az onlar kadar önemli bir husustur.

1.3. Koruma Kavramının Gelişimi

Çağdaş kültür takip etmesi zor bir hızla değişirken, insanlık ve evrenin tarihini anlamak için sürekli artan bir çabayı içinde barındırmaktadır. Çağdaş toplum

her anlamda yeniliklere açık ve tutkuluyken aynı zamanda geçmişini de büyük bir merakla araştırmaktadır (Kuban, 2000: 23). Kuban'ın deyimiyle “Kavranabilir bir çevre imgesi bütün zamanları içeren bir birikimin görüntüsüdür” (2000: 23).

Çağdaş toplum eskiyi taklit ederek değil eskiyle beraber derin zamanlı yaşayarak yaşam kalitesini artırmaya çalışmaktadır. Böyle bir anlayış, tarihi çevrenin korunması isteğini doğurmaktadır. Bugün ulusal kimlik veya kültür turizmi için tarihi çevre verileri, derin zamanlı yaşam felsefesinin hakim olduğu dünyada korunmaya çalışılmaktadır (Kuban, 2000: 23).

Tarihi çevreler eski uygarlıklardan günümüze ulaşan her türlü kalıntılardan oluşmaktadır. Eski uygarlıkların sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı, yaşam felsefesi, estetik anlayışı ile alakalı pek çok detay bu tarihi kalıntılarda saklıdır. Tarihi çevreler genellikle insan ölçeğine göre şekillenmiş mekanlardır. Yaşam şartlarının, yapım tekniklerinin, malzeme teknolojisinin ve kültürün hızla değiştiği dünyada tarihi çevreler, geçmişte nasıl mekanlarda yaşam sürüldüğünü açık hava müzesi gibi sergilemektedir. Tarihi çevreler sadece tarihi, estetik ve arkeolojik değerleri için değil, aynı zamanda folklorik değerleri için de korunmaktadırlar. Özgün yapısı korunabilen tarihi yerleşmelerde halk sanatı da yerinde incelenebilir ve tanınabilmektedir. Tarihi çevrelerde bulunan yapılar kendilerine özgü mimari üsluplarını, mekansal tasarımlarını, yapım tekniklerini sergilemektedir ve bulunduğu yörenin mimari kimliğini tanımlamaktadır.

Yaşamaya devam eden köy veya kentin bileşenlerinden olan yapıları ve onlara ait öğeleri çevrenin bütünlüğünü kavrayarak özgün konumunda görmek, müzelerde zamandan ve mekândan soyutlanmış olarak sergilenen parçalardan çok daha etkileyicidir. Tarihi bir çevreyi incelemek geçmişteki mimari çözümler, sanat anlayışı ve yaratıcılıkla ilgili ipuçları vermektedir. Bu mekânlarda yaşayanlar artık olmasa da onları çevreleyen mekânların hala var olması gelecek kuşaklar için yaşayan tarih niteliğindedir (Ahunbay, 1999: 116).

Hala ayakta duran veya kazılar sonucu ortaya çıkarılan yapılar incelendiğinde, bu yapıların zamanla ek ve onarımlarla yaşatılmaya devam ettirildiği

gözlemlenmektedir. Restorasyonun tarihi çok eskilere dayansa da tarihte yapılan onarımlarla bugünkü restorasyon etkileri arasında birtakım farklar bulunmaktadır. Geçmişte, yaygın beğeni kazanan bu yapılar vakıflarla, yapıyı yaptıran kişinin maddi kaynaklarıyla veya toplumun iradesiyle yaşatılmıştır. Günümüzde ise koruma kavramı sadece anıtsal tekil yapıları değil, tarihi kent dokusunu oluşturan mütevazı yapıları da kapsamaktadır. Bugün tarihi kent, mahalle ve sokaklar korunacak değer olarak kabul edilmekte ve korunması kamu fonlarıyla desteklenmektedir (Ahunbay, 1999: 8).

Koruma kavramı ilk olarak 1950-60'lı yıllarda uluslararası düzeyde ilkesel fikir birliğiyle ortaya çıkmıştır. 1964 yılında Venedik Tüzüğü ile birlikte "Mimari Koruma Kavramı" ilk defa metinleşmiştir (Yaldız, 2003: 20).

Geçmişte yapılara işlevsel değerleri sebebiyle sürekli bakım ve onarım yapılarak devamlılıkları sağlanmıştır. Bu durum günümüzde de geçerlidir ama aynı zamanda ilk işlevini yitirmiş tarihi yapılar da koruma altına alınmaktadır. Koruma uzmanı olan ünlü İtalyan Piero Gazzola'nın bu konudaki fikri şu şekildedir: (Gazzola, 1972; akt. Ahunbay, 1999: 8).

"Bir mimari anıt artık yapıldığı amaca hizmet edemiyorsa, korunması pratik bir gereklilik olmaktan çıkar, kültürel bir görev haline gelir. Bu konuya verilen önem gelecek kuşakların kültürel olgunluğuna ve kültür miraslarını koruma konusunda duyacakları ivediliğe dayanacaktır."

Eskiden onarımlar yıkılan bölümleri yeniden yapıp biçimsel bütünselliği koruyarak yapıyı ayakta tutmak ve değişen ihtiyaçlara göre yapıya yeni ekler vererek işlerliğini devam ettirmek iken, günümüzde tarihi yapılar ve çevre belli bir dönemin sosyal hayatını, kentsel ve mimari düzenini ve yapım tekniklerini gösteren belge niteliğinde de değerlendirilmektedir. Tarihi yapıların ve çevrelerin, ulusal ve evrensel kültürün bileşenleri olarak korunması amaçlanmaktadır. Yazılı tarihten çok daha açıklayıcı ve öğretici olan yapısal varlıkların özgün biçimlerinin, strüktürlerinin ve malzemelerinin devamlılıklarını sürdürebilmesi korunmalarının ne kadar başarılı olduğuyula doğru orantılıdır (Ahunbay, 1999: 8).

Mimari korumada amaç tarihi yapıların fiziksel dokusunun yanında simgesel ve sanatsal değerlerinin de muhafaza edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Sadece işlevsellik yapıların korunması için yeterli bir neden değildir. İşlevselliğin yanında kültürel açıdan da önemlerinin olması gerekmektedir. Çünkü kültürel konumu sayesinde tarihi yapılar toplumun kolektif hafızasında yer edinmişlerdir ve estetik açıdan önemlidirler (Kuban, 2000; akt. Müezzinoğlu ve ark. 2020: 114).

1.3.1. Dünyadaki Koruma Kuruluşları

Kentsel ve kırsal koruma çalışmaları Avrupa'da 1945 yılından sonra hızlanmıştır. 2. Dünya Savaşı etkisiyle yıkılan ve sonrasında çoğunlukla endüstri devrimi ve çağdaş yapılanma sebebiyle karakteri değişen ve bozulan tarihi kentlerdeki kayıplarla bilinçlenen toplumlarda, bu durum için çözüm yolları aranmaya başlanmıştır. 1960'larda kırsal ve kentsel sit alanlarının korunmasıyla ilgili zemin oluşmaya başlamıştır. 1964'te 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenler Kongresi'nde gündeme getirilen ve yayımlanan **Venedik Tüzüğü** ile birlikte koruma ile ilgili kararlar alınarak adımlar atılmıştır. Tüzüğün ilk maddesinde "tarihi anıt" kavramı kırsal ve kentsel yerleşmeleri kapsayacak biçimde tanımlanmıştır. Bu maddeyle tarihi çevre koruma alanında büyük bir adım atılmıştır. Venedik Tüzüğü birçok ülke tarafından benimsenerek kararları yasal düzenlemelerde yerini almıştır ve tarihi çevrelerin korunmasında yasal çerçeve oluşturulmasına katkı sağlamıştır (Ahunbay, 1999: 116-119).

1975 yılı Avrupa Mimari Miras Yılı ilan edilmiştir ve yürütülen kampanya sonunda **Amsterdam Bildirgesi** yayınlanarak mimari mirasın korunması kentsel ve bölgesel planlamada bir hedef olarak kararlaştırılmıştır. Amsterdam Bildirgesi'yle bütünlük koruma hedeflenmiştir, ekonomik, sosyal, yasal ve yönetsel açıdan gözetilen bir koruma modeli tanımlanmıştır ve bu hedef için gerekli araçlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu gelişmeler ve düşünceler bağlı ülkelerde kamuoyuna mal edilmiştir ve başarıya ulaşmıştır. 1976'da Nairobi'de gerçekleşen UNESCO toplantısında gündeme gelen bu konular tartışılmış ve toplantı bitiminde "Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler" konulu kararlar üye olan ülkelere kabul edilmiştir (Ahunbay, 1999: 119).

UNESCO kültür varlıklarının korunmasında evrensel çapta etkin bir rol üstlenmektedir. UNESCO insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen kültür varlıklarının korunmasını tehdit altındaki anıt ve sit alanlarına uzman ve maddi destek götürerek sağlamaktadır (Ahunbay, 1999: 119, 120).

ICCROM ise UNESCO tarafında 1959 yılında kurulmuştur. ICCROM korumanın bilimsel sorunlarını araştırarak belge toplayıp yayma, koruma alanında yapılan araştırmaları destekleme, restorasyon projelerinin seviyesini yükseltme, teknik aksaklıklar için danışmanlık yapma ve eleman yetiştirme gibi pek çok önemli görev üstlenmiştir. UNESCO 1972 yılında Paris'te 17. genel toplantısında **Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi**'ni hazırlamıştır. Bu sözleşme üye olan 131 ülke tarafından imzalanmıştır ve yürürlüğe sokulmuştur (Ahunbay, 1999: 120, 121).

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi **ICOMOS**, Venedik Tüzüğü'nün yayınlanmasından bir yıl sonra 1965 yılında, tüzükte imzası olan 25 ülkenin katılımıyla Varşova'da kurulmuştur ve kendi alanlarında uzmanların oluşturduğu bir örgüttür. Koruma alanında etkin olan uluslararası düzeydeki örgütlerden biridir. Korumanın farklı alanlarında bilgi üretilmesinde, koruma alanındaki gelişmelerin çeşitli toplantı ve yayınlarda duyurulmasında rol oynamaktadır (Ahunbay, 1999: 134).

Avrupa Konseyi, koruma konusunda uluslararası seviyede örgütlenen başka bir kurumdur. 1954 yılında Avrupa Kültürel Sözleşmesi'ni kabul edip birinci maddesinde geçen Avrupa'nın ortak kültürel mirasını korumak için önlemler alma ve üye olan ülkelerin bu alandaki katkılarını geliştirme kararları alınmıştır. Avrupa'daki mimari mirası korumak adına 1975'te "Geçmişimiz için bir Gelecek" sloganıyla sergi, yayın, film, sempozyum ve seminerlerden oluşan birçok etkinlik düzenlemişlerdir. Bu kampanyalar ile birlikte kamuoyunun, hükümetlerin ve yerel yönetimlerin dikkatleri çekilmiştir ve bu konularla alakalı sorumlulukları tanımlanmaya çalışılmıştır. Kampanyanın sonunda açıklanan Amsterdam Bildirgesi'ne göre koruma ilkelerinin bölgesel planlama politikalarına katılması, bu ilkelerin ekonomik ve sosyal hayatla bütünleştirilerek uygulanması hedeflenmiştir (Ahunbay, 1999: 135).

1.3.2 Türkiye'deki Koruma Kuruluşları

Etkin ve başarılı koruma için sadece yasal düzenlemeler yeterli olmamaktadır. Devlet ve gönüllü kuruluşların örgütlenerek sağlam bir kadroyla, devamlı maddi kaynak akışıyla ve kamuoyu desteğiyle koruma çalışmaları desteklenmektedir. Korumanın üç temeli olarak yasalar, eğitim ve kurumlaşma sayılabilir. Herhangi biri eksikse başarılı olmak zorlaşmaktadır (Ahunbay, 1999: 135, 136).

Asar-ı Atika Nizamnamesi, kültür varlıklarını koruma ile ilgili Türkiye'de ilk yasal düzenleme olarak 13 Şubat 1869 yılında yürürlüğe girmiştir. Şartların ve ihtiyaçların değişmesiyle 1874, 1884 ve 1906 yıllarında yasa tekrar düzenlenerek genişletilmiştir. 1951 yılında ise Türkiye'de korunması gereken mimari ve tarihi anıtların bakım, onarım ve restorasyon gibi koruma işlerinde söz sahibi olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak **Anıtlar Yüksek Kurulu** kurulmuştur. Bu kurul koruma çalışmalarında uyulması gereken ilkeleri saptamak, uygulamaları takip etmek ve denetlemek, anıtlarla alakalı konularda görüşlerini bildirmek için oluşturulmuştur. 1964'te yayınlanan Venedik Tüzüğü, Türkiye'de koruma uygulamalarını yöneten Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) tarafından benimsense de tüm ilkelerini hemen ve tam anlamıyla uygulamak mümkün olmamıştır. Bunun nedeni yürürlükte olan yasanın anıt kavramının gerektirdiklerini uygulamaya olanak vermemesi olmuştur. Çünkü o zamanlar tarihi çevrelerdeki kültür varlıkları teker teker tescil edilip koruma altına alınmaktaydı. Yasal düzenlemedeki bu eksiklik yüzünden tarihi çevrelerin korunması gecikmiş ve gerekli önlemler zamanında alınmamıştır. Bunun sonucu olarak da tarihi kentlerde uygun olmayan imar planlarıyla tarihi doku tahrip edilmiştir (Ahunbay, 1999: 136).

Tarihi çevreyi bütün haliyle koruyabilmek için Türkiye'de gerekli olan yasal çerçeve 1970'li yıllarda oluşturulabilmiştir. Koruma konusunda Avrupa'da yaşanan gelişmelerin Türk toplumunda da dile getirilmesi ve tarihi çevre koruma bilincinin oluşması dönemin akademisyenlerinin yayınlarıyla ve **Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu**'nun kararları, **Avrupa Konseyi**, **UNESCO** ve

ICOMOS gibi kurumların yürüttüğü kampanyalarla sağlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte 1973'te 1710 sayılı **Eski Eserler Kanunu** çıkarılmıştır. Bu tarihten sonra Türkiye'de tarihi çevreler bütün olarak tescil edilerek yasal olarak koruma altına alınabilmiştir. Bu kanun Türkiye'de tarihi çevrenin dokusal bütünlüğünü korumak için çıkan ilk kanun olarak önemli bir atılım olmuştur. Koruma alanında çağdaş gelişmeleri yansıtan bu kanun 10 yıl yürürlükte kalmış ve 21 Temmuz 1983 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Eski Eserler Kanunu yerine 2863 sayılı **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu** çıkarılmıştır. Bu kanunun amacı ilk maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

“...korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımlamaları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.”

Eski yasada “eski eser” deyimini kullanılırken, bu yasadan sonra UNESCO tarafından benimsenen “kültür varlıkları” deyimini kullanılmaya başlanmıştır. Kültür varlıkları bu yasada şöyle tanımlanmıştır:

“Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında ve su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.” (Madde 3/a)

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu 2863 sayılı kanundan sonra kaldırılarak yerine **Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu** ve **Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulları** kurulmuştur (Ahunbay, 1999: 138).

1.3.3. Koruma İlkeleri

Koruma ve restorasyon konusunda daha öncesinde var olan ve hepsi ayrı bir bakış açısından oluşan kuramları İtalyan Camillo Boito (1836-1914) uzlaştırarak birleştirmiştir. 1883 yılında Boito çağdaş onarım kurallarının öncüsü sayılan ilkeleri açıklamıştır. Bu ilkeler şu şekildedir:

1- “Anıtlar tüm insanlığın tarihini belgeler. Bu nedenle onlara saygılı davranılması gerekir. Yapılacak herhangi bir değişiklik yanıtıcı sonuç ve hükümlere yol açabilir.”

2- “Mimari anıtlara müdahale edilmesi zorunlu olabilir; ancak sağlamlaştırma onarımdan, onarım ise restore etmekten daha iyidir. Yenileme ve eklerden kaçınılmalıdır.”

3- “Eğer strüktürel aksaklıklar, güvenlik gibi nedenlerle anıta ek yapılması gerekirse, bunlar somut verilere dayandırılmalı; yapının görsel bütünlüğüne ve biçimine saygı gösterilerek, başka malzeme ve özellikte gerçekleştirilmelidir. Yapılan restorasyon tarihi bir işaret veya rakamla belirtilmelidir.”

4- “İlk tasarımdan sonra, değişik dönemlerde yapılan ekler anıtın bir parçası olarak kabul edilmeli; başka bir öğeyi kapatma ya da bozma gibi zararlı etkileri olmadığı takdirde korunmalıdır.”

5- “Restorasyon sırasında yapılan işlemler rapor, çizim ve fotoğraflarla dikkatle belgelenmelidir.” (Erder, 1975; Ceschi, 1970; Luciani 1988; akt. Ahunbay, 1999: 18).

Camillo Boito'nun tanımladığı ilkeler Gustavo Giovanni'nin (1973-1947) Boito'nun kuramını geliştirmesiyle evrensel düzeyde kabul edilip yayılmıştır (Erder, 1975; Luciani 1988; akt. Ahunbay, 1999: 18).

Giovanni onarımların daha bilimsel yapılmasını ve tarihi yapıların çevresindeki dokularla bütünleşik bir şekilde korunmasını savunmaktaydı. 1931 yılında bu gelişmeler “Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı”nda konunun uzmanları tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir. Giovanni'nin büyük katkılarıyla şekillenen belgedeki ilkelerin başlıcaları şu şekilde sıralanmaktadır:

- “Yapıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için kullanılmaları önerilir, ancak bu kullanım onların estetik ve tarihi kimliklerine saygılı bir amaca dönük olmalıdır.
- Özel mülkiyetteki anıtların korunmaları için kamu yetkilileri koruyucu önlemler alabilecek biçimde güçlendirilmelidir.
- Tarihi anıtların çevrelerine saygı gösterilmeli; hatta bazı yapı kümeleri ve pitoresk oluşumlar korunmalıdır.
- Tarihi anıtların onarımında çağdaş tekniğin sunduğu bütün olanaklar akıllıca kullanılmalıdır.

- Arkeolojik alanlarda bulunabilen her özgün parçanın yerine konulabilmesi (anastylosis) için gerekli önlemler alınmalıdır.” (Erder, 1975; akt. Ahunbay, 1999: 18).

Atina Konferansı’nda sonra sonuçları, bu belgede imzası olan ülkelerde yürürlüğe sokulmuştur. Giovanni ise görüşlerini daha ayrıntılı ifade ederek bir araya toplamıştır ve 1932 yılında bu ilkeler İtalya’da **Carta del Restauro** (Restorasyon Tüzüğü) altında yasal olarak kabul edilmiştir (Erder, 1975; akt. Ahunbay, 1999: 18, 19).

25-31 Mayıs 1964’te Venedik’te gerçekleştirilen “II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi” sonrasında Venedik Tüzüğü yayınlanmıştır. Bu tüzükle tarihi yapıların korunması ve onarılması ile ilgili kararlar alınarak ilkeler belirlenmiştir. 16 maddeden oluşan bu tüzüğün ilk maddesinde “tarihi anıt” kavramı tanımlanmıştır. “Anıt” kavramı sadece büyük sanat eserlerini değil aynı zamanda zamanla kültürel anlam kazanmış basit eserleri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Venedik Tüzüğü birçok ülkede kabul edilerek uygulanmaya çalışılmıştır. Tüzükte belirtilen genişletilmiş anıt kavramı hızlı bir şekilde birçok ülkenin koruma ile ilgili yasalarına girmiştir ve tescil çalışmaları yoğunlaştırılmıştır (Erder, 1975; akt. Ahunbay, 1999: 19).

UNESCO, ICOMOS ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlar sıklıkla yapılan toplantılarda koruma ilkeleri, geleneksel yapı malzemesinin korunması, tarihi yapıların ve çevrelerin modern yaşam içindeki yeri, kültürel kimliğe katkıları vb. konular tartışılarak değişen şartlara uygun ilkeler belirlenmektedir. Bu toplantılarda alınan kararlar ve tavsiyeler kamuoyuna duyurularak bu konuların aydınlığa kavuşması ve bilinçlenilmesi amaçlanmaktadır (Ahunbay, 1999: 20).

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMELERİ VE KORUMA SORUNLARI

2.1. Kent Kimliği ve Kolektif Bellek Kavramı

“Kent kimliği” kavramı her kent için özgün bir imajı gösteren; kültürel, sosyal, ekonomik, fiziksel ve biçimsel etkenlerle biçimlenen; kent sakinleri ve onların yaşam şeklinin oluşturduğu, devamlı gelişen ve değişen, geçmişiyile geleceğini bağlayan bütünlük olarak açıklanmaktadır (Kaypak, 2010: 374-375). Kente ait her parça, kentin kimliğinin sınırlarını çizmektedir ve bu kimlik kent varlığının gelişimini yönlendirmektedir (Kaypak, 2010: 375).

Kentler birçok yönden birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Coğrafi şartları, mimari yapıları, yaşamları ve kültürel yapıları etkileriyle kendilerine özgü karakter özellikleri göstermektedirler. Fakat, günümüzde kentlerin kimliksel özellikleri giderek yok olmaktadır ve kentler benzer dokulara sahip olarak birbirlerine benzemeye başlamaktadır. Bu durum yalnızca kültürel açıdan değil, sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan sonuçlar doğurmaktadır (Oğurlu, 2014: 275).

Tarihe bakıldığında aynı uygarlığa ait olsalar bile kentlerin hemen hemen hepsi kendine özgü bir kimliğe sahip olmuşlardır. Zaman içinde edindikleri bu kimlikleri kentlerin büyük çoğunluğu hala taşımakta ve bu kimliklerle anılmaktadırlar. Dünya üzerinde adı çoğunluk tarafından bilinen ve ünlü kentlerin hepsinin özgün bir kimliğe sahip olduğu görülmektedir. Kimlik kavramına önem vermeyen ülkelerin çoğunda kimliği olmayan kentler sorunlu bir şekilde büyümeye devam etmektedir. Son yıllarda ise modern kentler küreselleşmeyle beraber kimliklerini kaybetmeye ve birbirlerine benzemeye başlamışlardır. Kentler sahip oldukları doğa, yapılar ve insanlar bakımından birbirlerinden farklıdırlar ve dolayısıyla farklı karakterlere sahiplerdir. Bir kentin diğer kentlerden ayıran her şey o kentin kimliğini oluşturmaktadır. Sosyal, ekonomik, kültürel, fiziksel, biçimsel ve tarihi etmenlerle şekillenen kent kimliğinin zamanla bir miktar değişime uğraması

doğaldır. Fakat, bu değişim var olan kimliği yok etmeden ve o kimlik ekseninde olmalıdır. Hiç değişmiyor gibi görünen kentler bile yavaş yavaş büyüyerek ve gelişerek değişime uğramaktadır. Bu hissi, kentlerin özgün kimliklerine uygun bir şekilde gelişmesi vermektedir (Oğurlu, 2014: 276).

Bir toplumdaki sosyal ve kültürel kimlik, yapılı çevrenin kimliğiyle karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Yapılı çevre kimliği kent kimliğinin büyük bir parçasını oluşturmaktadır ve o kentteki sosyal ve kültürel yaşam hakkında bilgi vermektedir. Bir kentteki sosyal ve kültürel yaşamın zenginliği yapılı çevre kimliğini oluşturan değerlerin zenginliğiyle doğru orantılıdır (Kaypak, 2010: 376).

Kentlerin kimliği uzun zaman içinde şekillenmektedir ve bu kimliklerle anılıp yaşamaktadırlar. Kentin ruhunu temsil eden kent kimliği, o kentte yaşamı anlamı kılan özelliştir. Kentlilik bilinci o kentte yaşayanların sahip oldukları kimliklerin yanında kentle bütünleşebilen bir kimliğe de sahip olmalarıdır. Kent sakinleri yaşadıkları kente bağlanmakta, değer yüklemekte ve bunun için özveride bulunmaktadır. Bu sayede o kentin anlamlı bir kimliği olmaktadır. Fakat, bir kentte yaşayanlar için o kent sadece gereken kazancın sağlandığı ve aktivitelerin yapıldığı çevre olarak kabul edilip yalnızca araç olarak nitelendiriliyorsa o kentte kimlikten ziyade kimliksizlik durumu vardır. Kent kimliğinin kentsel mekân ve kültürle yakından ilişkisi vardır ve ancak insanların müdahaleleriyle bozulmaktadır (Kaypak, 2010: 376, 377).

Eski kentlerde doku karakteri kolay değişime uğramamıştır. Anadolu'da uzun zaman yaşayabilen kent dokuları mevcut olmuştur. Safranbolu bu durumun en iyi örneklerinden biridir. Endüstri devriminden önce Anadolu kentlerinde sosyal ve ekonomik yapı aynı olduğu için kentin dokusu ve mimarisi uzun yıllar kimliğini koruyarak yaşamıştır. Endüstri devriminden sonra kentleşme ve yapısal değişim hızlanmıştır. Bu durum yeni yaklaşım ve çözümlere ihtiyaç doğurmuştur (Kuban, 2000: 58). Endüstri Devrimi ile beraber hızlı bir şekilde değişen kentler giderek renksiz bir hal alırken, toplumun ihtiyaçlarına karşılık veremeyen bir çevre düzeni peydah olmuştur ve kentlerde kimliksizleşme oluşmaya başlamıştır (Bilgin, 2011: 24).

Kuban'ın deyimiyle tarihi çevrelerin ve yapıların artık var olmayan bir toplumun ifadesi olduğu anlayışıyla yok olmasını istemek teknolojik bir "nihilizm"dir (2000: 58). Bu yargı, toplumun yalnızca bugünde yaşayan boyutsuz bir varlık olduğunun düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Oysaki tarihin sürekliliği, toplum yaşamına anlam veren en mühim olgudur. Günümüzde geçmiş zamanlara ilgi artmışken eskiyi düşünmeden sadece yeniye odaklanmak büyük duyarsızlıktır. Bu yüzden kentlerdeki yapısal çerçevede gerçekleşen her türlü sağlıksız gelişme, yanlış arazi kullanımları ve imar planları frenlenmelidir. Bu çaba sadece koruma kaygısı için değil, sağlıklı bir kent hayatı için de öncelikli koşullardan biridir. Bu durum da toplumun tüm katmanlarıyla ekonomik boyutunun yanında, yaşamsal ve kültürel boyutlarını da biçimlendirmelerine bağlıdır (Kuban, 2000: 58).

Bir kentte yaşayan insanların o kente dair algıları ve temsilleri, yaşam tarzlarına ve kentsel mekânları kullandırmalarına göre biçimlenmektedir. İnsanların bir kentte mekânları hangi sıklıkla kullandıkları kimliğin önemli bir göstergesidir (Bilgin, 2011: 29). Kolektif bellekte kent mekânlarının çeşitli öğeleri sadece geçmiş yaşantılara tanıklık etmemektedir, aynı zamanda bu yaşantıları güncelleştirmektedir. Bu öğeler günün ihtiyaçlarına göre şekillenmektedirler. Toprağa bağlı doğal öğeler gibi bir kentteki mahalleler, sokaklar ve evler de sabittirler. Kentteki yapıların görünüşü aynı kaldıkça devamlılık duygusu da aynı kalmaktadır (Halbwachs, 1997: 196).

Kentteki mekânlar kolektif belleği oluşturan etmenlerdendir. İnsanlar toplum içinde anılara sahip olup hatırlamakta ve konumlandırmaktadır. Bu duruma göre kolektif semboller otobiyografik belleği uyarmaktadır. Kolektif semboller arasında en belirgin olanları fiziksel ve mimari öğelerdir (Bilgin, 2011: 32, 33). Bu öğelerle görsel ve semantik kodlama birleşerek ve sürekli bir etkileşim halinde olarak, geçmişle tutarlı bir anlatı oluşturduğunda kolektif bellekte güncel işlevleri kolaylaştırmaktadır. Geçmiş, kolektif bellekte mekânsallaştırıldığında yapısal öğeler bellekte kodlanmaya yardımcı olmaktadır ve Halbwachs'ın ifadesiyle yapısal öğeler dilsiz ve hareketsiz bir toplum gibidir, konuşmasalar da kolayca çözülebilen anlamları vardır (1997: 195).

İnsanların yaşadıkları kente yükledikleri kimlik o kentin kimliğini oluşturmaktadır. Çünkü kimlik kavramı orada yaşayanların üretip taşıdıkları zihinsel yapıdır. Bir kentin özgün bir kimliğe sahip olması için içinde yaşayanların o kenti iyi tanıyıp sahiplenmesi ve oluşumuna aktif olarak katılması gerekmektedir. Kente aşına olmak kent mekânlarına belli bir kognitif hakimiyete sahip olarak mümkün olmaktadır (Bilgin, 2011: 39, 40).

Tarihi yapılar zamanın etkisiyle ve doğal afetlerle aşındıkça, rant kaygısı güden kapitalist imar planları uygulandıkça, tarihi yapılar yıkılarak yerlerine yenileri yapıldıkça kent dokusu değişmektedir. Bir toplumda geçmişin şahidi olarak varlığını sürdüren yapılar azaldıkça daha da önemli hale gelmektedirler. Önceden büyük ve görkemli tarihi yapılara önem verilirken bugün daha küçük ölçekteki tarihi yapılar (konaklar, hanlar, hamamlar vb.) da kent kimliği ve kolektif bellek bakımından önem kazanmaktadır (Bilgin, 2011: 40, 41).

Hem bireysel hem toplumsal olan bellek kavramı üç maddeden oluşmaktadır. Bunlardan ilki geçmişten gelen bilgi ve tecrübelerdir, ikincisi bunların korunması ya da depolanması ve üçüncüsü ise bunların hatırlanmasıdır (Keskin, 2014: 27). Kimlik kavramı ise hafızalaştırma işlemleri ve sembollerin üretilmesiyle ilgilidir. Kolektif bellek, kentte yaşayanların anılarını sabitleştirecekleri, tekrar bulabilecekleri ve üretebilecekleri, anılarının anlam kazandığı sosyal bir çerçevede oluşan bellektir (Keskin, 2014: 26-28).

Kent mekânlarına ait kolektif belleğin sürekliliği, bu mekânları işgal eden çoğunlukla rant kaygısı güden yeni yapılanmanın etkileriyle zedelenmektedir. Kolektif kentsel bellek gündelik yaşamda karşılığını bulduğu sürece sürekliliğini koruyabilmektedir. Dolayısıyla tarihe tanıklık etmiş mekânlar, özellikle kamusal alanlar, toplumla bağlanmışlıklarının yoğunluklarına göre kolektif kentsel belleğin sağladığı mekânlardır. Derin anlamlar yüklenemeyen mekânlar kolektif kentsel bellekte yeri zayıf olan veya zayıflamasının önemli olmadığı mekânlardır. Kent kültürü, mekândan soyut olarak mekânda biriken değerler ve yaşantı değildir, mekânsal gerçekliğin kendisidir ve mekânsal pratikle var olmaya devam etmektedir (Basa, 2015: 30, 39)

Kent kültürü kimliğin bir ögesidir ve toplumun gelenek göreneklerini, yaşam şeklini ve alışkanlıklarını içine alan bir kavramdır. Kent kültürü kentlerin kendilerine has tarihlerinin ve yaşam şekillerinin birikmesiyle şekillenmektedir (Kaypak, 2010: 377). Günümüzde kentler, hızlı bir şekilde değişmeye eğilimlidir. Tarihi anıtlar ise kentlerin sabit noktaları ve temel öğeleridir. Kentler bu öğelerle yani anıtlarıyla beraber bütün olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla “bilinçsel harita” anıtlar sayesinde zihinlerde sağlamlaşmaktadır (Gençoğlu, 2018: 10).

Kentte herhangi bir yapısal hareketlilik, yeni yapının inşası veya bir yapının kaldırılması, o kentin kimliğini olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple eğer bir yapı kente özgü kimlikte önemli bir yere sahipse o yapı ve yapının çevresinin değeri, bu alanlarla ilgili karar verilirken göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü, kentlerin temel unsurları olan bu mimari değerleri ilgilendiren her müdahale kentin özgün kimliğini derinden etkileme potansiyeline sahiptir (Kaypak, 2010: 380)

Teknolojik gelişmeler, göç ve sanayileşme kentleri büyütürken doğası gereği değiştirmektedir. Bu sebeple kentlerin geçmişlerinden uzaklaşması kolaylaşmaktadır ve kentler kimlik sorunu yaşamakla, kimlik arayışıyla karşı karşıya kalmaktadır (Keskin, 2014: 26). Bu durum kentte bulunan ve kentle özdeşleşmiş tarihi yapıların önemini daha da artırmaktadır. Bu yapılar kolektif bellekte ve kent kimliğinde önemli bir yere sahiptir ve korunmaları her geçen gün daha fazla önem arz etmektedir. Kentler özgün kimlikleriyle yaşandıkça varlıklarını en iyi şekilde sürdürmektedirler.

2.2. Yeniden İşlevlendirme Kavramı

Zamanla değişen sosyo-kültürel ve ekonomik yapı yaşam biçimini, alışkanlıkları ve ihtiyaçları da etkilemiştir. Oluşan yeni ihtiyaçlar için mekânlar da değişime uğramaktadır. Yeniden işlevlendirme kavramı kısaca bir yapıyı birtakım tadilatlar sonucu yeni kullanımlara uygun hale getirmektir (Burden, 2004: 215). Başka bir deyişle yeniden işlevlendirme, özgün işlevini sürdüremeyen korunmaya değer kültür varlıklarının fiziki yapısının korunarak başka bir işlevle tekrar kullanıma sunulmasıdır.

Tarihi yapıları korumak için en temel ilke bakımlarının ve onarımlarının periyodik bir şekilde yapılmasıdır. Bakım işleminin amacı tarihi yapıların plan tasarımında, strüktüründe, malzemesinde, ve mimari öğelerinde değişiklik yapılmadan yapının yaşamını sürdürmesidir. Onarım işlemi ise tarihi yapıların yıkılmasını engellemek, mimari öğelerini korumak ve varlıkları bilinen yok olmuş eklerini bütünlemektir. Bu işlemler yapılırken herhangi bir müdahale için koruma kurulunun onayı alınmalıdır (Yaldız, 2003, 14).

Toplumların yaşam şeklinin ve buna bağlı ihtiyaç ve isteklerin zaman içinde değişmesiyle pek çok tarihi yapı özgün işlevlerini kaybetmektedir. Bu yapılardan yok olmayanları, genellikle ilk işlevlerinden farklı bir işlevle hayatlarını sürdürmektedir. Yeniden işlevlendirme çalışmaları eski yapıların kurtarılması için zorunlu bir araç olarak görülmektedir. Yeniden işlevlendirme ile ilgili temel yaklaşım Venedik Tüzüğü'nün(1964) 5.maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

“Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir”

Yeniden işlevlendirme projelerinde tarihi yapının bütünlüğünün, mekânsal ilişkilerinin ve tipolojik özelliklerinin değiştirilip zedelenmemesi istenmektedir (Ahunbay, 1999: 97).

Mimari yapılar yapıldıkları dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına göre şekillenmektedirler ve o dönemin izlerini plan özelliklerinde, malzemelerinde ve strüktürlerinde taşımaktadırlar. Yapıların dördüncü boyutu olarak kabul edilen zaman boyutu yapıların fiziksel yapılarında ve işlevlerinde büyük rol oynamaktadır. Bu sebeple hem günün şartlarına ve ihtiyaçlarına uymak hem de kültürel mirası korumak maksadıyla en çok başvurulan yollardan biri yeniden işlevlendirmedir (Kılıç, 2015: 7). Kuban'ın düşüncesine göre “Günlük yaşamda tarihi yapıt, sanat değeri ne olursa olsun, genel olarak kullanımına önem verilen, bu nedenle yaşamı boyunca değişikliklere uğramış bir toplumsal üründür” (2000).

Yaldız'ın tezinde belirttiği gibi tarihi yapıları korumanın en etkili yolu onları insanların kullanımına sunmaktır (2003: 19). Tarihi yapıların korunması için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Yeniden işlevlendirme ise bunlardan sadece biridir. Yeniden işlevlendirme yönteminin yapının korunması bakımından konumunu kavramak diğer yöntemleri de bilip tanımakla mümkündür. Venedik Tüzüğü'nde belirtildiği gibi mimaride en önemli özellik tarihi, hafızayı ve kültürü aktarmasıdır (1964). Tarihi bir yapıya yapılacak tüm müdahalelerde de bu özelliklerin korunması büyük önem taşımaktadır.

Özgün işlevini kaybetmiş yapılara yeni bir işlev verirken yapının konumu, çevresinin gereksinimleri ve yapının teknik, estetik ve mekânsal özelliklerinin hangi işlevle daha iyi bütünleşebileceği araştırılmalıdır. Yapının fiziki ve coğrafi özellikleri değerlendirilip işlev verilirken avantajları göz önünde bulundurulmalıdır. Yapıların plan şeması yeni işlevle uyumu açısından çok önemlidir. Yapıların özgün işleviyle hiç bağdaşmayan yeni işlevler mekânlar arası akış ilişkisinde başarısız olmaktadır. Yeni işlevin yapının özgün işlevine yakın ve uyumlu olması dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biridir (Müezzinoğlu ve ark. 2020: 115). Fakat, yeniden işlevlendirilmesi büyük zorlamalar getirecek olan tarihi yapıların genellikle müzeye dönüştürülmesi yoluna gidilmektedir. Günümüzde ise tarihi yapıların birçoğu özgün işlevinin dışında farklı bir işlevle hayatlarını sürdürmeye devam etmektedir. Bu durumun verimliliği ilerleyen kısımlarda yapılan anket sonuçlarına göre tartışılmıştır.

2.2.1. Tarihi Yapılarda Yeniden İşlevlendirme Sebepleri

Tarihi yapılar kültürel ve manevi değerlerin somut halidir ve yok olmaktan kurtarılıp fiziksel ömürlerini uzatmak adına yeniden işlevlendirilmektedir. Bu yapıların yeniden işlevlendirilerek fiziksel olarak korunmasının nedenleri yapıların sahip olduğu değerlerle alakalıdır ve çeşitli tipolojilerle ele alınmaktadır (Çizelge 2.1). Kişilere ve organizasyonlara göre korumaya değer tarihi ve kültürel yapıların değerlendirme ölçütleri değişkenlik göstermektedir ve bu tablo bu değişkenliklere bir örnek niteliğindedir (Worthing ve Bond, 2008: 61).

Çizelge 2.1. Tarihi ve kültürel yapıların değer tipolojileri örnekleri (Kaşlı, 2009: 14).

Reigl (1902)	Feilden ve Jokihelto (1993)	English Heritage (1997)	Mason (2002)	Feilden (2003)	Throsby (2006)
-Yaş -Anma Nedeni -İşlev -Yenilik	Kültürel değerler: -Görsel artistik/teknik -Nadirlik Güncel sosyo-ekonomik değerler: -Ekonomik -İşlevsel -Eğitici -Sosyal -Politik	-Kültürel değer -Estetik değer -Rekreasyon değeri -Kaynaksal değer -Ekonomik önem	Sosyokültürel değerler: -Tarihi -Kültürel/sembolik -Sosyal -Manevi/dini Ekonomik değerler: -Kullanım (Pazar) değeri -Kullanım dışı (Pazar dışı) değeri -Mevcut durum -Seçenek -Miras	-Duygusal -Kültürel -İşlevsel	-Estetik -Manevi -Sosyal -Tarihi -Sembolik -Gerçeklik

Özgün işlevlerini sürdüremeyerek korunamayan çevrelerde, tarihi yapıların yeni bir işlevle işlevlendirilerek bulunduğu çevreyi sosyal, kültürel ve ekonomik olarak canlandırması amaçlanmaktadır. Fakat, bu projeler yapılırken tarihi dokuyu zedelemeyen, mimari değerleri gözeterek korumak önceliklidir. Kentte özgün işlevini değiştiren zaman ve zamanın getirdiği ihtiyaçlar sebebiyle kaybeden tarihi yapılar çoğunlukla farklı bir işlev atanarak korunmaya çalışılmaktadır.

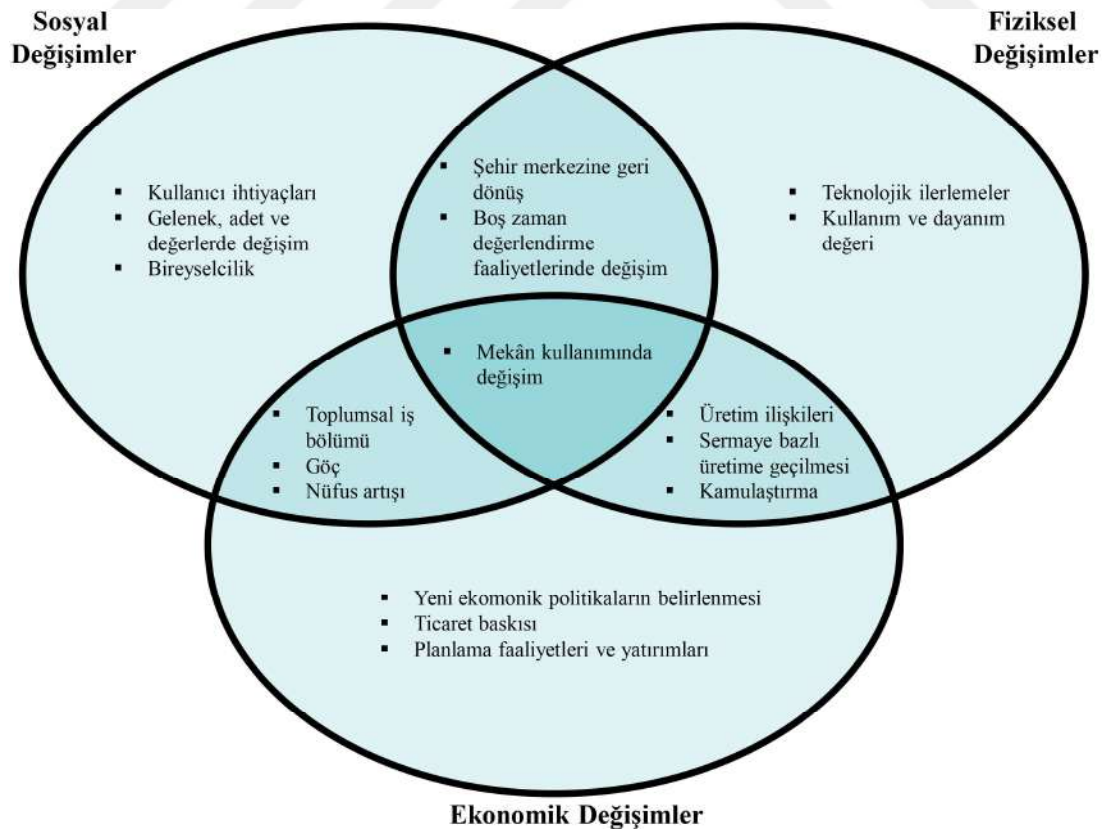
Koruma yöntemleri üç başlıkta kategorize edilecek olursa bunlardan ilki yapıyı özgün niteliği ile korumaktır (conservation). Bu yöntem yapı veya yapılar grubunu strüktürü, özgün plan şeması, malzemesi, dekorasyonu ile olduğu gibi korumayı amaçlamaktadır (Kılıç, 2015: 5).

Diğer yöntem ise restorasyon (restoration) yapmaktır. Bu yöntemde amaç, yapıların özgünlüğünde olan bozulma, ekleme ve eksilme gibi değişiklikler olduğunda tarihi yapının anlamını ve okunurluğunu tekrar canlandırmaktır. Ahunbay (1999) “Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon” isimli kitabında restorasyon tekniklerini açıklamaktadır. Sağlamaştırma (konsolidasyon) işlemi, tarihi yapının sağlamlığını artırmak için dokuya fiziksel müdahale yapmaktır. Bütünleme (reintegrasyon) işlemi, tarihi yapıların eksik bölümlerinin yeni malzemeyle bütünleştirilmesidir. Yenileme (renovasyon) işlemi, yapının bütünlüğünü sağlayan parçalardan bir takımın yenilenmesidir. Yeniden yapma (rekonstrüksiyon) işlemi, yok olan bir yapıyı belgelere ve varsa kalıntılara göre yeniden inşa etmektir. Temizleme (liberasyon) işlemi ise yapının özgün haline eklenmiş eklentileri çıkarmaktır.

Tarihi yapıyı korumada üçüncü yöntem ise yeniden işlevlendirme (adaptive reuse) yöntemidir. Bu yöntemle, sağlamlaştırılan tarihi yapıların yaşamının devam ettirilmesi yapıya özgün işlevinden farklı bir işlev verilerek sağlanmaktadır. Yeniden canlandırma olarak da isimlendirilen yeniden işlevlendirmenin diğer bir ismi rövizitalizasyondur (Pekol, 2010: 8). Bu yöntemle tarihi yapıların korunarak gelecek nesillere aktarılması amaçlanmaktadır. Böylelikle tarihi yapılar yok olmaktan kurtulacaklardır ve yeni işlevleriyle toplumda ve gündelik yaşamda var olmaya devam edeceklerdir.

Özgün işlevlerini kaybeden tarihi yapılarda kullanılmamanın bir sonucu olarak yıpranmalar meydana gelmektedir ve bu yapılarda günümüzde genellikle koruma yöntemlerinden biri olan yeniden işlevlendirme metoduna başvurulmaktadır. Yıpranmanın sebepleri üç başlık altında incelenebilir. Bunlar, fiziksel, ekonomik ve sosyal değişimlerdir (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Fiziksel, ekonomik ve sosyal değişimlerin mekân kullanımlarındaki değişimler ile ilişkisi (Pekol, 2010: 15).

2.2.1.1. Fiziksel Değişimler

Tarihi yapılarda yapısal bozulma, yapının strüktürel elemanlarının zamanla aşınmasıyla meydana gelmektedir. Bu bozulmaya genellikle çevreden gelen ve yapı malzemelerine direkt etkisi olan organik çürüme, rutubet ve harekettir. Dolayısıyla yapıların strüktürel dayanıklılığı ve gücü giderek azalmaktadır. Bu bozulmaları engellemek için yapılara periyodik olarak bakım ve onarım yapılması gerekmektedir. Düzenli yapılan bakımlar ileride oluşabilecek ve geri dönüşü mümkün olmayan bozulmaların önüne geçmektedir (Kılıç, 2015: 10).

Toplum emeğinin hem teknik hem sanatsal yansıması en iyi şekilde mimari yapılarda görünmektedir. Zaman, insan yaşamını en çok etkileyen ögedir ve zamanın hızının etkisi fiziksel olarak en çok mimarlıkta gözlemlenmektedir (Özer, 1976; akt. Pekol, 2010: 15). Özellikle Endüstri devriminden sonra yeni bir mimari anlayış ortaya çıkmıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte yapılar; strüktür, planlama, ölçek ve malzeme bakımından yeniliklerle inşa edilmeye başlamışlardır. Bu yenilikler, yapı-işlev ilişkisini etkileyerek bazı yapıların kullanılmayarak yıpranmasına sebep olmuşlardır. Mekânsal süreklilik, kullanıcı-mekân ilişkisine bağlı olduğundan, kullanım dışı kalan mekânlar yıpranmaya mahkûm kalmışlardır. Bu sebeplerin yanında fiziksel faktörlerden biri olan doğal afetler de yapıların yıpranmasına ve terk edilmesine yol açmaktadır.

2.2.1.2. Ekonomik Değişimler

Kentleşme ve hızlı nüfus artışı beraberinde ekonomik anlamda olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Kırsal bölgelere göre kentte çok daha hızlı bir şekilde meydana gelen değişimler, değişimin neden olduğu sorunları artırmıştır. Nüfusla beraber ekonomik faaliyetlerin artması, kentsel gelişimi ve arazi kullanım değerini doğrudan etkilemektedir. Bu durum da özellikle tarihi kentlerin fiziksel yapısında değişimlere sebep olmaktadır. Ekonomik gelişmelerin tarihi yapıların çevrelerinde meydana gelmesi ve yapıların yeni gereksinimlere cevap verememesi de bu yapılarda yıpranmalara sebebiyet vermektedir (Yaldız, 2003: 13).

Kent silüetini ve tarihi yapıları korumaktan ziyade, ekonomik sebeplerden dolayı tarihi yapılar güncel gereksinimlere göre projelendirilerek dönüştürülmektedir. Arsa fiyatlarının ve inşaatların maddi açıdan masraflı olması bu durumun sebeplerinden biridir. Dolayısıyla yeniden işlevlendirme, baştan yeni bir yapı inşa etmekten daha az maliyetlidir ve daha kısa sürede tamamlanmaktadır. Yeniden işlevlendirme ile enerji tasarrufu yapıp atık üretimini azaltmak ve ekonomik açıdan fayda sağlamak amaçlanmaktadır (Douglas, 2002; akt. Pekol, 2010: 22). Fakat bu sebepler düşünülürken koruma kavramının öncelikleri göz ardı edilebilmektedir. Koruma için öncelikli olan, yapıyı olduğu gibi koruma veya özgün işlevine yakın ve uyumlu bir işlevle işlevlendirme ilkesi göz önünde bulundurulmamaktadır.

2.2.1.3. Sosyal Değişimler

Zaman içinde toplumda tüketim alışkanlıklarının değişmesiyle mekânlar işlevlerini yitirmektedir ve yeni ihtiyaçlara cevap verecek mekân arayışları ortaya çıkmaktadır. Kentlerde yaşanan kimlik sorunu ile birlikte mekân ve malzeme kullanımında kent kimliğine aykırı tutumlar sergilenmektedir. Boş zamanları değerlendirme faaliyetleri değiştikçe toplumsal faaliyetlere hizmet edecek mekânsal değişimler yaşanmaktadır (Göçer, 2003; akt. Yıldız, 2003: 28).

Toplumda değer, anlam ve kuralların değişmesiyle sosyal değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler psikolojik durumlar olsa da işlevsel eskimelere ve değişimlere sebebiyet vermektedir. Sosyal yapı kentleşme, nüfus artışı veya azalımı, istihdam alanlarındaki değişimlere göre şekillenmektedir. Dolayısıyla toplumun gelenekleri ve kültürel yapısı da değişime uğramaktadır. Tüketim alışkanlıkları değiştikçe ihtiyaçlar ve mekân kullanımları da değişmektedir. Bu durumda eski mekânlar işlevlerini yitirmekte ve yeni ihtiyaçlara göre mekân arayışları ortaya çıkmaktadır.

Sanayileşmeyle beraber turizm faaliyetleri ve göç de sosyal yapıyı değiştirmektedir. Kentleşmenin getirisi olarak küçük ölçekli tarihi yapılarda ofis, butik, sanat galerisi, kafe vb şekilde yeniden işlevlendirme görülürken büyük ölçekli tarihi yapılar restoran, müze vb olarak yeniden işlevlendirilmektedir.

Tarihi yapılar çoğunlukla kent, sanat ve mimarlık tarihi açısından toplumun geçmişteki yaşam tarzlarını, sosyal ve kültürel değerlerini, ekonomik durumlarını ve teknolojilerini yansıtmaktadırlar. Bu tarihi yapılar değişen teknoloji, ihtiyaçlar, yaşam tarzları ve değerler sebebiyle özgün işlevlerini sürdürmemektedir. İşlev değişimine gidilen bu yapılarda tarihi yapılarla bağı kopan toplumda bu yapılarla tekrar iletişime geçilmesi ve böylelikle tarihi, sosyal ve kültürel sürekliliği yakalamak amaçlanmaktadır.

Sosyal süreklilik bir toplumun karakterini meydana getiren sosyal, kültürel, ekonomik ve demografik yapısındaki gelişmelerin, değişimlerin ve yerel kimliğin korunarak sürdürülmesi olarak tanımlanmaktadır (Göçer, 2003; akt. Pekol, 2010: 19). Sosyal süreklilik olmazsa kentler ve içindeki yapılar yozlaşıp beraberinde kimlik sorunu getirmektedir. Bu tezde ise tarihi yapılara yapılan özgünlüğüne aykırı yeniden işlevlendirmelerin verimlilikleri kent kimliğindeki ve kolektif bellekteki etkileri tartışılmaktadır. Çünkü sosyal ve kültürel süreklilik tarihi yapıları yalnızca bir kabuk gibi kullanarak ve bambaşka bir işlev verilerek sağlanamamaktadır. Toplumdan ve günlük yaşamdan soyutlanmış müzeler, özgün işleviyle alakasız olarak kullanılan tarihi yapılar ve bu yapıların işleviyle beraber isimlerinin de değiştirilmesi, sosyal yaşamdan ve kolektif bellekten soyutlanmalara neden olmaktadır.

2.3. Yeniden İşlevlendirilmiş Tarihi ve Kültürel Yapı Örnekleri

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de özellikle 20 yy.dan sonra yaygınlaşan yeniden işlevlendirme, özgün işlevini herhangi bir sebepten kaybeden tarihi ve kültürel yapıların sürekliliğini sağlamak için uygulanmaktadır. Günümüzde de bu yöneme sıklıkla başvurulmaktadır.

Bu tezde Konya’da bulunan, geçmişte medrese, hamam ve han işlevlerine sahip olan tarihi ve kültürel yapılar seçildiği için bu başlık altında da bu işlevlere sahip yapılar genel anlamda incelenecektir. Günümüz şartlarında işlevlerinin geçerliliği olmayan bu tarihi yapıların çoğu farklı işlevlerle fiziksel hayatlarına devam etmektedirler.

2.3.1. Medreseler

Kentlerin gelişimi tarihsel açıdan incelendiğinde, ilk büyük yerleşmelerde kentlerin temel karakterini oluşturan ve silüetlerinde belirleyici öğeler olan yapıların dini yapılar olduğu görülmektedir (Oğurlu, 2014: 287). Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle burada sanatsal ve kültürel değerlerini ifade eden pek çok yapı inşa edilmiştir. Bu yapılar arasında medreseler toplumun kültür ve eğitim hayatlarını yansıtmaktadırlar. Medreseler işlevleri sebebiyle gelecek nesilleri etkilediği için ayrı bir öneme sahip olmuşlardır. Anadolu'da neredeyse her şehirde birden çok medresenin oluşu, o şehirlerde kültür ve eğitim seviyesinin ne kadar önde olduğunu yansıtmaktadır (Semerci ve Özkafa, 2020: 58).

1924 yılında çıkarılan Tevhidi Tedrisat kanunu ile birlikte medreseler kapatılmış ve kaderlerine terk edilmişlerdir. Uzun yıllar kullanılmayan medrese yapıları zamanla harap duruma gelmişlerdir. Günümüze ulaşabilen medreseler ise restore edilip yeniden işlevlendirilerek hayata geri döndürülmeye çalışılmıştır.

2.3.2. Hamamlar

Tarihe bakıldığında çok eski dönemlerden beri temizlenme gereksinimine paralel bir şekilde hamam yapıları pek çok medeniyette önemli bir yere sahiptir. Birçok medeniyette yer alan hamam yapılarından Romalılar ve İslam dininin temizliğe ayrı bir önem vermesinden dolayı Müslümanlar, özellikle Türkler, hamam yapılarını gündelik hayatta sık kullanmışlar ve yaygınlaştırmışlardır. Dini emirler vesilesiyle temizliğe ayrı önem veren Müslüman toplumlarsa su yapıları ehemmiyet kazanmış ve İslam kentlerinin camileri ve hamamları karakteristik özelliklerinde büyük yer tutmuşlardır (Ertuğrul, 2009: 241, 242).

Yapıldıkları dönemin karakteristik özelliklerini taşıyan hamam yapıları tanık oldukları tarihin eserleridirler ve kendi başlarına bile büyük önem arz etmektedirler. Tarihi yapıların mimari miras olarak korunması gündeme gelince hamamlar özgün mimari yapısı ve kültürü sebebiyle korunmaya başlamıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde inşa edilen hamamlar mimari birer anıt niteliğinde olup genellikle yeniden işlevlendirilmektedir (Uğuz ve Sağlam, 2014: 806).

Hamamların kültürel açıdan toplumda büyük yeri olmuştur. Toplumda yer edinmiş geleneklerin yaşatıldığı ve kutsandığı yerlerdir. Hamamlarda tören niteliğinde gerçekleşen gelin hamamları, lohusa hamamları, asker hamamları, esnaf hamamları ve tulumbacıların yangından sonra temizlenmek için gittikleri hamamlar bazen müzikli eğlencelere dönüşmüştür (Tangüler, 2019: 47) Eski devirlerden beri Anadolu’da şekillenen hamam yapıları kültürel mekânlar niteliğindedir. Hamamlarda gerçekleşen gelenekler, bu yapıların somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcıları olduğunu göstermektedir (Tangüler, 2019: 51). Türkiye’de yok olmayan hamamların çoğu günümüzde çeşitli fonksiyonlar verilerek yeniden işlevlendirilmektedir. Müze, galeri, kafe, iş yerleri vs. olarak kullanılan hamam yapılarının yanında özgün işlevlerini devam ettiren hamamlar da bulunmaktadır.

2.3.3. Hanlar

Han yapılarının yapıldıkları dönemlere göre dörde ayrılarak incelendiği görülmektedir. Bunlar “Müslüman Türk Devletleri” dönemi, “Büyük Selçuklu” dönemi, “Anadolu Selçuklu” dönemi ve “Osmanlı” dönemidir (Benli, 2007: 6-11). Ait oldukları döneme göre han yapıları hem form hem işlev olarak uyum sağlayacak şekilde tasarlanmışlardır. Hanlar 1 veya 2 katlı, avlulu, avlusuz, tek veya çift avlulu, yapı malzemesi olarak ahşap veya taş, konaklamalı, konaklamasız, ahırlı veya ahırsız gibi özelliklerine göre çeşitlilik göstermektedirler (Erol, 2013: 3-10).

20. yy.’dan sonra modern mimari anlayış ile yapılan çok katlı, genellikle avlusuz hanlar alışveriş merkezi veya iş hanı olarak kullanılan ticari yapılardır. Bu başlıkta konu olan hanlar ise 20. yy.’dan önce yapılmış, mimari, yapım tekniği ve malzeme yönünden tarihi değere sahip hanlardır. Bu değerleri sebebiyle kültür varlığı olarak kabul edilmektedirler (Fidan, 2009; akt. Müezzinoğlu ve ark. 2020: 116).

Tarihi hanlarda genellikle bir iç avlu ve avlu etrafında küçük odalar bulunmaktadır. Güvenlik sebebiyle dış duvarlar kalın tutulmuştur. Tek katlı olan hanlarda pencere bulunmazken, iki katlı hanların üst katında bulunmaktadır. Revaklı koridorlar sirkülasyon alanı olarak kullanılmıştır. Fakat günümüzde yeniden

işlevlendirmeler sonucu genelde her oda bir dükkân olup revaklar da dükkânlara dahil edilmişlerdir (Kaşlı, 2009; akt. Müezzinoğlu ve ark. 2020: 116). Dolayısıyla özgün dolaşım alanları yok olmuş ve avlular dolaşım alanı haline gelmiştir.

Yapıldıkları dönemde yoğun olarak kullanılan ve popüler olan hanlar, günümüzde eskisi gibi kullanılmadıkları için dikkat çekmemektedirler. Bu nedenlerle hanlar genellikle ticari amaçla kullanılmak üzere yeniden işlevlendirilmişlerdir (Müezzinoğlu ve ark. 2020: 116).

2.4. Yeniden İşlevlendirilmiş Yapıların Koruma Sorunları

Çeşitli sebeplerle ve şekillerde yeniden işlevlendirilmiş birçok tarihi ve kültürel yapı bulunmaktadır. Koruma amacıyla yapılan bu işlemlerin öngörülmuş veya öngörülemediği etkileri olmaktadır. Bu bölümde bu etkiler irdelenecektir.

2.4.1. Kent Kimliğindeki Etkileri

Tarihi ve kültürel yapılar bir kentin kimliğinde önemli yeri olan, kent silüetinde yerleri vurgulanan yapılardır. Kentlerin özgün kimliğinin oluşmasında tarihi yapıların kentlerin geçmiş tarihlerinden beri var olması ve bugün de var olmaya devam etmesi etkindir. Bu yapılar kentlerin tarihlerine tanık olan ve onlara ışık tutarak özgün kent kimliğini sürdürmeye yardımcı mekânlardır.

Özgün işleviyle kent kimliğinde yer edinmiş tarihi ve kültürel yapılar farklı bir işlevle işlevlendirildiğinde kent kimliğini oluşturan parçalarda bozulmalar ve kopmalar olabilmektedir. Özellikle işleviyle sosyal hayatı etkileyerek kent kimliğinde yer edinmiş yapılarda bu durum daha fazla görülmektedir. Bu durum da koruma ilkelerinin ilki olan yapıyı her şeyiyle olduğu gibi koruma anlayışına uymamaktadır. Tarihi yapılar özgünlüklerinden ne kadar uzaklaşırlarsa kent kimliğindeki yerleri de o kadar zedelenmektedir.

2.4.2. Kolektif Bellekteki Etkileri

Kentte olan mekânlar kolektif belleği oluşturan öğelerdendir. Toplum bu mekânlar içinde anılara sahip olup onları konumlandırmakta ve hatırlamaktadır.

Fiziksel ve mimari ögeler kolektif semboller olarak görsel ve semantik kodlama ile birlikte etkileşim halindedir ve geçmişle tutarlı bir anlatı oluşturarak kolektif bellekte güncel yerlerini korumaktadırlar. Tarihi ve kültürel yapılar toplumun geçmiş zamanlarından beri var olarak kolektif bellekte yer edinmiş mekânlardır. Bu yapılar başka bir işlevle yeniden işlevlendirildiklerinde toplumun gündelik hayatındaki yerleri değişmektedir. Toplum tarafından sık kullanılan yapıların işlevleri değiştirildiğinde bu yapılar toplumun dışında kalıp kolektif bellekte yerleri silikleşebilmektedir. Tarihi ve kültürel yapıların işlevleriyle beraber isimlerinin değiştirilmesi bu durumu pekiştirerek bu yapıların kolektif bellekte edindiği yerin kuşaklar geçtikçe yok olmasına sebep olmaktadır.

2.4.3. Sosyal ve Kültürel Etkiler

Toplumun sosyal yaşamında yeri olan tarihi ve kültürel yapılar başka işlevle değiştirildikleri zaman toplumun kültürel özellikleri de karşılıklı olarak değişmektedir. Zamanla toplumda meydana gelen sosyal ve kültürel değişiklikler de ihtiyaçlarda değişime sebep olduğu için yapılarda değişikliği zorunlu kılmaktadır. Sosyal ve kültürel yaşamla kentte bulunan yapılar ve mekânlar sürekli karşılıklı bir ilişki içindedirler.

Fakat yeniden işlevlendirildikten sonra toplum tarafından sık kullanılmayan yapılar sosyal yaşamdan da silinebilmektedir. Dolayısıyla yapının getirdiği kültür yok olmaktadır. Örneğin “hamam kültürü” artık yok denecek kadar azalmıştır veya “medrese kültürü” artık toplum hayatından silinmiştir. Toplumdaki bu değişimler karşılıklı olarak yapıları ve sosyal hayatı etkilemektedir.

2.4.4. Strüktürel Etkiler

Tarihi ve kültürel yapıların karakterini tanımlamada açıkça görülebilen taş ve tuğla duvarlar, kolon ve kirişler, çatı makasları, kemerler gibi strüktürel elemanlar önemli ögelerdir. Yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların strüktürüne, yeni işlevin gereksinimlerine cevap verebilmek için müdahale edilmektedir. Yapı ögelerinin değiştirilmesiyle ve yeni ögeler eklenmesiyle yapı strüktüründe farklılıklar meydana gelmektedir. Bu değişiklikler ve yenilemelerin özgün malzeme ve strüktürel sisteme

müdahalesi olabildiğince az olmalıdır. Tarihi yapılara yeni işlev verilirken, yapının özgünlüğünü tanımlayan iç mekânlara, plan şemasına, malzemesine ve strüktürel öğelerine olumsuz etkisi olacak müdahaleler yapılmamalıdır (Yaldız, 2003: 39). Yapı karakterinde bozulmalardan kaçınılmalı, özgün malzeme ve süslemelere riayet edilmelidir. Fakat, yeniden işlevlendirilen yapılarda bu duruma ne kadar özen gösterildiği tartışılmalıdır.

2.4.5. Mekânsal Etkiler

İhtiyaç ve alışkanlıkların değişmesiyle özgün işlevini kaybeden tarihi ve kültürel yapıların yeniden işlevlendirilerek modern yaşama katılmasını sağlamak ve yeni işlevin gerekliliklerini yerine getirebilmesi için plan şemalarında çeşitli müdahaleler yapılmaktadır. Plana yapılacak müdahalelerin özgün işleve hizmet eden plan özelliklerini bozmaması önemlidir. Fakat, yeniden işlevlendirme yapılırken mekânın yeni işleve uyması için ara katlar eklenmekte, özgün mekânlara geçitler açılarak bağlantı kurulmakta, mevcut duvarlar kaldırılarak yeni mekânlar oluşturulmakta, yeni işlev için ek yapılar yapılmaktadır (Yaldız, 2003: 37). Yeniden işlevlendirilen yapıların yeni işlev ihtiyacını karşılamak için yapılan bu mekânsal değişiklikler özgün yapının plan şemasını, mekânsal bütünlüğünü ve mekânlar arası ilişkileri etkilemektedir. Mekânlar arası özgün komşuluk ilişkileri genellikle bozulmakta ve mekânlar form olarak değişime uğramaktadır.

2.4.6. Yapı ve Çevre İlişkisi

Yeniden işlevlendirilen tarihi ve kültürel yapıların buldukları konumda çevreleriyle bütünleşip bütünleşmediği dikkate alınmalıdır. Yapıların çevresinin tamamen boş olması da kendisiyle uyumsuz yapılarla donatılması da tarihi yapıların çevreleriyle beraber düşünülmediği izlenimi uyandırmaktadır. Bu yapılara verilen işlevin sosyal çevreyle uyumluluğu kullanım açısından büyük önem arz etmektedir. Bu yapıların çevresiyle olan diyalektiği yani etkileşime geçip geçemeyeceği yeniden işlevlendirme planlanırken iyi analiz edilmelidir. Yapıların büyük veya uyumsuz yapılarla kuşatılması yapıların görünürlüğünü, okunurluğunu ve kullanımını olumsuz etkileyebilmektedir. Kent

planlamasının kültür varlığı kabul edilen tarihi ve kültürel yapılar hesaba katılarak yapılması bu yapıların sağlığı ve kullanılabilirliği açısından önem arz etmektedir.

2.4.7. Hukuki Sorunlar

Birinci bölümde anlatılan çeşitli organizasyonlar ve kurullar tarafından alınan kararlar ülkelerin yasalarına da girmiş ve koruma konusunda çoğu ülke hukuki düzenlemeler yapmışlardır. Türkiye’de de 2863 sayılı **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu** gereğince kültür varlığı kabul edilen yapılar tescillenerek koruma altına alınmaktadır. Kültür varlığı kabul edilen bu tarihi ve kültürel yapılar genellikle vakıflara bağlı yapılardır. Vakıflar dini amaçlarla ortaya çıkmış ve insani, medeni ve toplumsal amaçlar için kurulmuşlardır (Baltacı, 1985: 176). Atakan (1984: 52), vakıf tanımını şu şekilde yapmaktadır:

“Vakıf; kişinin taşınabilir veya taşınmaz bir malını hiçbir tesir altında kalmadan, sadece kendi istek ve arzusu ile; yapılmasını öngördüğü, hayrı ve sosyal hizmetlerin yerine getirilmesi için; ebedi olarak; özel mülkiyetinden çıkarıp; öngördüğü hizmete tahsis etmesidir.”

Türklerde çok eski zamanlardan beri sosyal hayatta yeri olan vakıflar, İslamiyet’in kabulüyle daha da gelişerek Osmanlı Dönemi’nde aktif olarak çok başarı elde etmişlerdir. Türkiye’de eski hukuka göre düzenlenen vakıf senetlerinin (vakfiyeler) sayısı azımsanamayacak kadar fazladır (Atakan, 1984: 52). Vakıf senetleri hukuki olarak vakıfların tescilidirler (Yiğit, 2011: 37) ve birçoğu tarih boyunca titizlikle muhafaza edilmişlerdir. Vakıf senetleri birkaç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler içinde vakfolunan malların, vakfın idaresinin, vakıfta yapılacak giderlerin ve gelirlerin nasıl harcanacağıının, dua ve bedduanın, şahitlerin ve kadının tasdikinin açıklandığı bölümler bulunmaktadır. Bu bölümler içerisinde en önemli bölümlerden biri dua ve bedduanın olduğu bölümdür. Çünkü vakfın şartlarına uymayanları manevi ceza dışında bir cezalandırma yöntemi yoktur. Bu sebeple hem İslam öncesi hem İslam sonrası vakıflarında vakıf şartlarına uymayanlara beddua edilmiştir (Baltacı, 1985: 177, 178).

Vakıf senetlerinde birden fazla amaç bulunabilir fakat vakıflarda kural, belirlenen amacın sürekli olmasıdır. Özellikle eski vakıflarda sonsuza kadar süreklilik kavramı mevcuttur (Yiğit, 2011: 6). Medeni Kanunda madde 101/1’de “Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır” şeklindeki açıklamayla kanunda vakıf amaçlarının sürekli olması vurgulanmıştır (Yiğit, 2011: 8). Günümüzde tarihi ve kültürel yapılardan vakıf senetleri bulunanların senetlerinde belirtilen amaçlar doğrultusunda yeniden işlevlendirilip işlevlendirilmediği bu tezin tartışma konularından biridir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA KENTİ VE ARAŞTIRMA KAPSAMINDA SEÇİLEN TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILAR

3.1. Konya Kenti Konumu ve Tarihi

Türkiye eski devirlerden beri pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Çok çeşitli kültürlerin yaşamış olduğu bir coğrafyada olduğundan zengin bir kültürel mirasa sahiptir. İnsanlığın ortak mirası kabul edilen bu kültürel mirasın da korunarak belgelenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması büyük öneme sahiptir. Gündelik yaşantıda yer etmiş, fark edilmeden içinde yaşanan fakat, pek çoğunun bilincinde olmadığı kültürel mirasların yeniden fark edilir kılınması gerekmektedir (Müezzinoğlu ve ark. 2020: 114).

Türkiye’de bulunan Konya kenti Orta Anadolu Bölgesi’nde bulunan en eski yerleşim merkezlerindedir. Tarih öncesinde ve sonrasında birçok medeniyetin oluşumuna tanık olmuş ve ev sahipliği yapmıştır. Dönemler boyunca önemi eksilmeyen Konya kenti kimi dönem eyalet, kimi dönem bölge, kimi dönem de devletlere başkentlik yapmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti’ne başkentlik yapan Konya’nın, sahip olduğu sosyal ve siyasi yapısı ve fiziki doku değişimi açısından en ihtişamlı yılları başkentlik yaptığı yıllar olmuştur (Alkan, 1944; akt. Yıldız, 2003: 56).

Başkent olması sebebiyle dönemin en görkemli ve önemli yapıları Konya’da inşa edilmiştir. Bu ayrıcalıklı durum daha sonra beylikler ve Osmanlı Dönemi’nde de devamlılığını korumuştur. Böylece sadece Selçuklu Dönemi eserleri değil aynı zamanda Karamanoğlu eserleri ile klasik ve geç dönem Osmanlı eserleri de Konya kentinde bulunmaktadır (Yıldız, 2003: 56). Çeşitli medeniyetlerin kültürleri, değerleri ve eserlerinin uyum içinde birlikte bulunduğu Konya kentinin mimarisi güçlü ve özgün bir niteliğe sahiptir.

3.2. Çalışma Kapsamında Seçilen Yapılar

Çalışma kapsamında Konya kentinde bulunan ve kültür varlığı olarak kabul edilen on yapı seçilmiştir. Kamusal olarak inşa edilmiş olan bu yapıların dördü medrese, üçü hamam ve üçü handır. Seçilen tarihi ve kültürel yapılar Konya kentinin kimliğinde ve silüetinde önemli yere sahip yapılardandır. Geçmişte orada bulunan medeniyetlerin kültürüne ve değerlerine ışık tutmaktadırlar. Yapılardan medreseler kentin merkezinde yer alırken hamamlar merkezden biraz uzak, hanlar ise kent merkezinin dışında yer almaktadır.

3.2.1. Medreseler

Medreseler, yapıldığı ilk zamanlardan son zamanlara kadar Türk mimarisini çizgisinde tutarlı bir gelişim gösteren ve Türk mimarisinin gelişimine büyük katkıları olan yapılardır. Medrese yapılarının en iyi örnekleri Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Konya kentinde yapılmıştır (Yaldız, 2003: 57). Selçuklu mimarisinin devamı olarak değerlendirilen Anadolu Selçuklu Dönemi medreseleri kattığı yeniliklerle Selçuklu mimarisinden farklılaşmaktadır. Yapılar inşa edildikleri dönemin kültüründen, sosyal yaşamından, ekonomisinden ve bölgenin ikliminden etkilenmişlerdir (Semerci ve Özkafa, 2020: 58). Daha önce sadece dini eğitim verilen medreselerde Anadolu Selçuklu Dönemi'nde felsefe, mantık, fıkıh, astronomi, kozmoloji, cebir, matematik, geometri ve kimya eğitimleri de eklenerek daha kapsamlı bir eğitim yapısı haline gelmiştir (Doğan, 2013: 430).

Daha çok kişiye eğitimi ulaştırma ve İslam felsefesinin yayılması amacını güden medreseler Anadolu Selçuklu Dönemi'nde artarak her şehirde bir veya daha fazla inşa edilmişlerdir (Güven, 1988: 132). İslam dinini yayma ve eğitilmiş insan yetiştirme amacı kent mimarisini de yönlendirerek medrese sayılarında artmaya vesile olmuştur. Din ve bilim eğitimi veren medreselerin tasarımına özellikle Anadolu Selçuklu Dönemi'nde çok önem verilmiş, medreseler büyük ve geniş mekânlar olarak inşa edilmişlerdir (Semerci ve Özkafa, 2020: 62).

Medreseler günümüzde özgün işlevlerini sürdüremedikleri için asıl işlevleriyle kullanılamamaktadır. Medreseler koruma kararlarına göre 1. derece yapı

grubunda olduklarından içleri ve dışları ile oldukları gibi korunmaları gerekmektedir. Yeniden işlevlendirildiklerinde yeni işlevin gerektirdiği mekânsal özellikleri karşılayamadıkları durumlarda medreselere müdahale edilmemelidir. Dolayısıyla özgün işlev şemasına göre en uygun şemaya sahip bir işlevle kullanımı sürdürülmelidir (Yaldız, 2003: 55).

Tez kapsamında Konya kentinde bulunan dört medrese seçilmiştir. Bunlar İnce Minare Medresesi, Karatay Medresesi Sırçalı Medrese ve Ali Gav Medresesi'dir. Medreselerin hepsi kentin merkezi olan Alaaeddin Tepesi çevresinde bulunmakta, merkeze ve birbirlerine yürüme mesafesindedirler.

3.2.1.1. İnce Minare Medresesi

Konya kentinin Selçuklu ilçesinde bulunan İnce Minare Medresesi, Konya kentinin eski iç kalesi hendeği hizasında Sultan Kapısı yolu üzerindedir. Anadolu Selçuklu Dönemi eğitim yapılarının en önemlilerinden olan İnce Minare Medresesi, Sultan İzzeddin Keykavus zamanında Vezir Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından hadis ilmi okutturulması amacıyla mescidiyle beraber yaptırılmıştır (Karpuz, 2002: akt. Birekul, 2018: 90). Mescidin ve medresenin kitabeleri günümüze ulaşmadığı için yapım yılı bilinmese de vakfiye kayıtlarına göre 1264 yılında inşa edildiği düşünülmektedir (Atçeken, 1998: 58). Medresenin taç kapısındaki kitabeye göre mimarı “*Mimar Kelük bin Abdullah*”tır (Çizelge 3.1) (Konyalı, 1964; akt. Yaldız, 2003: 120, 121). Medresenin yapı malzemesi taş, moloz taş ve tuğladır (Yaldız, 2003: 122).

Çizelge 3.1. İnce Minare Medresesi yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	İnce Minare Medresesi
Yapım Yılı	1264 yılında inşa edildiği düşünülmektedir
Mimarı	Kelük bin Abdullah
Yapı Malzemesi	Kesme taş, moloz taş, tuğla
Özgün İşlevi	Medrese
Son İşlevi ve Adı	Müze - İnce Minare Taş Eserler Müzesi

Fotoğraf: Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (Sanal 1, 2021)

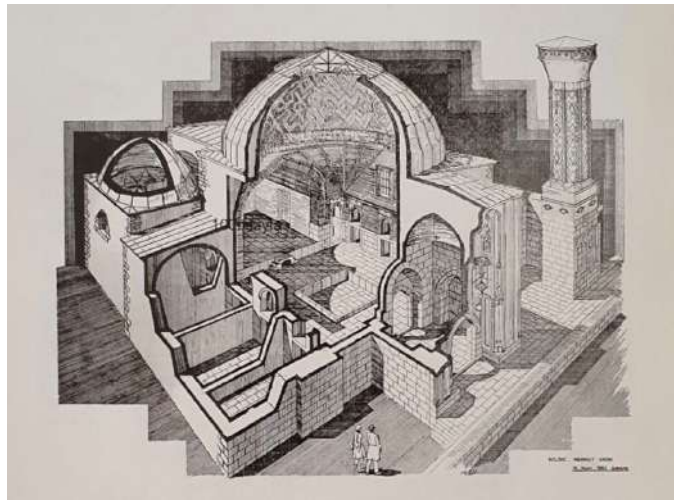

Çizelge 3.2. İnce Minare Medresesi plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)

Kapalı avlunun kuzeyinde ve güneyinde bulunan öğrenci hücreleri çeşitli yıllardaki restorasyonlarla yenilenmiştir. Hücrelerin kapı üstlerinde bulunan pencereler sonradan kapatılmıştır. Giriş eyvanının karşısında olan ve açık kısmı avluya bakan ana eyvan günümüze kadar çok tahribata uğramadan ulaşabilen kısımlardandır (Yaldız, 2003: 124). Ana eyvanın kuzey ve güneyindeki yıkılmış olan kubbeli odalar kazı çalışmaları sonucu ortaya çıkarılmış ve restitüsyon çalışmaları ile aslına uygun olarak yeniden yapılmıştır (Kuran, 1969: 54, 55). Medresenin kuzeyinde olan mescidin çoğu yıkılmış, 1990-1991 yıllarında onarımlarla tekrar yapılmıştır. Orijinalinde iki şerefesi bulunan mescidin yıldırım düşmesiyle minaresi tek şerefeli kalmıştır. Günümüzde minare son haliyle korunmaktadır.

19. yüzyılın sonlarına kadar eğitim işleviyle kullanılan medrese 1922’de silah deposu olarak kullanılmıştır (Atçeken, 1998; akt. Yaldız, 2003: 127). 1924’te çıkan Tevhidi Tedrisat Kanunu ile medrese kapatılmıştır. Bir müddet kullanılmadığı için harap durumda olan İnce Minare Medresesi, Mahmut Akok’un restorasyon projelerine uyarak restore edilmiştir (Şekil 3.3). 1954’te Milli Eğitim Bakanlığına verilen medrese 1956 yılında “Selçuklular Devri Taş ve Ahşap Eserler Müzesi” olarak açılmış ve bir kısmı müze deposu olarak kullanılmıştır. 1990’larda Kültür Bakanlığı’na müze olarak kullanılması için verilmiştir (Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi; akt. Yaldız, 2003: 127). İnce Minare Medresesi, “İnce Minare Taş Eserler Müzesi” adı altında günümüzde Selçuklu ve Osmanlı Dönemi’ne ait taş ve ahşap eserlerin sergilendiği müze işleviyle kullanılmaya devam etmektedir.

Şekil 3.3. İnce Minare Medresesi perspektif görünüşü – Çizen: Mahmut Akok, 1963 (Erdemir, 2009: 87)

Tahrip olan ana kubbenin kurşunları yenilenmiştir ve elektrik, yangın ve güvenlik alarmları zemin ve duvarlara kanallar açılarak yaptırılmıştır (Yaldız, 2003: 131). Medresenin giriş eyvanı müze işlevinde de giriş holü olarak kullanılmaktadır. Sağ ve soldaki nişlerde yapıyı tanıtan bilgiler ve çizimler sergilenmektedir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. İnce Minare Taş Eserler Müzesi giriş holü, sağ ve sol nişler (Kişisel arşiv)

Medresenin avlusu taş eserlerin sergilendiği ana mekândır. Avluda yer suni taş ile, duvarları tuğla ile kaplanmıştır (Şekil 3.5). Avluda bulunan havuz ise işlevini sürdürmemektedir ve sergi elemanları ile çevrelenmiştir (Şekil 3.6).

Şekil 3.5. Taş zemin ve tuğla duvarlar (Kişisel arşiv)

Şekil 3.6. Avludaki havuz ve etrafındaki sergi elemanları (Kişisel arşiv)

Avlunun güneyinde ve kuzeyindeki öğrenci hücrelerinin kapı boşlukları eserlerin sergilenmesi için sergi nişi haline getirilmiştir. Hem hücrelerden hem de avlu tarafından görülebilmesi için iki tarafı da şeffaf camla kapatılmıştır (Şekil.3.7).

Şekil 3.7. Sergi nişine dönüştürülmüş hücre girişleri (Kişisel arşiv)

Avluya bakan hücre girişlerinin üstündeki pencereler ve avlunun üstündeki kubbenin ortasında yer alan aydınlık feneri avlunun yani sergi alanının doğal ışık almasını sağlamaktadır (Şekil.3.8).

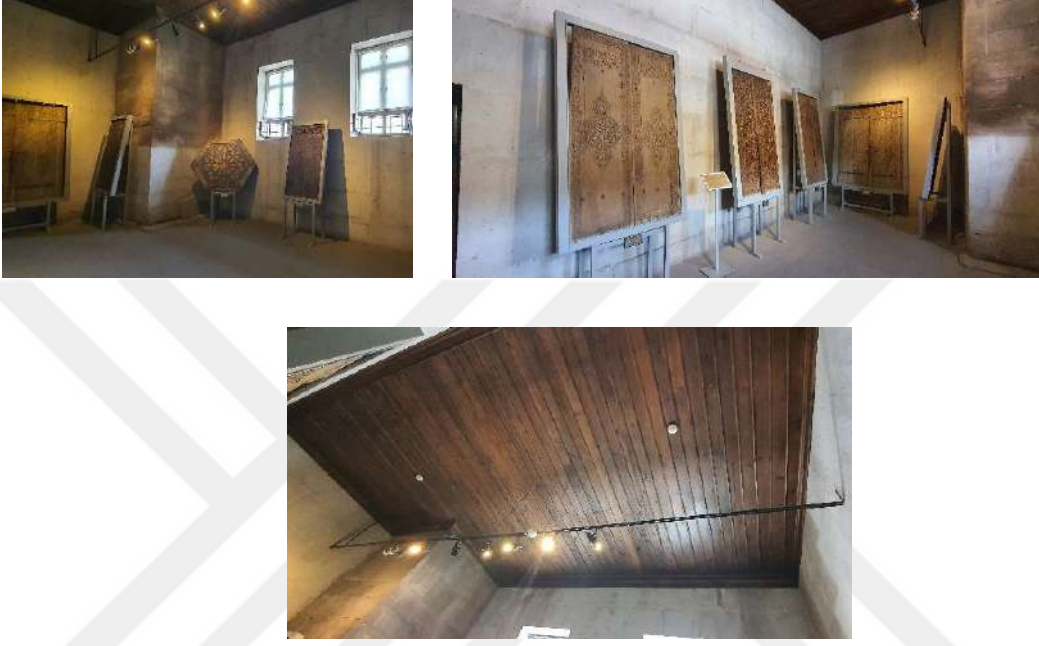
Şekil 3.8. Avlunun kubbesindeki aydınlık feneri (Kişisel arşiv)

Avlunun güneyindeki öğrenci hücrelerinin duvarları özgün haline göre restore edilmeyerek büyük bir sergi alanı oluşturulmuştur. Zemini kare şeklindeki döşeme tuğlası ile kaplanmıştır. Duvarları kireç harçlı sıva ile kaplanmış ve tavandaki tonoz tuğla ile örülmüştür (Şekil 3.9). Kuzeyindeki 4 tane olduğu tahmin edilen hücreler 2 mekân olacak şekilde aynı yöntemlerle yenilenmiş, biri sergi alanı, diğeri ise depo ve tesisat odası olarak kullanılmaktadır. Ana eyvanın yanında dershane olarak kullanılmış olan kubbeli mekân yine aynı şekilde yenilenerek sergi alanı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.9. Taş eserlerin sergilendiği büyük sergi alanı (Kişisel arşiv)

Giriş eyvanının sağında, minare merdivenin bulunduğu mekân 2001’de yapılan restorasyonlar ile tamamlanmıştır ve ahşap eserlerin sergilendiği sergi alanı olarak kullanılmaktadır (Yaldız, 2003: 131). Duvarlar kesme taş ve tavanı ahşap ile kaplanmıştır (Şekil 3.10)

Şekil 3.10. Ahşap eserlerin sergilendiği sergi alanı (Kişisel arşiv)

Yapılan son kazılarda giriş eyvanının aksında ana eyvan döşemesinin alt kısmında havuza su sağlayan bir kanal ortaya çıkarılmıştır. Kanalın üstü metal konstrüksiyonlu şeffaf cam ile örtülmüştür ve o şekilde teşhir edilmektedir (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. Havuza su sağlayan kanal (Kişisel arşiv)

Medrese bahçesine girişin solunda danışma ve bilet kulübesi yer almaktadır. Medresenin bahçesinde mezar taşları ve taş eserler maalesef atıl bir şekilde sergilenmektedir (Şekil. 3.12).

Şekil 3.12. Medresenin bahçesindeki taş eserler (Kişisel arşiv)

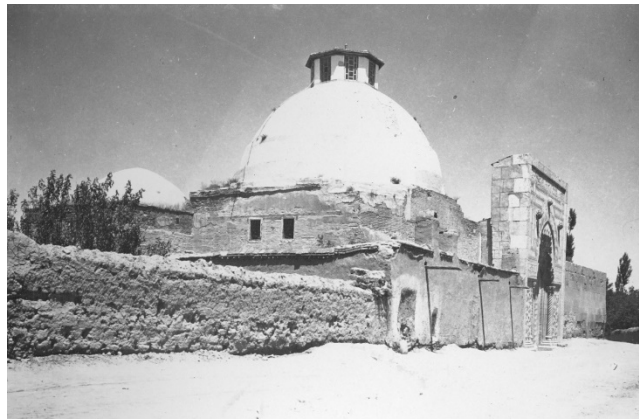
Konya kentinin merkezinde Alaaddin Tepesinin batısında yer alan İnce Minare Medresesi yaya ve taşıt aksının üzerinde yer almaktadır. Yapının hemen önu yaya yolu bir paraleli de taşıt trafiğinin ve tramvay hattının olduğu yoğun bir yoldur. Bu kadar taşıt yoğunluğu yapıya olumsuz etki edebilmektedir (Yaldız, 2003: 132).

Yapıdaki madeni aksamlar, kapı, pencere kolları, menteşeleri ve pencere korkulukları daha düzgün görüntü elde etmek adına büyük çoğunluğu sökülerek onarım ve bakım yapmak yerine yenileriyle değiştirilmiştir. Öğrenci hücrelerinin orijinalinde kapı olan boşlukları sergi nişi haline getirilerek iç mekân kurgusu değiştirilmiştir. Mekanik tesisatı duvarlara ve zeminlere gizlemek için yapı malzemesinde oyuklar açılarak özgün halinde değişikliğe ve zarara sebep olunmuştur (Yaldız, 2003: 134). Öğrenci hücreleri özgün şekliyle restore edilmek yerine büyük bir sergi alanı oluşturmak için duvarları aslına uygun restore edilmemiştir. Ayrıca öğrenci hücrelerinin zeminleri özgün halinden uzak kare biçimli döşeme tuğlasıyla, duvarları ise kireç harçlı sıva ile kaplanmıştır.

Müze olarak yeniden işlevlendirilen yapı halkın yoğun olarak bulunduğu kent merkezinde yer almaktadır. Çoğunlukla turistlerin ziyaret ettiği müzede vakıf senedine riayet edilmesi amacıyla günümüzde hadis dersleri okutulmaktadır.

3.2.1.2. Karatay Medresesi

Karatay Medresesi, Konya kentinin Karatay ilçesinde Alaaddin Tepesinin kuzeyinde yer almaktadır. Taç kapısındaki kitabeye göre Anadolu Selçuklu Dönemi'nde devlet adamı Emir Celaleddin Karatay tarafından 1251-1252 yıllarında yaptırılmıştır (Şekil 3.13) (Konyalı, 1964; akt. Yaldız, 2003: 100). Yapının sanatçı kitabesi olmasa da mimarının Mimar Muhammed bin Havlan olduğu düşünülmektedir (Çizelge 3.3) (Erdemir, 2009; akt. Cılasun, 2018: 26).

Şekil 3.13. Karatay Medresesi, 1914 (Sanal 4, 2021)

Çizelge 3.3. Karatay Medresesi yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	Karatay Medresesi
Yapım Yılı	1251-1252
Mimarı	Muhammed bin Havlan olduğu düşünülmektedir
Yapı Malzemesi	Kesme taş, mermer, tuğla
Özgün İşlevi	Medrese
Son İşlevi ve Adı	Müze – Karatay Çini Eserler Müzesi

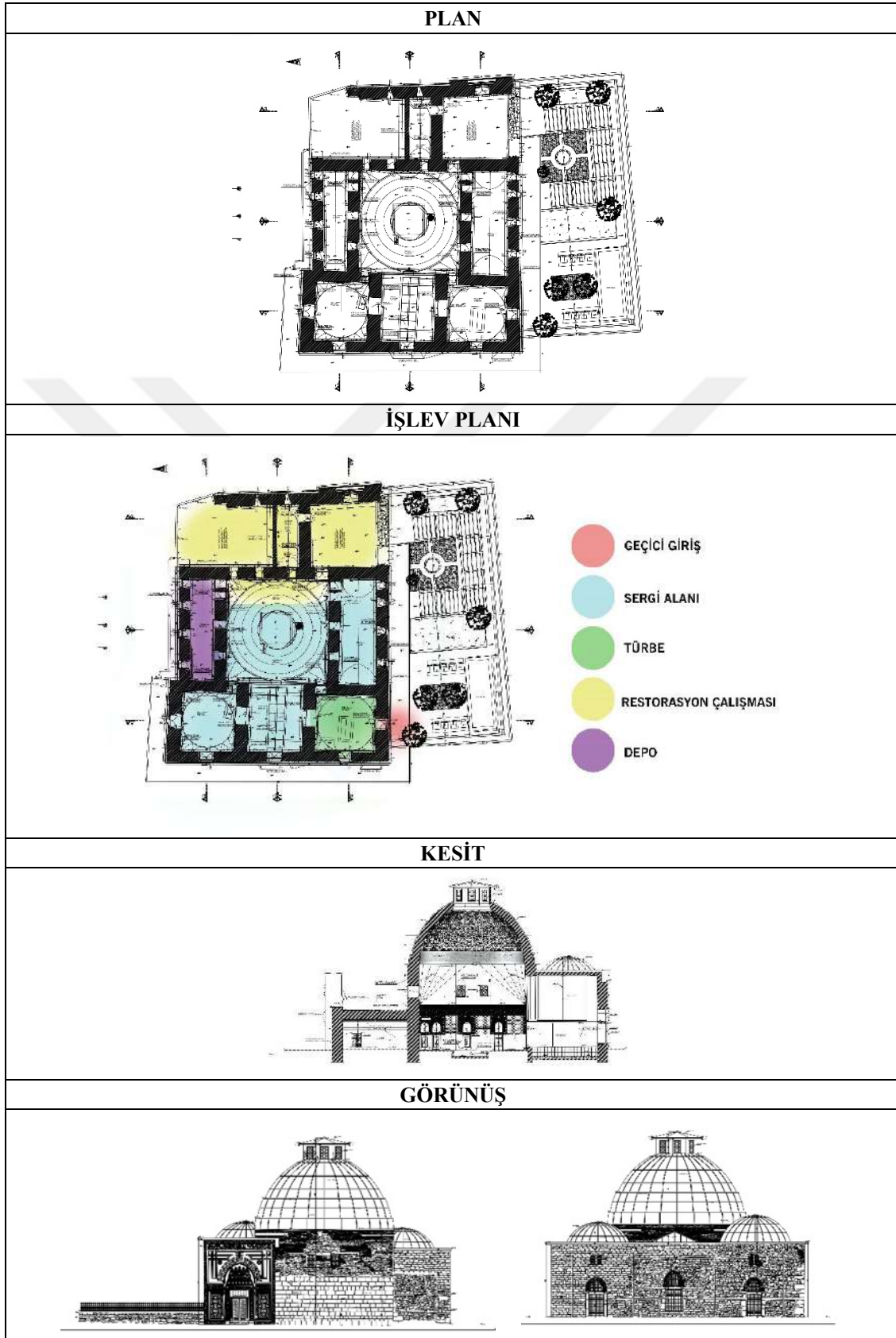

Fotoğraf: Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (Sanal 5, 2021).

Karatay Medresesi yüksek derece fıkıh eğitiminin verildiği bir yerken bir süre sonra fıkıh derslerinin yanında İslami ilimler de okutulmaya başlamıştır (Odabaşı, 2016: 257). 1908 yılına kadar işlevini sürdüren medrese (Konyalı, 1964; akt. Yıldız, 2003: 101) 1935, 1952, 1953, 1954 ve 1957 yıllarında onarım görmüştür (Erdemir, 2009; akt. Cılasun, 2018: 27). Vakıflar Genel Müdürlüğü 1988 ve 1993 yıllarında da restorasyon çalışmaları yapmıştır ve günümüzde zaman zaman çalışmalar devam etmektedir (Cılasun, 2018: 28).

Karatay medresesi klasik Selçuklu medreselerinden plan şeması, mimari biçimlenişi, kullanılan malzeme ve bezemeleriyle farklıdır (Çizelge 3.4). Medrese İnce Minare Medresesi gibi kapalı avlulu ve tek katlıdır. Duvarları kesme ve moloz taştır ve portal mermerdir. Kubbesi ve tonozları tuğla ile yapılmıştır (Yıldız, 2003: 101). Çini bezemeleriyle ünlü olan Karatay Medresesi Anadolu'da benzeri az olan medreselerdendir. Kare biçimli bir avluya sahip olan medresenin avlu duvarları ve kubbesi çinilerle süslenmiştir ve çiniler kubbede ve duvarlarda bütünlük oluşturmaktadır (Şekil 3.14). Avluda yer alan havuz özgün işlevinde ortada bulunan bir göbekten çıkan suyla beslenmektedir. Kubbenin ortasındaki aydınlık feneri avlu mekânının doğal ışık almasını sağlamaktadır.

Çizelge 3.4. Karatay Medresesi plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir).

Şekil 3.14. Medresenin avlu kubbesi ve duvarları (Kişisel arşiv)

Restorasyon çalışmalarıyla yenilenen medrese 1955 yılından beri Çini Eserler Müzesi olarak kullanılmaktadır (Şahin, 1999; akt. Cılasun, 2018: 28). Giriş mekânı yıkılmış olan medreseye giriş ahşap elemanlarla yapılan yeni bir mekânla sağlanmaktadır. Yıkılmadan günümüze kadar ulaşabilen tek öğrenci hücresi şu anda büro ve arşiv olarak kullanılmaktadır (Uz ve Doğan, 2010; akt. Semerci ve Özkafa, 2020: 73). Medresenin ana eyvanının kuzeyinde bulunan ve yıkılmış olan kubbeli mekânın avluya açılan kapısı tuğla ile kapatılmıştır ve mekân günümüze ulaşamamıştır. Avlunun kuzey ve güneyinde bulunan ve avluya açılan öğrenci hücreleri de günümüze kadar ulaşamamıştır ve 1923’lerde öğrenci hücreleri yerine kerpiçten hücreler yapılmıştır (Konyalı, 1964; akt. Yıldız, 2003: 106). Yıkılmış olan hücrelerin bir kısmının ara duvarları günümüzde özgün haline göre restore edilmeyerek büyük sergi alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.15). Hücre girişleri İnce Minare Medresesi’nde olduğu gibi şeffaf camla kapatılmıştır ve sergi nişi olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.16). Kalan öğrenci hücreleri tamamlanarak günümüzde depo olarak kullanılmaktadır.

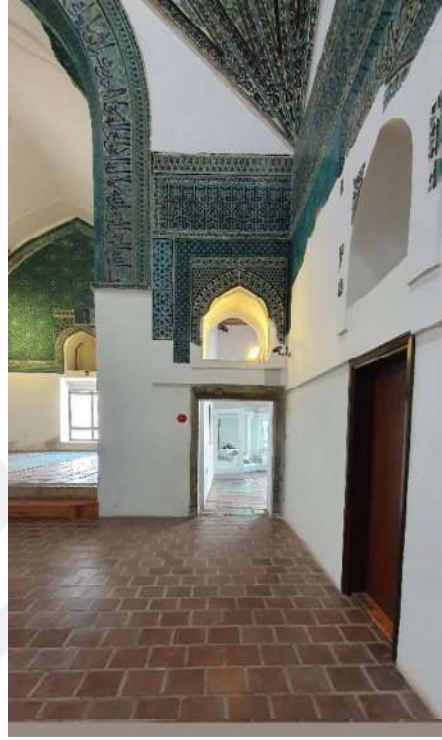
Şekil 3.15. Medresenin öğrenci hücrelerinin olduğu kısım – sergi alanı (Kişisel arşiv)

Şekil 3.16. Sergi nişi olarak kullanılan öğrenci hücre girişleri (Kişisel arşiv)

Zengin vakıfları olduğu için sıkça onarım yapılan Karatay Medresesi, 1924 yılında çıkarılan Tevhidi Tedrisat kanunundan sonra kapatılmış ve bir süre kullanılamamıştır (Yaldız, 2003: 108). Nem, rutubet ve bakımsızlık yüzünden çinilerin bir kısmı dökülmüştür (Atçeken, 1998; akt. Yaldız, 2003: 108). Medresede avlu zemini ve sergi alanları kare biçimli döşeme tuğlası ile kaplanmıştır ve

duvarlara çini seviyesine kadar sıva üzeri boya yapılmıştır (Şekil 3.17). Elektrik, yangın ve soygun alarmı hatları duvarlara kanal açılarak yerleştirilmiştir ve bu durum yapının özgün malzeme yüzeyinin bozulmasına neden olmuştur (Yaldız, 2003: 116).

Şekil 3.17. Tuğla döşemeli zeminler ve boyalı duvarlar (Kişisel arşiv)

İnce Minare Medresesi'ndeki gibi ana eyvanın altında su kanalı bulunmuştur ve bu kanalın üstü metal konstrüksiyonla kapatılarak sergilenmektedir (Şekil 3.18).

Şekil 3.18. Ana eyvandan avluya bakış ve sergilenen kanal (Kişisel arşiv)

Medresenin önünde yaya yolu, paralelinde taşıt yolu ve yakınında tramvay hattı bulunmaktadır. Yapı yoğun taşıt trafiğine maruz kalmaktadır ve dolayısıyla zeminde meydana gelen titreşimler yapının temelinde oynamalara sebep olmaktadır. İdari amaçla kullanılan öğrenci hücresinin duvarına sonradan 2 yeni pencere açılarak özgün cepheye müdahale edilmiştir. Yapıdaki madeni aksamın onarılmak yerine çoğu sökülmüştür ve hücre kapıları şeffaf camla sergi nişi haline getirilmiştir. Kapıların üstündeki pencereler yenileriyle değiştirilerek özgün görüntüsünü ve etkisini kaybetmiştir (Yaldız, 2003: 115, 116). Müze olarak yeniden işlevlendirilen yapı halkın yoğun olarak bulunduğu kent merkezinde yer almaktadır. Çoğunlukla turistlerin ziyaret ettiği müzeyi halk gündelik hayatlarında kullanmamaktadır. Bu durum tarihi ve kültürel yapının halk için kolektif bellekte sürdürülebilirliğini sorgulatmaktadır.

3.2.1.3. Sırçalı Medrese

Sırçalı Medrese Konya kentinin Meram ilçesinde, Alaaddin Tepesi'nden Sahip Ata Külliyesi'ne giden aksta yer almaktadır. Medresenin banisi Anadolu

Selçuklu Dönemi'nde devlet adamı olan Bedrettin Muslih'tir. Medrese bu sebeple "Muslihiye Medresesi" olarak da bilinmektedir. Fakat, yapısında barındırdığı çinilerden dolayı Sırçalı Medrese ismiyle anılagelmiştir. Medresenin mimarı ve çini ustası Tuslu Mehmet Usta'dır. 1242-1243 yıllarında yaptırılan medrese açık avlulu, iki katlı ve iki eyvanlıdır (Çizelge 3.5) (Doğan, 2013: 435).

Çizelge 3.5. Sırçalı Medrese yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	Sırçalı Medrese
Yapım Yılı	1242-1243
Mimarı	Tuslu Mehmet Usta
Yapı Malzemesi	Kesme taş, tuğla, sırlı tuğla
Özgün İşlevi	Medrese
Son İşlevi ve Adı	Resmi daire / Müze – Konya Rölöve Anıtlar Müdürlüğü / Konya Mezar Anıtlar Müzesi

Fotoğraf: Kişisel arşiv

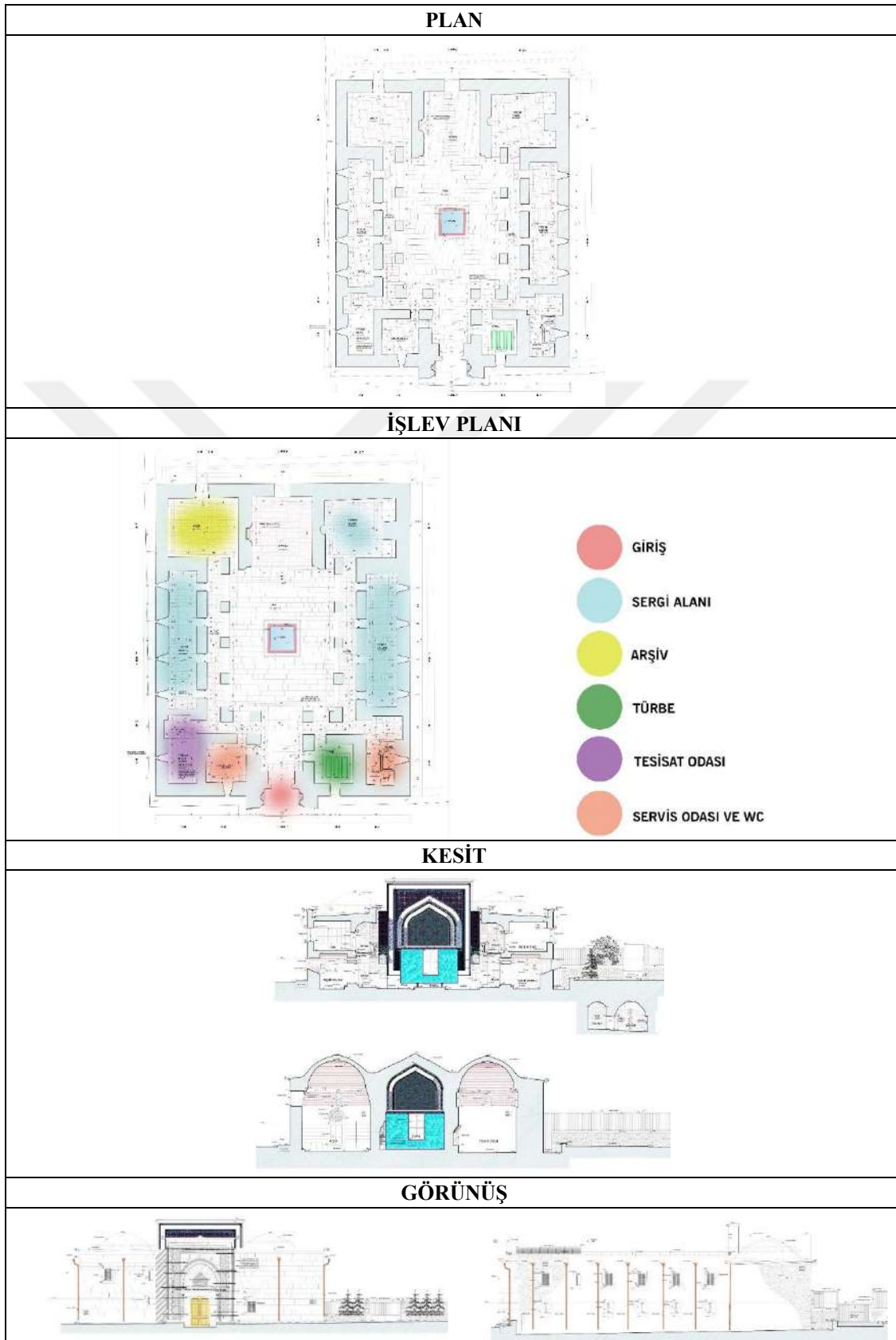
Dikdörtgen ve simetrik plan şemasına sahip olan medrese en iyi Selçuklu medreselerinden biridir. Girişin sağlandığı taç kapı özgün haliyle günümüze ulaşabilmiştir (Şekil 3.19). Fakat, giriş eyvanının üzerinde bulunan mekân günümüze ulaşamamıştır (Konyalı, 1964, akt. Yıldız, 2003: 66). Giriş eyvanının kuzey kısmında Bedrettin Muhlis ve yakınlarının mezarlarının olduğu türbe bulunmaktadır.

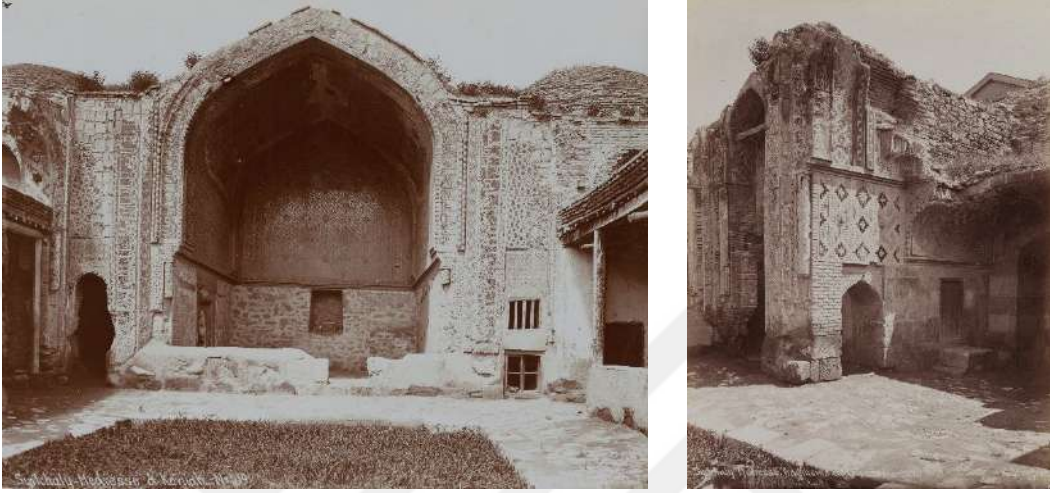
Şekil 3.19. Sırçalı Medrese taç kapı (Kişisel arşiv)

Özgün planında zemin katta bulunan, dördü avlunun kuzeyinde ve dördü avlunun güneyinde bulunan öğrenci hücreleri yıkılmış durumdadır. Restorasyon çalışmalarıyla ara duvarları olmadan yenileri yapılmıştır (Çizelge 3.6). Öğrenci hücreleri tek ve uzun birer mekân oluşturacak şekilde yenilenmiştir.

Çizelge 3.6. Sırçalı Medrese plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir).

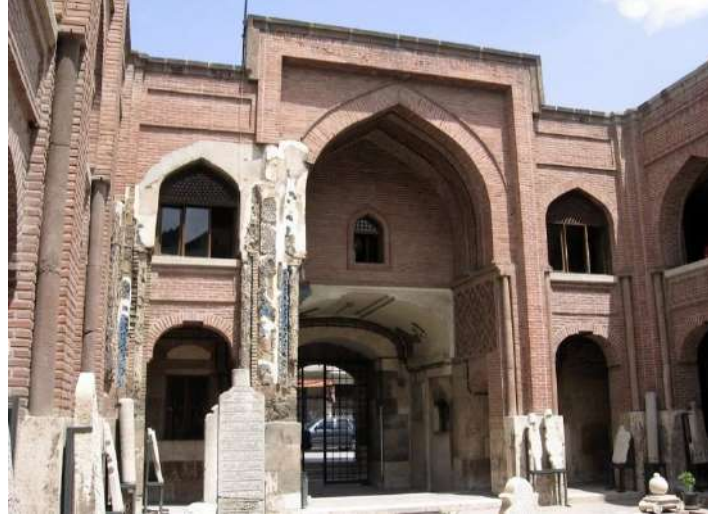

1629-1630 yıllarından sonra yıpranmaya başlayan medrese çeşitli onarımlar görmüştür ve 17. yüzyıldan sonra da yıkılmaya başlasa da (Şekil 3.20) özgün işlevini devam ettirmiştir (Atçeken, 1998; akt. Yıldız, 2003: 71). Sırçalı Medrese de 1924'te çıkarılan Tevhidi Tedrisat kanunuyla kapatılarak uzun bir süre kullanılmamıştır.

Şekil 3.20. Sırçalı Medrese 1870'ler, Fotoğraf: Guillaume Berggren (Sanal 6 ve Sanal 7, 2021)

1940'larda Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından onarımı yapılmaya kadar üst katın büyük bölümü ve alt katın öğrenci odaları revaklarıyla beraber büyük bölümü yıkılmış vaziyettedir. 1954-1955 yıllarında yapılan büyük çaplı onarımlarla medrese tekrar kullanılabilir duruma gelmiştir. Mezar Anıtlar Müzesi olarak düzenlenerek kullanılmaya 1960-1961 yıllarda başlanmıştır. 1965'te müze olarak kullanılması için Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir. 1969-1975 yılları arasında medresenin onarımları Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. 1985 yılından itibaren medresenin üst katı Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır (Yıldız, 2003: 71). Alt kat ise Konya Mezar Anıtlar Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Şekil 3.21).

Şekil 3.21. Sırçalı Medrese girişten avluya bakış (Sanal 8, 2021)

Medresenin giriş eyvanı yeni işlevde de giriş holü olarak kullanılmaktadır. Avlunun kuzeyindeki ve güneyindeki öğrenci odaları tek mekân olarak büyük sergi alanlarına dönüştürülmüştür. Üst kat Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğüne verildiğinden büro olarak kullanılmaktadır.

Giriş eyvanının sağında bulunan türbenin yanı WC-Lavabo olarak düzenlenmiştir (Şekil 3.22). Orijinalinde taş olan yer ve duvarlar, seramik kaplama yapılarak değiştirilmiştir. Giriş eyvanının solunda olan türbeyle simetrik şekilde yer alan oda ise servis alanı olarak kullanılmakta, onun yanındaki mekân ise tesisat odası olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.22. Sırçalı Medrese lavabo yapılan kısım (Kişisel arşiv)

Kubbeli mekânların duvarlarının ve zeminlerinin özgün malzemesi taş iken restorasyonlarda duvarlar plastik boya ile boyanmış, yerler döşeme tuğlası ile kaplanmıştır. Üst katta güneydeki öğrenci hücrelerinin olduğu kısımda alt kattaki gibi ara duvarlar özgün planına göre yapılmayarak teknik büro olacak şekilde düzenlenmiştir (Şekil 3.23). Duvarlar plastik boya ile boyanmış, yerlere ise laminant parke döşenmiştir. Üst katta revaklı koridora açılan öğrenci hücreleri kapıları hala durmaktadır. Revaklı koridorun tavanı tuğla ile, zemini döşeme tuğlası ile kaplanmıştır. Kuzeydeki öğrenci odaları ise müdür odası ve sekreter odası olarak kullanılacak şekilde düzenlenmiştir (Şekil 3.24). Duvarlar boyanmış, zeminler laminant parke kaplanmıştır. Üst katta bu odalar dışında memur odaları ve fotokopi odası yer almaktadır.

Şekil 3.23. Büro olarak kullanılan öğrenci hücreleri (Kişisel arşiv)

Şekil 3.24. Müdür odası ve sekreter odası olarak kullanılan kısım (Kişisel arşiv)

Merkeze yakın konumda yer alan medresenin yanında yaya yoğunluğu çok değildir. Medresenin çevre düzenlemesi incelendiğinde, kentsel planlama ve yapının

çevresindeki düzensizlik, tarihi yapı düşünülmeden planlamanın yapıldığını düşündürmektedir. Etrafındaki yapılar arasında sıkışmış olan yapının müze kısmını turistlerin sıklıkla ziyaret edip etmediği akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Çevre düzenlemesinden ve çevrenin kültürel yapısından dolayı halkın da sıkça uğradığı bir sokakta bulunmamaktadır. Müze işlevinden ötürü genellikle sadece turistler tarafından ziyaret edilmiş olan yapı aynı zamanda müdürlükte çalışanlar tarafından kullanılmıştır. Bu işlevler dışında halkın gündelik hayatta kullandığı bir yapı değildir. Dolayısıyla kolektif bellekteki ve kent kimliğindeki yeri değerlendirilmelidir. Şu anda restorasyon çalışmaları için boşaltılarak kapatılan yapının yeni işlevinin ne olacağı kesin olarak belli değildir.

3.2.1.4. Ali Gav Medresesi

Ali Gav Medresesi Konya kentinin Selçuklu ilçesinde, Alaaddin Tepesi ve Karatay Medresesi'nin kuzeyinde yer almaktadır. Ana yolun iç kısmında, etrafındaki yapılardan ve yol kotundan aşağıdadır. Çevresinde çoğunlukla konut apartmanları, ticari mekânlar ve okul binası bulunmaktadır. Medrese, bu yapılar tarafından çevrelenmiş ve sıkışmış durumdadır.

Ali Gav Medresesi'nin kitabesi günümüze ulaşmadığı için yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, medresenin mimari özellikleri incelendiğinde 12. yüzyıl sonu 13. yüzyıl başlarında yapılmış olabileceği düşünülmektedir (Şekil 3.25) (Sözen, 1972: 48). Ali Gav Medresesi'nin günümüze ulaşan bir vakıf kaydı olmadığı için yapının banisi, mimarı ve yapım tarihi bilinmemektedir (Çizelge 3.7).

Şekil 3.25. Ali Gav Medresesi 1950'ler (Şenalp, 2019: 50)

Çizelge 3.7. Ali Gav Medresesi yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	Ali Gav Medresesi / Mahmudiye Medresesi
Yapım Yılı	12. yy sonu 13 yy. başında yapıldığı tahmin edilmektedir.
Mimarı	Bilinmiyor
Yapı Malzemesi	Kesme taş, moloz taş, tuğla
Özgün İşlevi	Medrese
Son İşlevi ve Adı	Sanat merkezi ve daru'l huffaz – KOMEK Ali Gav Gelenekli Sanatlar Merkezi

Fotoğraf: (Sanal 9, 2021)

15. yüzyılda Hacı Bayram Veli'nin torunlarından olan Ali Gav Baba'nın şeyhlik ettiği ve ona adanan yapı, Ali Gav Medresesi veya Zaviyesi olarak anılmaktadır. Medrese 19. yüzyılın sonlarına kadar bütün mimari öğeleriyle ayakta kalmıştır. 1901'de Konya Valisi Mehmed Ferid Paşa yapının onarılmasını sağlamış ve yapı "Mahmudiye Medresesi" olarak da anılmaya başlamıştır (Kuran, 1969: 49, 50). 1924'te çıkarılan Tevhidi Tedrisat kanunu ile yapı terk edilerek boş bırakılmıştır. 1963 yılına kadar kaderine terk edilmiş olan yapı çok yıpranmış ve tahrip olmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü 1965 ve 1984 yıllarında medresede kazı ve restorasyon çalışmaları yürütmüştür (Yaldız, 2003: 91).

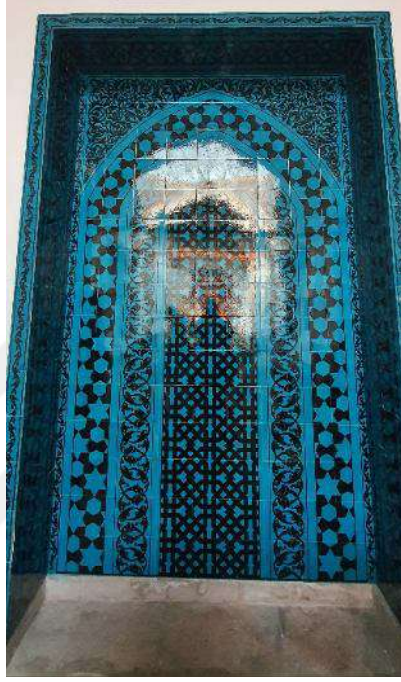
Revaklı ve üstü kubbe ile kapanan bir avluya sahip olan yapının, avlu ve avlu etrafında sıralanmış odalardan oluşmuş bir plan şeması vardır (Şekil 3.26). Ali Gav Medresesi'nin temel yapı malzemeleri kesme taş, moloz taş ve tuğladır. Yığma tekniği ile inşa edilen yapının revaklı avlunun kapanmasıyla oluşan kapalı bir medrese olduğu yapılan kazı ve onarım çalışmalarından sonra ortaya çıkmıştır (Sözen, 1972: 52). Kapalı avlulu medreseler grubuna giren Ali Gav Medresesi, yapım tarihine bakıldığında Konya'nın ilk kapalı avlulu medresesi olma ünvanını taşımaktadır.

Şekil 3.26. Ali Gav Medresesi günümüzdeki avlu görünümü (Kişisel Arşiv)

Medresenin avlusunu örten kubbesi duvarlara köşelerde çapraz tonozlar oluşturarak revak sistemiyle bağlanmaktadır. Kuban'a göre avlunun kubbesi düzgün ve muhtemelen sırlı tuğla ile bezenmiştir (Kuban, 2002; akt. Yıldız, 2003: 87). Kubbeden sonra medresede en belirgin kısım ana eyvandır. Ortadaki kubbeli avluya doğrudan açılan ana eyvanın güney duvarının ortasında bir mihrap nişi bulunmaktadır. Dolayısıyla bu mekânın hem yazlık dersane olarak kullanıldığı hem de namaz kılınabildiği anlaşılmaktadır. Buradaki mihrap nişi çini ile kaplanarak

vurgulanmıştır (Şekil 3.27) (Sözen, 1972: 52). Medresenin plan şemasında giriş eyvanı ve ana eyvan dışında kapalı avlu, avlunun doğusunda ve batısında önleri revaklı öğrenci hücreleri bulunmaktadır. Kuzeybatıda ise türbe odası bulunmaktadır. Medrese ortada kubbe ve etrafında dört tane kubbeli köşe odalardan meydana gelen plan kurgusuna sahiptir.

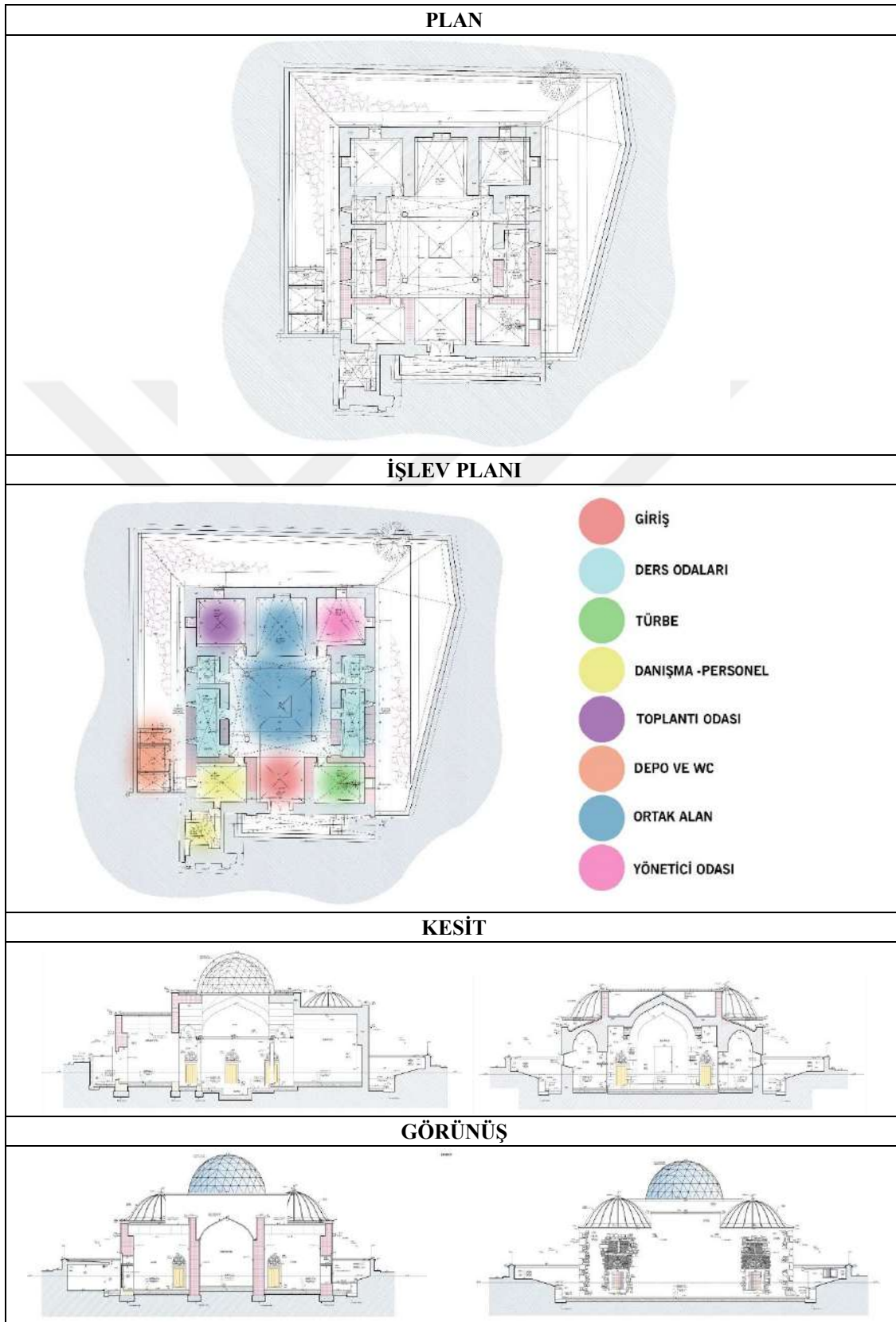

Şekil 3.27. Ana eyvandaki çini kaplı mihrap nişi (Kişisel Arşiv)

Medrese, 1968’de Milli Eğitim Bakanlığı’na kütüphane olarak kullanılması için verilmiştir. Konya İl Halk Kütüphanesi cilt atölyesi olarak kullanılan medrese 1983’te boşaltılmıştır. Aynı yıl Konya Folklor Araştırma Derneği başkanlık binası olarak kullanılması için verilmek istenmiştir, fakat Vakıflar Genel Müdürlüğü Emlak Daire Başkanlığı yapının önemli bir semtte olması, sokak arası ve bahçe içinde kalmasından dolayı ticari bir amaçla kullanılmasının uygun olmayacağını öne sürerek bu isteği reddetmiştir. 1984’te ise Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, yapının Selçuklu çinilerinin araştırma ve uygulamasının yapılabileceği bir çini atölyesi şeklinde kullanılmasını teklif etmiştir, fakat kurul bu isteği de reddetmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü 1995’te yapıyı, kültür amaçlı kullanılması için Tarih Edebiyat Kültür ve Sanat Derneği’ne vermiştir. Bu yeni işleve göre yapıya birtakım

ekler yapılmıştır. Yapı bu dernek tarafından kullanılmaya devam ederken Selçuklu Belediyesi 1996'da yapının “ebru, hüsnühat, klasik Türk sanat musikisi, eski Türk el sanatları” alanlarında kursların açılacağı bir kültür tesisi olarak kullanılması için belediyeye verilmesini talep etmiştir. Kurul bu talebi de kabul etmemiştir. Tarih Edebiyat Kültür ve Sanat Derneği'nin yapıyı yeterince verimli kullanmadığı ve hareketli kılmadığı gerekçesiyle Vakıflar Bölge Müdürlüğü 1997'de yapının aşevi olarak kullanılması için kurul kararı alınmasını talep etmiştir. 2001 yılında bu istek onaylansa da hayata geçirilmemiştir (Yaldız, 2003: 91, 92). 2010 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü yapıyı Konya Büyükşehir Belediyesi'ne kiraya vermiştir. 2012 yılına kadar Ali Gav Medresesi Kültür ve Yardımlaşma Derneği olarak kullanılmıştır (Şenalp, 2019: 57). 2013 yılında biten restorasyon çalışmalarından sonra (Çizelge 3.8) medrese KOMEK bünyesinde darülhuffaz, müzik ve geleneksel el sanatlarının olduğu bir halk eğitim merkezi olarak açılmıştır. Günümüzde de mülkiyeti şu anda bir kamu binası olarak Konya Büyükşehir Belediyesi üzerindedir. Ali Gav Medresesi, “KOMEK Ali Gav Gelenekli Sanatlar Merkezi” adıyla kullanılmaktadır. Özgün işleviyle paralel olarak eğitim işlevi verilen yapıda müzik ve el sanatları kurslarının yanında hafızlık eğitimi de verilmektedir.

Çizelge 3.8. Ali Gav Medresesi plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir).

Yapılan kazı çalışmalarında orijinal ve devşirme parçalara rastlanan medresede güney duvarı boyunca su kanalları bulunmuştur. Bu kanalların varlığı avludaki kubbeli bölümün altında bir havuzun olduğunu işaret etmiştir (Sözen, 1972: 52). Havuz günümüzde de özgün yerine göre yeniden yapılmıştır ve etrafına oturma birimleri konulmuştur (Şekil 3.28).

Şekil 3.28. Avludaki havuz ve çevresindeki oturma birimleri (Kişisel Arşiv)

Kapalı avlusu ve iki eyvanı olduğu 2009'da yapılan kazı çalışmaları sonucu ortaya çıkarılan yapının asıl plan şeması oluşturulabilmiştir. Yapıya temizleme, sağlamlaştırma ve bütünleme yöntemleriyle restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Bütünleme işlemi kapsamında eksik olan duvarlar moloz taş malzeme ile özgünlüğüne uygun şekilde tamamlanmıştır. Medresenin kuzeyinde bulunan girişte Anadolu Türk mimarisinde olan taç kapı yoktur. Yapılan kazı çalışmalarında taç kapıya dair hiçbir kalıntıya rastlanmadığı için bütünleme çalışmalarında da taç kapının yokluğunun kuzey cephesinin sonradan bütünleştirilmiş kısım olmasıyla bağlantılı olmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla taç kapının yapılmamasıyla yapının özgün haline sadık kalınmıştır (Şekil 3.29) Giriş kısmının iki tarafında bulunan mekânların ise üstleri çelik taşıyıcılı düz dam olarak kapatılmıştır ve avludaki revaklı kısım tuğla malzemeyle tonoz olarak kapatılmıştır. Avluda bulunan kubbe ise temperli cam kullanarak yapılmıştır (Şekil 3.30) (Şenalp, 2019: 80).

Şekil 3.29. Ali Gav Medresesi giriş kapısı (Kişisel Arşiv)

Şekil 3.30. Ali Gav Medresesi, avlunun üstündeki temperli cam kubbe (Kişisel Arşiv)

Medresenin duvarlarının büyük kısmında yapı malzemesi görünmektedir, fakat kapatılan kısımlar kireç sıva ile sıvanmıştır. Duvarları sıva ile kapatılan kısımların üst örtüleri tuğladır. Zeminler taş kaplamadır. Avlunun doğusunda ve batısında bulunan öğrenci odaları günümüzde ders mekânları olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.31). Bu dersliklerin duvarları kireç sıvalı, üst örtüleri sivri tonoz ve zeminleri taş kaplıdır. Hücre odalarından biri ise mescit olarak kullanılmaktadır. Ana eyvanın güneydoğusunda bulunan mekân toplantı odası olarak kullanılırken simetriğindeki mekân yönetici odası olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.31. Ali Gav Medresesi derslik (Şenalp, 2019: 74)

Girişin sağ kısmında, kuzeybatı yönünde yer alan mekân türbe odasıdır (Şekil 3.32). Bu mekânın üst örtüsü ahşap malzeme ile kapatılmıştır, zemini ise taş malzemedir.

Şekil 3.32. Ali Gav Medresesi türbe odası (Kişisel Arşiv)

Medresenin iç mekânlarındaki sadelik cephede de devam etmektedir. Cepheler süslemesizdir. Malzemeler ve yapım tekniği çok net görünmektedir. Medresenin beden duvarlarında olduğu gibi bahçe duvarı da moloz taştan yapılmıştır. Yığma tekniği ile inşa edilen medresenin kemerleri tuğladır. İç mekânlarda taşıyıcı duvarlar, bölücü duvarlar ve medresenin köşeleri kesme taştan, medresenin dış cepheleri moloz taştan ve sütunları devşirme taştan yapılmıştır. Yapıda kullanılan taşlar genellikle silleden temin edilen sille taşıdır. Kesme taşlar ise beyaz gödene taşıdır. Medrese ilk inşa edildiğinde kubbenin tuğla malzemedeki yapıldığı ve taşıyıcı sütunlara oturduğu tahmin edilmektedir (Şenalp, 2019: 92). Bugün ise avlunun üstünü kapatan cam kubbe duvarlara oturmaktadır.

Medresenin doğu tarafında bahçeye eklenti bir yapı yapılmıştır (Şekil 3.33). Bu yapı WC-lavabo ve depo olarak kullanılmaktadır. Eklenti yapının tarihi medreseden bağımsız olması olumlu bir hamle olarak değerlendirilmektedir. Yapı planlanırken tarihi dokuya çok zıt olmamasına dikkat edilmiştir.

Şekil 3.33. Ali Gav Medresesi eklenti yapı (Kişisel Arşiv)

Genel anlamda bakıldığında medresenin çevresi medrese düşünülmeden planlanmıştır. Dolayısıyla medrese ticari yapıların ve yüksek binaların arasında sıkışmış durumdadır ve yol kotunun altında kalmaktadır. Medresenin başından geçen yeniden işlevlendirme projeleri değerlendirildiğinde, günümüzdeki işlevinin medresenin özgün işlevine uygun olduğu savunulmaktadır.

3.2.2. Hamamlar

Suyun ısıtılıp insanların temizlenme amacı ile kullandığı mekânlar “hamam” olarak tanımlanmaktadır. Yıkanma kültürünün gerçekleştirildiği mekânlar olarak hamamların tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Hamamlar birçok medeniyet tarafından inşa edilip kullanılmıştır. Bilhassa Romalılar ve temizliğe ayrı bir önem verilen İslamiyet’in benimsendiği topraklar, özellikle Türkler, hamam kültürünü geliştiren ve yaygınlaştıran toplumlardır (Tepe, 2019:8). Türkiye’de de pek çok hamam yapısı uzun yıllar varlığını ve işlevini sürdürmüştür. Hamamların gündelik yaşamda aktif bir şekilde kullanılması sonucunda bu yapılar “hamam kültürü” adı verilen kültürel eylemleri doğurmuştur. Günümüzde ise çok az sayıda tarihi hamam işlevsel olarak özgünlüklerini korumaktadır. Tarihi hamamlardan restore edilerek ayakta kalanların çoğu farklı bir işlevle hayatlarına devam etmektedirler.

Bu bölümde de Konya’da bulunan ve yeniden işlevlendirilen Ak (Hacı Ali Ağa) Hamam, Subaşı Hamamı ve Karamanoğlu Mehmet Bey (Hasbey) Hamamı ele alınmıştır.

3.2.2.1. Ak (Hacı Ali Ağa) Hamam

Ak hamam, Konya Sille’de kentsel sit alanında Sille Deresi’nin kuzey kıyısında bulunmaktadır. Kitabesinde yazana göre hamam 1893 yılında, Hacı Ali Ağa tarafından Dereoğlu Ali Usta adlı bir ustaya yaptırılmıştır (Çizelge 3.9) (Kolay, 2019: 188). Moloz taş ve tuğla kullanılarak yığma tekniğiyle inşa edilmiştir (Şekil 3.34). Hamamın cephelerinde Sille’nin geleneksel çizgili derzleri bulunmaktadır.

Şekil 3.34. Ak Hamam restorasyondan önce çekilmiş bir fotoğraf (Sanal 10, 2021)

Çizelge 3.9. Ak Hamam yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	Ak (Hacı Ali Ağa) Hamam
Yapım Yılı	1893
Mimarı	Dereoğlu Ali Usta
Yapı Malzemesi	Moloz taş, tuğla
Özgün İşlevi	Hamam
Son İşlevi ve Adı	Müze/Satış yeri - Sille Halk Kültürü Müzesi

Fotoğraf: Kişisel arşiv

Kadın ve erkek kısımları bulunan, çifte hamam olarak kullanılan hamamın simetrik bir plan şeması vardır (Çizelge 3.10) (Özyurt ve Dişli, 2021: 174). Hamamın plan tipi üç eyvanlı ve köşe halvetlidir (Mutlu, 2014: 260). Hamamın giriş kapısı doğuda bulunmaktadır ve yapının kitabesi bu kapının üzerindedir (Şekil 3.35). Hamamın erkekler bölümü yapının doğusunda bulunmaktadır. Doğu-batı yönünde uzanmış, yamuk dikdörtgen bir biçime sahiptir. Genel olarak bakıldığında kütleli olarak hamamın bütününe hakimdir (Mutlu, 2014: 260). Erkekler bölümünde güneyden kuzeye doğru soyunmalık, soğukluk, sıcaklık ve su haznesi bulunmaktadır. Hamamın güney kısmından Sille deresi geçtiği için soyunmalık bu tarafta, nispeten çarşıdan uzak tutulmuştur. Arazi şartları gereği soyunmalık bölümü yamuk planlanmıştır. Soyunmalık bölümünün üstü tonozla örtülmüştür ve güney tarafta üç, doğu tarafta iki penceresi bulunmaktadır. Kadınlar bölümünün soyunmalığının da iki penceresi bulunmaktadır. Bu bölümün batıda bulunan kapısı daha sonra örülerek kapatılmıştır. Hamamın külhanının bulunduğu kuzey tarafına ev ve dükkan gibi yapılar inşa edilerek kapatılmıştır. Hamamın çevresine inşa edilen yapılar düzenleme çalışmalarıyla kaldırılmıştır (Sarıköse, 2008, 219-220).

Çizelge 3.10. Ak Hamam plan, kesit ve görünüş (KBB – KUDEB'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)

Şekil 3.35. Ak Hamam giriş kapısı ve kitabesi (Kişisel Arşiv)

Ak Hamam'ın soğukluk bölümü kare plana sahiptir. Bu bölümün üzeri çok sayıda ışıklı kubbe ile örtülmüştür (Şekil 3.36). Sıcaklık bölümleri de kare plana sahiptir ve soğukluk yönü hariç üç yöne de birer eyvan ile genişletilmiştir. Kuzeydeki köşelerde ise üzeri ışıklı kubbeyle örtülü halvet odaları bulunmaktadır. Erkekler bölümünün sıcaklığının orta kısmında kare mekânda sekizgen forma sahip mermer göbek taşı bulunmaktadır. Kadınlar bölümü yapının batı kanadında bulunmaktadır. Soğukluk bölümü dışında erkekler bölümü ile simetrik bir yapıya sahiptir. Ayrıca kadınlar bölümünde göbek taşı yoktur.

Şekil 3.36. Ak Hamam ışıklıklı kubbe (Sanal 11, 2021)

Ak Hamam 1991 yılında tescil edilmiştir. Hamamda 1998 ve 2006 yıllarında restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Sille Halk Kültürü Müzesi olarak yeniden işlevlendirilen yapıda giriş kısmı çömlek ve çini satış yeri olarak düzenlenmiştir (Şekil 3.37). Hamamın kalan kısmı müze olarak düzenlenmiştir (Şekil 3.38).

Şekil 3.37. Ak Hamam satış alanı (Sanal 11, 2021)

Şekil 3.38. Ak Hamam müze alanı (Sanal 11, 2021)

Günümüzde ise hamam kapatılmış olup ilerleyen zamanda hangi işlevle hayatına devam edeceği belli değildir.

3.2.2.2. Subaşı Hamamı

Ak Hamam gibi Subaşı Hamam'ı da Konya'da Sille kentsel sit alanında bulunmaktadır. Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1991 yılında tescil edilmiştir. Hamamın yapım tarihini gösteren bir kitabesi bulunmamaktadır. 1888-1889 yıllarında inşa edildiği tahmin edilmektedir (Korkmaz ve ark. 2020: 53, 54). Fakat, çeşitli belgelere dayanarak hamamın Silleli Rumlar tarafından 1893 yılında tamamlandığı da belirtilmektedir (Çizelge 3.11) (Mutlu, 2014: 263). Geçmişte birkaç defa yenilediği tahmin edilen hamam yıllar önce çıkan bir yangından sonra harap hale gelmiştir (Şekil 3.39) (Korkmaz ve ark. 2020: 54).

Şekil 3.39. Subaşı Hamamı'na ait eski bir fotoğraf (Sanal 12, 2021)

Konya Selçuklu Belediyesi'nin yürüttüğü restorasyon çalışmaları yapıyı müze olarak yeniden işlevlendirmek üzere 2017 yılında başlamıştır. Günümüzde hala kapalı olan yapının müze olarak mı yoksa başka bir işlevle mi kullanılacağı belli değildir.

Çizelge 3.11. Subaşı Hamamı yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	Subaşı Hamamı
Yapım Yılı	1893
Mimarı	Bilinmiyor
Yapı Malzemesi	Moloz taş, tuğla
Özgün İşlevi	Hamam
Son İşlevi ve Adı	Bilinmiyor

Fotoğraf: Kişisel arşiv

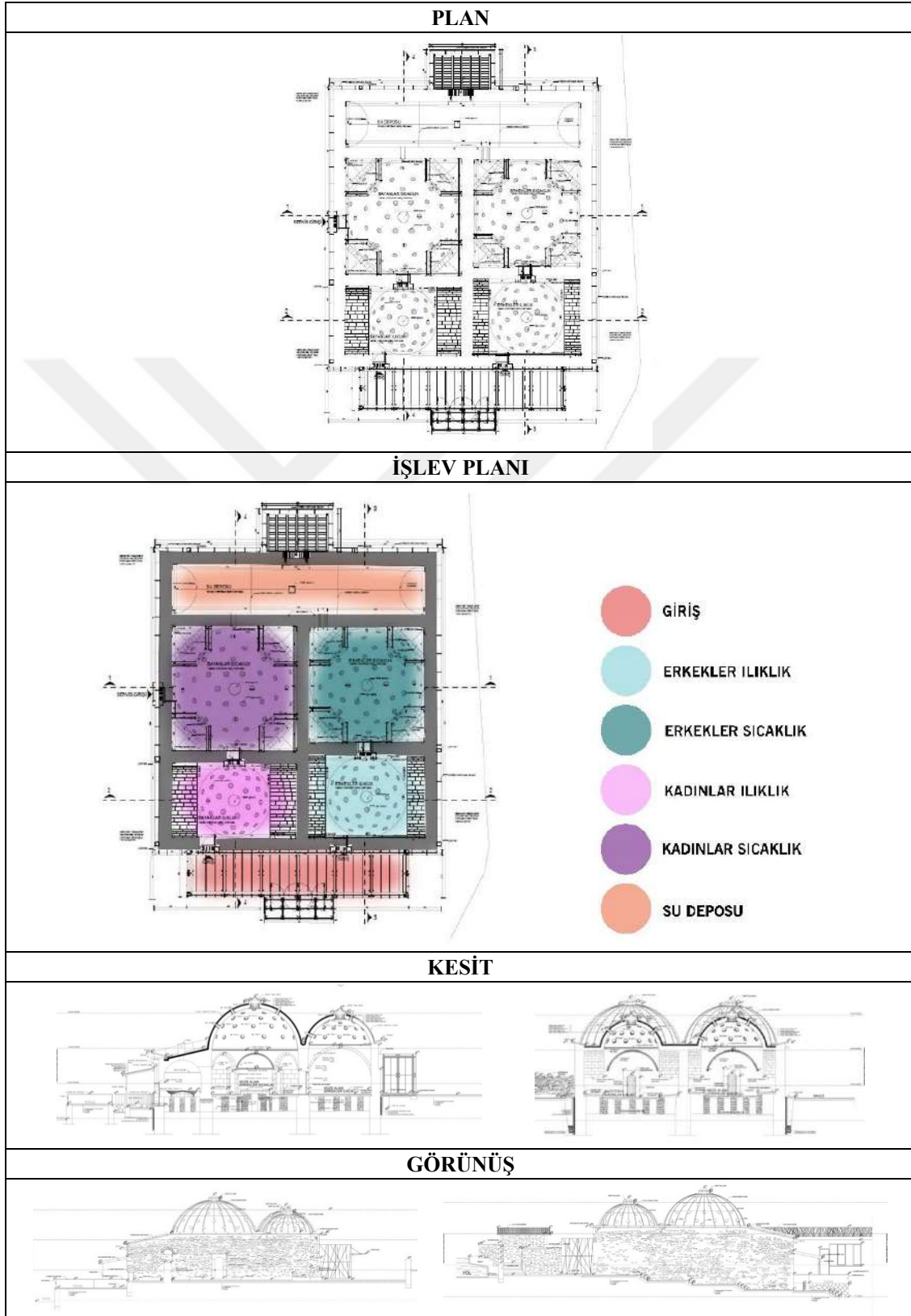
Subaşı Hamamı'nın yapı malzemeleri moloz taş ve tuğladır. Türk hamamlarındaki cephe karakteri Subaşı Hamamı'nda da görünmektedir. Türk hamamları işlevsellik ve mahremiyet açısından dışa kapalı bir karaktere sahiptir. Dolayısıyla pencerelerde pencere açıklıkları yoktur, bu cepheler çoğunlukla sağır tutulmuşlardır. Pencereler genellikle soyunmalık bölümlerinde yer almaktadır. Subaşı Hamamı'nın soyunmalık bölümü günümüze ulaşmadığı için bu bölümün cephe düzeni hakkında bilgi bulunmamaktadır. Sağır tutulan hamam cephelerinde aydınlatma kubbede bulunan dairesel ışıklıklarla sağlanmaktadır (Şekil 3.40). Doğubatı doğrultusunda bulunan su deposu dikdörtgen plana sahiptir ve üzeri tonozla kapatılmıştır (Korkmaz ve ark. 2020: 55). Hamamın doğuya yakın cephesinde zeminden yaklaşık iki metre yükseklikle su deposuna su sağlayan kanal bulunmaktadır. Kanalin bittiği yerde yuvarlak kemerli bir açıklık, açıklığın içinde de mermer bir yalak yer almaktadır. Yalağın köşesinde bulunan delik sayesinde kanaldan gelen su, su deposuna akmaktadır (Korkmaz ve ark. 2020: 58).

Şekil 3.40. Subaşı Hamamı ışıklıklı kubbe (Kişisel arşiv)

Çifte hamam olarak inşa edilen yapının sıcaklık bölümü kare biçimli planlanmıştır (Çizelge 3.12). Hem erkekler bölümünün hem de kadınlar bölümünün soğukluk kısımları mevcut değildir. Kalan kısımlar simetrik bir plan şemasına sahiptir. Hamamın cepheleri sağırdır. Aydınlanma kubbelerdeki ışıklıklarla sağlanmaktadır. Sağır tutulmuş cephelerde sadelik ön plandadır, süsleme yoktur.

Çizelge 3.12: Subaşı Hamamı plan, kesit, görünüş (KBB – KUDEB'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)

Hamamın batısında soyunmalık bölümü yıkıldığı için ılıklik bölümünün cephesi bulunmaktadır. Cephenin kuzey ve güney köşelerinin yakınlarında birer kapı açıklığı vardır ve bu kapılarla ılıklik bölümüne giriş sağlanmaktadır. Tuf taşından yapılan yarım daire kemerli kapı açıklıklarında kemer ve söve kısımları tahrip olarak dokularını kaybetmiştir (Korkmaz ve ark. 2020: 56, 57).

Hamamda ilginç olan ise direkt olarak kadınlar bölümünün sıcaklığına açılan bir kapı bulunmaktadır. Normalde hamam yapılarında böyle bir durum söz konusu değildir. Bu durum düşünüldüğünde yapının orijinalinde bu kapının bulunmadığı ve sonradan açıldığı düşünülmektedir (Mutlu, 2014: 264).

Subaşı hamamı kullanılamaz duruma geldikten sonra bir ara testi deposu olarak kullanılmıştır. Günümüzde kapalı olup bir işlevi bulunmayan yapı 2017 yılında müze olarak yeniden işlevlendirmek için restore edilmeye başlamıştır. Yapıya giriş bölümü oluşturmak için cepheye yaslanmış şekilde cam bir kütle yapılmıştır (Şekil 3.41). Bu kütle yapının dokusuna tamamen zıt bir görüntü oluşturmaktadır. Hamamın iç kısmında duvarların çok büyük bir bölümü alçı sıva ile sıvanmıştır (Şekil 3.42). Kapı açıklıkları özgün yerlerinde bırakılarak çevresindeki malzeme görünecek şekilde restore edilmiştir. Tarihi hamamda elektrik, yangın ve güvenlik alarmları zemin ve duvarlara kanallar açılarak yaptırılmıştır. İç mekânda özgünlük büyük oranda kaybedilmiştir.

Şekil 3.41. Cepheye yaslanan cam kütle (Kişisel arşiv)

Şekil 3.42. Subaşı Hamamı sıvalı duvarlar (Kişisel arşiv)

Sille'deki iki hamamdan biri olan tarihi hamam restore edilerek yok olmaktan kurtularak hayata döndürülmüştür. Fakat, birçok değişime uğramıştır ve eklenti bir cam kütle yapıya bağlanmıştır. Günümüzde ise hamam kapalıdır ve muhtemelen müze işleviyle hayatına devam edecektir.

3.2.2.3. Karamanoğlu Mehmet Bey (Hasbey) Hamamı

Hasbey Hamamı Konya'nın Meram ilçesinde Meram Çayı'nın güneyinde bulunmaktadır (Şekil 3.43). Kitabesine göre 1423-1424 yıllarında Hasbeyoğlu Mehmet tarafından yaptırılmıştır (Çizelge 3.13). Karamanoğlu Mehmet Bey Hamamı olarak da bilinen hamam çifte hamam olarak yapılmıştır. Hamamın sıcaklık bölümü üç eyvanlı ve iki köşe halvetlidir. Cepheler yukarıda tanımlanan diğer hamamlar gibi sadedir. Güney cephede beden duvarları kademelenmektedir ve soğukluk bölümünün olduğu cephe yapının en hareketli cephesidir (Mutlu, 2014: 243).

Şekil 3.43. Hasbey Hamamı'na ait eski bir fotoğraf, 1980'ler (Sanal 13, 2021)

Çizelge 3.13. Hasbey (Karamanoğlu Mehmet Bey) Hamamı yapı kimliği

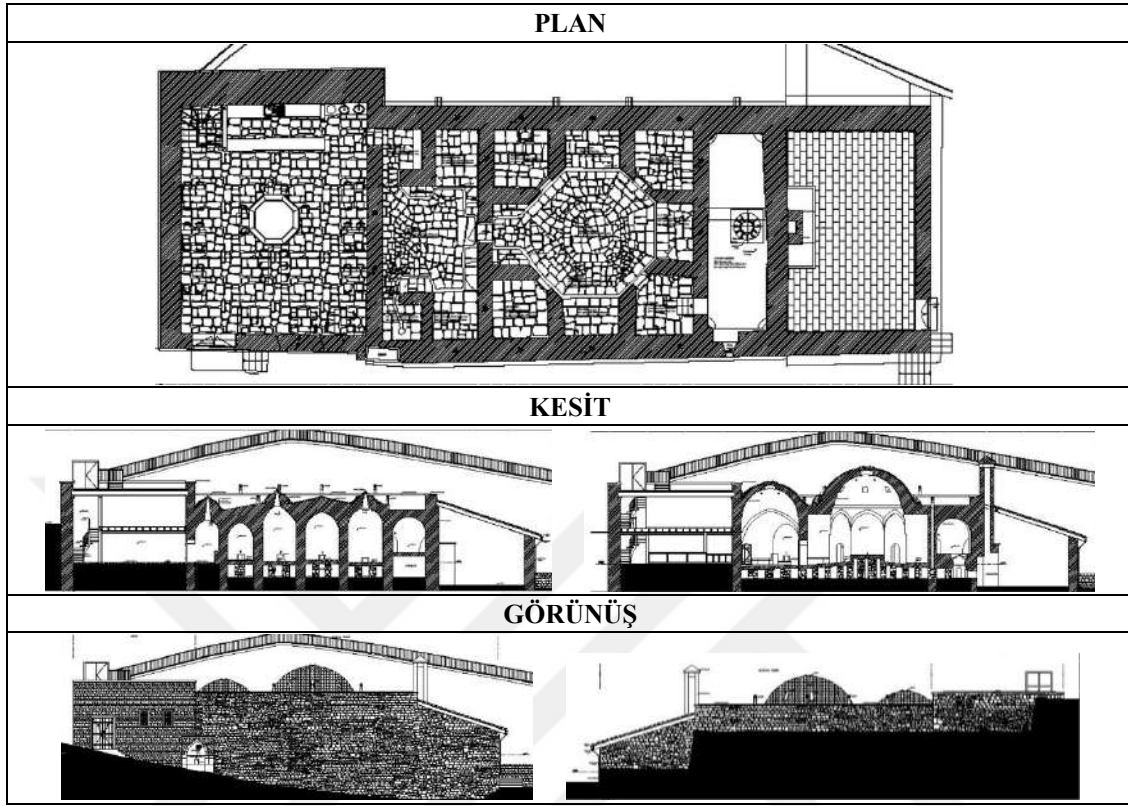
Yapı Kimliği	
Adı	Hasbey (Karamanoğlu Mehmet Bey) Hamamı
Yapım Yılı	1423-1424
Mimarı	Bilinmiyor
Yapı Malzemesi	Kesme taş, moloz taş, tuğla, mermer
Özgün İşlevi	Hamam
Son İşlevi ve Adı	Restoran - Yörük Obası

Fotoğraf: (Sanal 14, 2021)

Hasbey Hamamı'nın yapı malzemeleri kesme taş, moloz taş, tuğla ve mermerdir. Hamamın alt yapısı ve beden duvarları dışta kireç harçlı sıvalı moloz taş ile, kubbeler ise tuğla ile yapılmıştır. Hamamın iç kısmında sıvalı moloz taş, geçiş elemanları ve kubbelerde tuğla kullanılmıştır. Erkekler bölümünün batıdaki özgün kapısında kesme taş ve mermer kullanılmıştır (Mazlum, 2019: 69). Hamamın kuzey kısmında erkekler bölümü bulunmaktadır. Kuzey ve batı cephelerde iki pencere ve iki giriş kapısı cephelere hareketlilik katmaktadır. Erkekler bölümüne girişin sağlandığı kuzeydeki kapı orijinalinde niş üzerine açılmış bir penceredir. Batıdaki asıl kapı kullanım dışı kaldığından kuzeydeki pencere kapıya dönüştürülerek giriş olarak kullanılmıştır (Dülgerler, 2006: 205). Erkekler bölümünün soğukluğuna bu kapıdan girilmektedir. Soğukluk bölümü nispeten kare planlıdır ve üstü kubbeyle örtülmüştür. Bu mekânın orta kısmında sekizgen bir şadırvan bulunmaktadır. Kubbenin etek kısmında dışta dikdörtgen nişler içine alınmış on iki tane sivri kemerli niş vardır. Bu nişlerin ana yönlerde olanları pencere olarak kullanılmıştır ve dört pencere elde edilmiştir. Mekân bu pencereler ve kubbenin merkezinde bulunan aydınlık feneri ile aydınlanmaktadır. Yeniden işlevlendirilen yapıda kadın ve erkekler bölümlerinin soğuklukları güney duvarına açılan bir kapı ile birbirlerine bağlanmıştır (Çizelge 3.14) (Mutlu, 2014: 244).

Çizelge 3.14. Hasbey Hamamı plan, kesit, görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir)

Çeşitli zamanlarda onarımları yapılan hamamın moloz taş duvarları sıvanmış, duvar saçakları alaturka kiremitten yapılmış ve kubbeler ise kireç harç ile sıvanmış, bozulmalar sebebiyle çamur harçla sıvanmışlardır. Bu onarımlarda erkekler bölümünün kuzey dış duvarı ahşap hatıllı moloz taş ile, soğukluk kısmının kuzey ve batı cepheleri de kesme taş ile kaplanmıştır. Sellerin etkisiyle kadınlar bölümünün girişinin doğusundaki duvarın bir kısmı çökmüştür ve doğuda bulunan su deposunun güneyi bu çöküntüler sonucu kısaltılarak duvar içine alınmıştır. Zamanla hamamın etrafı ticari yapılarla çevrilmiştir. 1968 yılında Konya Belediyesi müdahalelerde bulunarak dükkânların bir kısmını ve hamamın batısındaki değirmeni kaldırmıştır. 1985 yılında ve sonrasında yapılan onarım çalışmaları sonucunda Hasbey Hamamı dıştan sıralı moloz taş ile sarılmıştır ve kubbeler demirli mozaiklerle kapatılmıştır. Bu müdahaleler yapının özgünlüğünün bir hayli bozulmasına sebep olmuştur. Günümüzde Hasbey Hamamı'nın özgünlüğü korunan tek cephe elemanı batı cephedeki içi moloz taş ile örülerek kapatılmış erkekler bölümü giriş kapısıdır (Mazlum, 2019: 66).

Soğukluğun kuzey batı köşesine yapılmış olan destek duvarı kaldırılarak onarılmıştır, böylelikle özgün haline döndürülmüştür. Onarımlar sırasında sıvanın altında dairesel kemerli bir kapı izine rastlanmıştır. Dolgu temizlendikten sonra bunun batıdaki halvet mekânına geçişi sağlayan ikinci bir kapı olduğu anlaşılmıştır. Fakat duvar örgüsü burada bozuk olması ve diğer halvet kapıları gibi dikdörtgen niş içinde olmaması bu kapının sonradan açıldığını düşündürmektedir (Mazlum, 2019: 67, 68).

Hasbey Hamamı'nın kadınlar bölümü sade tutulmuştur. Erkekler bölümünde ise özgün dış kapı kemeri, mukarnaslı kurna havuzu ve soğukluk kısmında şadırvan kaidesi süslenmiştir. Erkekler bölümünün soğukluk kısmındaki resimler 1981-1986 yıllarında yapılan onarım çalışmalarında sıva ile kapatılmıştır (Mazlum, 2019: 69).

Mazlum (2019) çalışmasında hamamda çoğu bölümün kullanım dışı olduğunu saptamıştır (70). Bir zamanlar kahvehane olarak işletilen ve yakın bir tarihe kadar restoran olarak yeniden işlevlendirilen hamamın soğuklukta havuzlu mekânın zemininde laminant parke kullanılmıştır ve girişin sol tarafına çay ocağı yapılmıştır. Burada da kullanılan malzeme ve tekniğin restorasyon ve renovasyon kurallarına uygun olmadığı tespit edilmiştir. Hamamın ılıklik ve soğukluk bölümleri müşteriler tarafından kullanılırken sıcaklik bölümü mutfak olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler sonucu hamam mimarisi bütün olarak algılanamamakta ve yapı bütünüyle korunamamaktadır. Hamam mimari olarak değerlendirildiğinde kapı malzemelerinin ahşap olduğu, birkaç pencerenin kapatıldığı ve kubbenin özgün haline uygun olarak sıvanmadığı ve bu sebeple detayların kaybolduğu saptanmıştır. Malzeme olarak incelendiğinde ise ılıklik ve soğukluk bölümlerinde dönem özelliklerinde ve hamam yapılarında görülmesi gereken malzemelerin büyük bir çoğunluğunun kaldırıldığı veya değiştirildiği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla malzeme açısından yapı “hamam” algısını kaybetmek üzeredir (Şekil 3.44). Soğukluk kısmında zemine döşenen laminant parke, tuvaletlerde kullanılan seramikler ve ılıklik kısmındaki zemin döşemesi ve duvar malzemeleri hamam mimarisine uygun olmayan malzemelerdir. Hamamda yapılan değişiklikler nedeniyle yapıda özgünlüklerin izlenebilmesini oldukça zorlaştırmıştır. (Mazlum, 2019: 70).

Şekil 3.44. Restoran olarak yeniden işlevlendirilen Hasbey Hamamı (Sanal 15, 2021)

Toplumda kültürel değerlerden biri olan Hasbey Hamamı'nın, yeniden işlevlendirilerek gelecek nesillere aktarılması amaçlansa da hamam incelendiğinde “koruma” adına doğru adımlar atılmadığı ve restorasyon kurallarına uyulmadığı tespit edilmiştir. Hasbey Hamamı'nın son işlevi ile turistler ve kent halkı tarafından pek tercih edilmediği saptanmıştır. Hak ettiği ilgiyi ve önemi göremeyen kültürel miras niteliğindeki yapının kolektif bellekteki yeri zedelenmektedir. Tarihi hamamın yıllar geçtikçe pek çok mekânı ve özelliği yok olmaktadır (Mazlum, 2019: 71).

Günümüzde ise restoran kapatılmıştır ve hamamın çevresinde düzenlemeler yapılmaktadır. Şu anda kapalı olan hamamın yeni işlevinin ne olacağı bilinmemektedir.

3.2.3. Hanlar

Herodotos hanlar hakkındaki elde edilen en eski bilgilerin kaynağıdır. İran ile Ege Denizi arasındaki bölgede “güzel istasyonlar”ın varlığından söz etmiştir. Ona göre bu yapılar eşkıya saldırılarına karşı güvenli askeri üsler ve posta servisi için istasyonlardı. (Müller, 1920; akt. Önge, 2004: 109). Hanlar, şehirlerarası yollarda kervanların ve seyahat edenlerin konaklamaları amacıyla hayır amaçlı inşa edilen büyük yapılardır (Aslanapa, 1972: akt. Yakar ve Yılmaz, 2008: 26). Selçuklular 10. yüzyılın bitimine doğru Anadolu'da hanlar yaptırmaya başlamışlardır. Başlangıçta askeri savunma için planlanan yapılar zaman geçtikçe ticari ve dini ihtiyaçları karşılamak için genişletilmiştir (Yakar ve Yılmaz, 2008: 26). Anadolu'nun coğrafi

konumu gereği tarihin ilk zamanlarından beri ticaret yollarının geçtiği bir merkez niteliğinde olması hanların bu coğrafyada artmasına vesile olmuştur. Selçuklu Devleti hükümdarlarının izledikleri ticari ve iktisadi politikalar gereği jeopolitik olarak güçlü konumda olan Anadolu'da çok sayıda han inşa edilmiştir. Selçuklu Dönemi'nde inşa edilen hanlar ticari, iktisadi ve mimari yönden en ihtişamlı dönemlerini yaşamışlardır.

3.2.3.1. Zazadın Han

Selçuklu Dönemi'nde inşa edilen birçok han günümüze kadar ulaşabilmiştir (Şekil 3.45). Zazadın Han da bu hanlardan biridir. Zazadın Han Selçuklu ilçesinde Konya-Aksaray karayolunda bulunmaktadır. Yapının hem iç hem de dış kapısında kitabesi bulunmaktadır. Kitabelerde hanın kapalı kısmının 1236 yılında, avlu kısmının ise 1237 yılında inşa edildiği yazmaktadır (Çizelge 3.15). Zazadın Han'ın banisi Selçuklu Dönemi önemli devlet adamlarından olan Sadeddin Köpek'tir (Konyalı, 1964; akt. Oral ve ark. 2010: 25). Zazadın Han, yapım süresinin kısalığı ve ölçeği göz önüne alındığında Sadeddin Köpek'in gücünün ve kişiliğinin simgesi olarak varlığını sürdürmektedir (Önge, 2004: 115).

Şekil 3.45. Zazadın Han'a ait eski bir fotoğraf, 1970'ler (Sanal 16, 2021)

Çizelge 3.15. Zazadın Han yapı kimliği

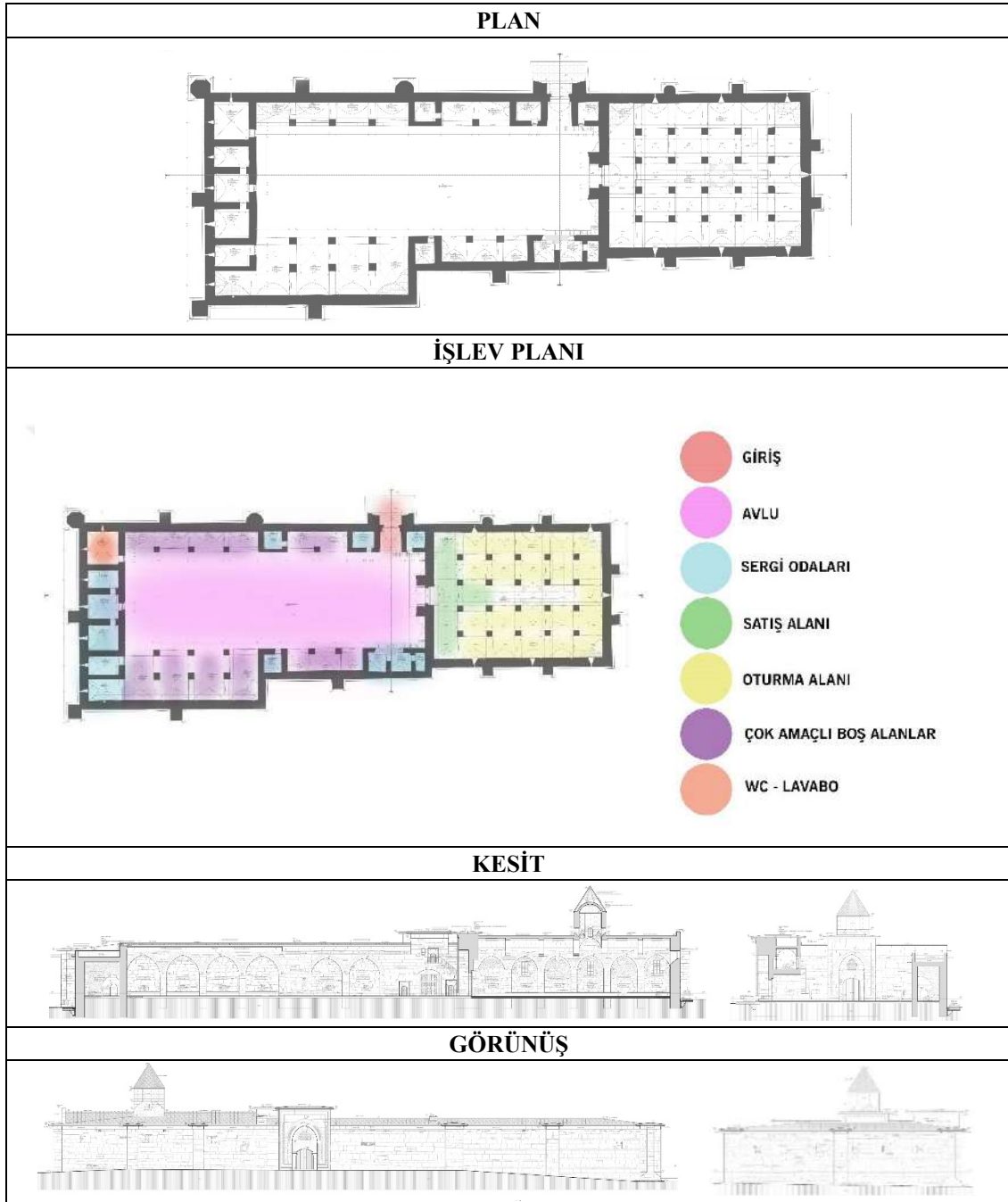
Yapı Kimliği	
Adı	Zazadın Hanı Kervansarayı
Yapım Yılı	1236-1237
Mimarı	Sadeddin Köpek olduğu tahmin edilmektedir.
Yapı Malzemesi	Kesme taş, moloz taş
Özgün İşlevi	Han & Kervansaray
Bugünkü İşlevi ve Adı	Müze/Organizasyon – Zazadın Hanı

Fotoğraf: Kişisel arşiv

Selçuklulardan günümüze ulaşan hanlar arasında en iyi örneklerden biri Zazadın Han'dır. Fakat buna rağmen büyük ölçüde tahrip olmuştur. 1985'ten sonra kapalı kısmın örtüsünde ve avlunun etrafındaki revakta önemli ölçüde tahribatlar meydana gelmiştir. Avlunun etrafında bulunan duvarlarında yıkılmalar olan mekânların içlerinde defincilerden dolayı çukurlar oluşmuştur. Benzer çukurlar hanın kapalı bölümünde de meydana gelmiştir (Oral ve ark. 2010: 25)

Zazadın Han doğu-batı yönünde uzun ve dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir (Çizelge 3.16). Yapı malzemesi büyük ölçüde kesme taş ve moloz taştır. Yapıldığı dönemdeki diğer kervansaraylar gibi kapalı ve açık iki kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımlar yazlık ve kışlık olarak da adlandırılmaktadır. Girişin bulunduğu güney cephede işçilik diğer cephelere nazaran daha itinalı ve düzgündür. Güney cephede, cepheden öne taşan masif görünümlü anıtsal taç kapı dikkat çekmektedir. Taş kapı iki renk taş malzemeyle örülmüştür ve taç kapının yanında duvarları destekleyen payandalar cepheye hareketlilik katmaktadır (Oral ve ark. 2010: 26)

Çizelge 3.16. Zazadın Han plan, kesit ve görünüş (VBM’den alınan çizimlerden elde edilmiştir).

Hanın avlusunda önleri açık ve farklı büyüklüklerde yirmi dört oda, mescit, hamam, ambar, ahırlar ve depo bulunmaktadır. Duvarlarda kullanılan açık ve koyu renkli kesme taşlar, Selçuklu Dönemi'nin taş işçiliğini göstermektedir (Sanal 17, 2021).

Hanın yapımında kesme taş, moloz taş ve tuğla kullanılmıştır (Önge, 2004: 129). Ayrıca antik dönemlerden kalma devşirme malzemeler de kullanılmıştır (Şekil 3.46).

Şekil 3.46. Hanın duvarlarında kullanılan devşirme malzemeler (Kişisel arşiv)

Hana yapılan ilk restorasyon çalışması Selçuklu Belediyesi tarafından 2007 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sayede harap durumda olan tarihi han yok olmaktan kurtulmuştur. Özel organizasyonların ve etkinliklerin düzenlendiği hana 2019-2020 yıllarında ikinci bir restorasyon çalışması Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. Bu restorasyonda kubbe sökülmüş ve yerine özgün haline uygun bir şekilde taş kubbe yapılmıştır. Günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan han, 2019 yılında ihale ile özel bir işletmeye verilmiştir. Handaki odaların birçoğu özgün işlevinde kullanıldığı şekilde dönem eşyaları ile düzenlenerek ziyaretçilere müze olarak açılmıştır (Şekil 3.47) (Sanal 18, 2021).

Şekil 3.47. Zazadın Han müze odaları (Kişisel arşiv)

Özel işletmenin elinde olan han günümüzde hem müze hem de düğün, etkinlik, gösteri, dizi/film çekimi gibi organizasyonlar için kullanılmaktadır (Şekil 3.48).

Şekil 3.48. Zazadin Hanı düğün organizasyonu ve film çekimi (Sanal 192 ve Sanal 20, 2021)

Zazadin Han'ın kapalı kısmı satış alanı ve oturma – yemek yeme alanı olarak kullanılmaktadır. Özellikle düğün ve yemekli organizasyonlarda açık alanın yanında ihtiyaç halinde kapalı kısım da hizmet vermektedir. Bu sebeple restoran gibi düzenlenmiştir (Şekil 3.49).

Şekil 3.49. Zazadin Han kapalı kısımda bulunan satış alanı ve oturma alanları (Kişisel arşiv)

3.2.3.2. Horozlu Han

Horozlu Han Konya'da Selçuklu ilçesinde, Konya-Ankara kara ve demiryolunun batısında yer almaktadır. Hanın kaç yılında yapıldığını, banisi ve mimarı bir kitabesi bulunmadığı için belli değildir. Fakat halk arasında İruzbe, Uruzlu olarak da anılan yapının asıl isminin Ruzbe Han olduğu ve hanı yaptıran Esedü'd-din adıyla bilinen Ruzbe'den geldiği tahmin edilmektedir. Emir Esedü'd-din Ruzbe'nin 1249 yılında öldürüldüğü bilindiği için hanın 13. yüzyılın ortalarında yapıldığı kabul edilmektedir (Çizelge 3.17) (Yakar ve Yılmaz, 2008: 27).

Çizelge 3.17. Horozlu Han yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	Horozlu Han
Yapım Yılı	13. yy. Ortaları
Mimarı	Bilinmiyor
Yapı Malzemesi	Kesme taş, tuğla
Özgün İşlevi	Han
Bugünkü İşlevi ve Adı	Düğün Salonu –Horozlu Han Tarihi Düğün Sarayı

Fotoğraf: Kişisel arşiv

Bakımsızlıktan yığıntı haline gelen han, çevredekilerin taşları söküp başka yapılarda kullanmalarıyla iyice harap duruma gelmiştir (Şekil 3.50). Uzun yıllar harabe durumda olan han 1956 yılında onarılmış ve 1971 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir (Sanal 21, 2021).

Şekil 3.50. Horozlu Han'a ait eski bir fotoğraf (Sanal 22, 2021)

Tarihi han ancak 1988 yılında tescil edilmiştir. Daha önceki kaynaklarda hanın yalnızca kapalı bölümden oluştuğu bilinirken, 1971 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan kazı ve restorasyon çalışmalarında hanın önünde büyük bir açık bölüm bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan restorasyon çalışmalarında avluda bulunan temel izlerinden belirlenen kısımlar bir metreden biraz daha fazla yükseltilmiştir ve beden duvarları da yükseltilip taş malzeme ile kaplanmıştır. Bir süre restoran olarak kullanılan yapı daha sonra kapanarak kendi haline bırakılmıştır (Erdemir, 2017: 125). Sanayi bölgesinde yer alan yapının çevresi kamyon artıklarıyla dolmuştur (Şekil 3.51). Kültür varlığı olan tarihi han sanayi yapıları içinde sıkışıp kalmış durumdadır.

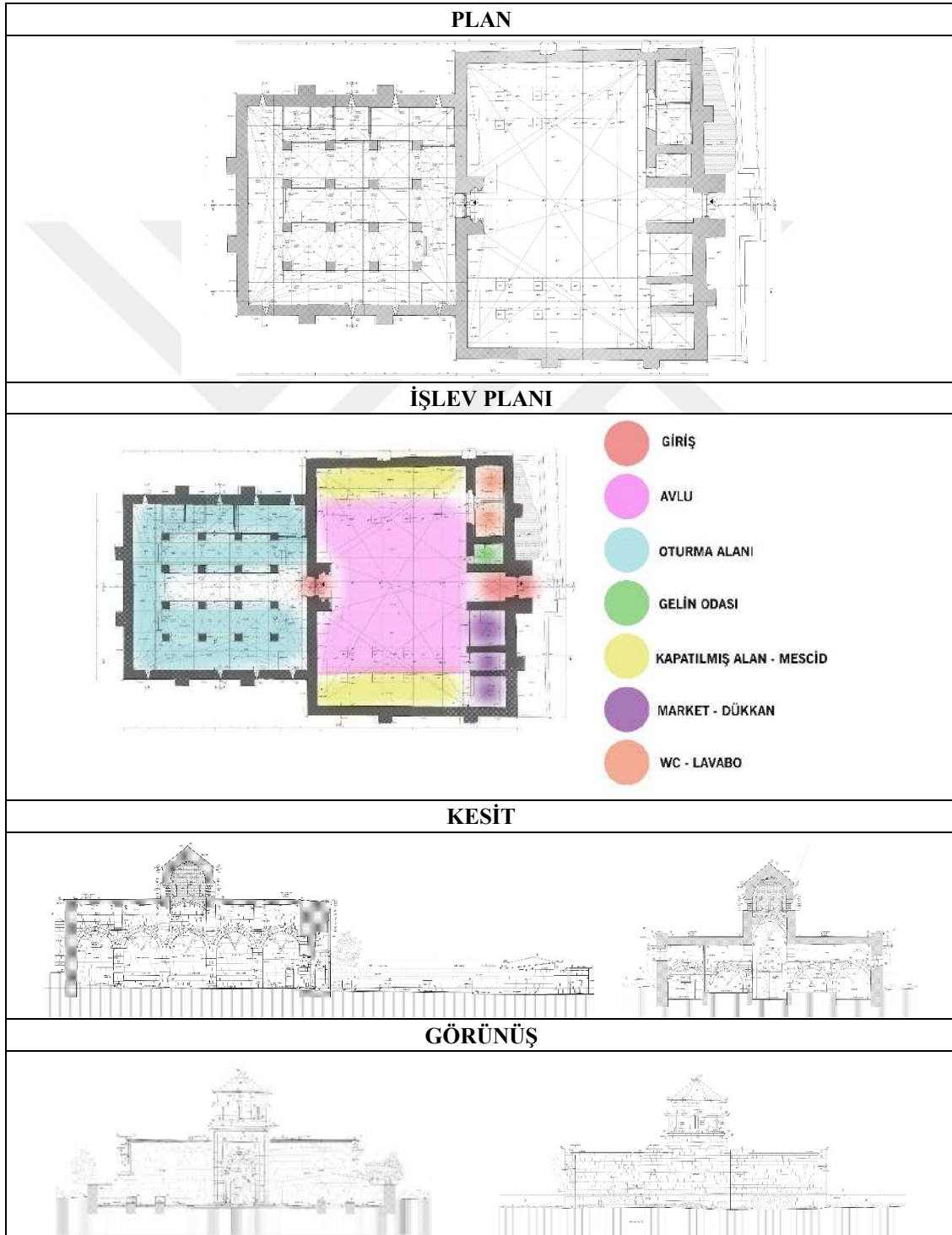

Şekil 3.51. Horozlu Han ve çevresi (Kişisel arşiv)

Yazlık ve kışlık olarak iki bölümden oluşan Horozlu Han dikdörtgen plan şemasına sahiptir (Çizelge 3.18). Yazlık (açık) kısım, kışlık (kapalı) kısımdan daha büyüktür. Handa duvarlar ve ayak kemerleri kesme taş kullanılarak yapılmıştır.

Kapalı bölümdeki aydınlık fenerinin kubbesinin geçiş elemanlarında ise tuğla kullanılmıştır. Aydınlık fenerinin dış tarafında az miktarda renkli taş kullanılmıştır (Erdemir, 2017: 126).

Çizelge 3.18. Horozlu Han plan, kesit ve görünüş (VBM'den alınan çizimlerden elde edilmiştir).

Horozlu Han'ın cephe karakteri incelendiğinde son derece sade tutulduğu gözlemlenmektedir. Han'a en çok hareketi katan mimari eleman doğu cephede bulunan anıtsal taç kapıdır (Şekil 3.52). Taç kapısı hana ihtişam katan en önemli ögesidir. Kapalı bölümde ortada bulunan boyuna düzenlenen bir sahnın ve bu sahna dik bağlanan yan sahnınlar bulunmaktadır. Buradaki özgün malzeme renkli kesme taştır. Aydınlık fenerinin bulunduğu kubbe dışında kalan ünitelerin hepsi tonoz ile örtülmüştür (Erdemir, 2017: 128).

Şekil 3.52. Horozlu Han kapalı kısma ait taç kapı (Kişisel arşiv)

Restorasyon çalışmaları sonucu kullanılabilir hale gelen yapı 1993'te Turistik Tesis İşletmeciliği ve Spor Merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Erdemir, 2017: 130). Daha sonra restoran olarak yeniden işlevlendirilen yapıda yeni işlev gereği birtakım tadilatlar yapılmıştır. Yüksek olan sekilere çıkmak için basamaklar eklenmiştir. Doğru duvarı ile seki arasında kalan mekân kapatılmış, mutfak ve lavabo olarak düzenlenmiştir. Yapıda yapılan bu değişiklikler sebebiyle bazı detaylar yok olmuştur (Erdemir, 2017: 129). Daha sonra mutfak ve lavabo kaldırılmıştır. Şimdi ise düğün salonu olarak kullanılan hanın yeni adı "Horozlu Han Tarihi Düğün Sarayı"dır (Şekil 3.53).

Şekil 3.53. Horozlu Han yemek alanı (Kişisel arşiv)

Horozlu Han günümüzde şehir dokusuyla bütünleşmiş şekildedir ve etrafı sanayi yapıları ve hurdalıkla çevrilidir. Bu durum tarihi yapının sanayinin içinde kaybolmasına neden olmaktadır.

3.2.3.3. Dibidelik Han

Dibidelik Han Konya’da Meram ilçesinde yer almaktadır. Hocacihan adıyla da bilinen hanın kitabesi bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar hanın yapım tarihini 14. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasında olduğunu belirtmektedirler (Çizelge 3.19). Selçuklu Dönemi’nde hanın yakınında bir kervansarayın olduğu da tahmin edilmektedir (Karpuz, 2009; akt. Müezzinoğlu ve ark. 2020: 116).

Çizelge 3.19. Dibidelik Han yapı kimliği

Yapı Kimliği	
Adı	Dibidelik Han
Yapım Yılı	14.yy-15.yy.
Mimarı	Bilinmiyor
Yapı Malzemesi	Kesme taş, moloz taş
Özgün İşlevi	Han
Bugünkü İşlevi ve Adı	Restoran –Güven Balık Restoran

Fotoğraf: Kişisel arşiv

Uzun yıllar terk edilmiş vaziyette ve harap olan yapının (Şekil 3.54) 2005 yılında Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğünce fotoğraflanıp rölöve planları

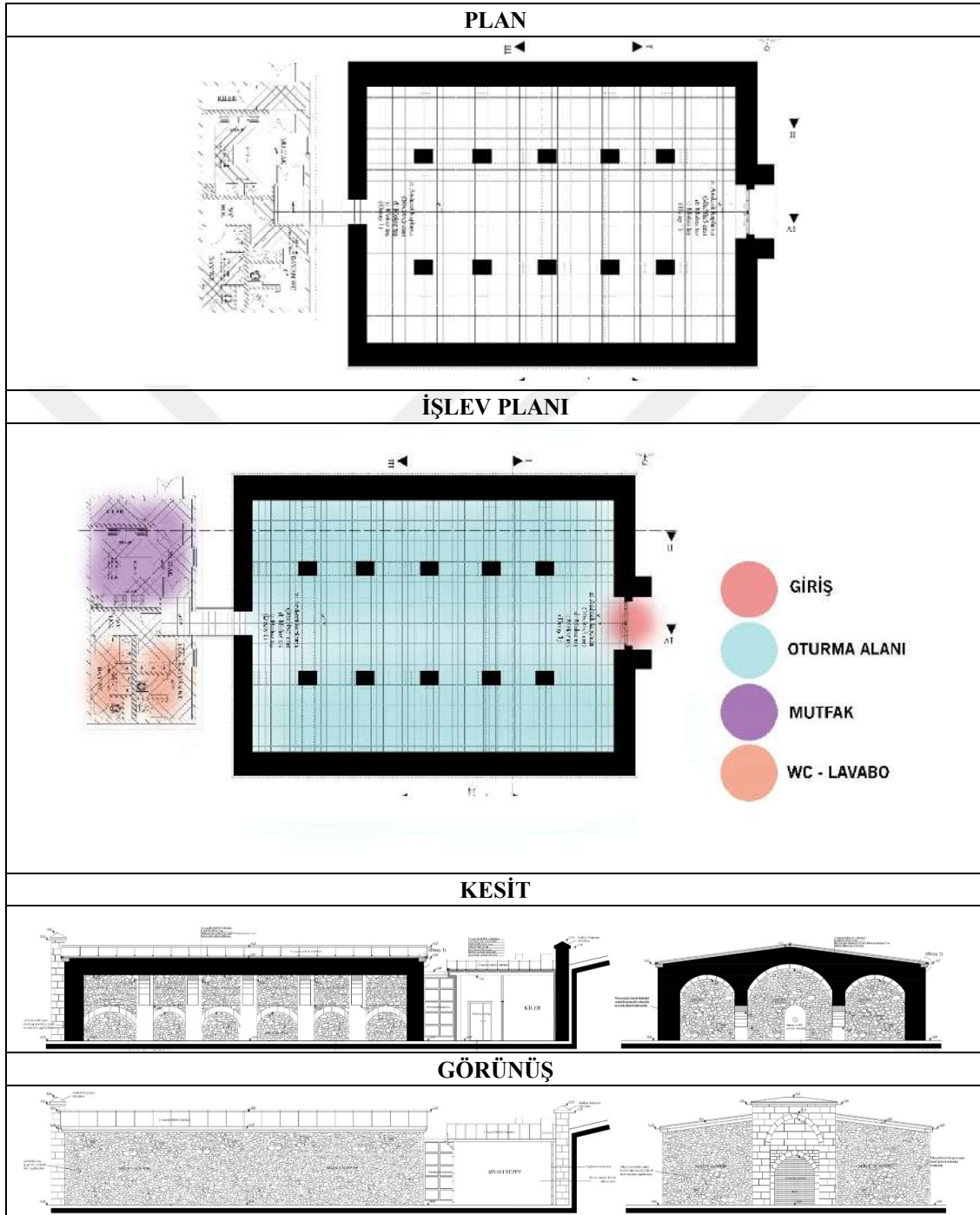
hazırlamıştır. Beş yıl sonra 2010 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Dibidelik Han restorasyon çalışmalarından önce çok harap durumda olduğu için plan şeması net olarak bilinmemektedir. Bu sebeple hana ait birçok kısmın günümüze ulaşamadığı düşünülmektedir (Müezzinoğlu ve ark. 2020: 116).

Şekil 3.54. Dibidelik Han restorasyondan önce (Karpuz, 2009; akt. Müezzinoğlu ve ark, 2020: 116)

2010’da yapılan restorasyon çalışmalarında hanın dış duvarları neredeyse tamamen yenilenmiştir. Dolayısıyla esas ölçülerini tespit etmek çok zordur (Baş, 1989: 55). Dikdörtgen plan şemasına sahip olan hanın özgün planında kapalı kısmın önünde bir avlu olduğu ve kapalı kısmın ortasında uzunlamasına bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Ortadaki bu aksın sağında beş adet ve solunda beş adet olmak üzere toplam on adet gözü bulunmaktadır (Çizelge 3.20). Buraların üzerleri ise beşik tonoz ile örtülmüştür (Eyice, 1989; akt. Müezzinoğlu ve ark. 2020: 117). Avlu kısmı günümüze kadar gelememiş ve restorasyon çalışmalarında yenilenmemiştir. Dibidelik Han’ın şu anda sadece kapalı kısmı kullanılmaktadır ve yakın çevresi düzenlenmiştir.

Çizelge 3.20. Dibidelik Han plan, kesit ve görünüş (VBM’den alınan çizimlerden elde edilmiştir).

Dibidelik Han’ın yoldan görünen girişi dışında ikinci bir girişi daha vardır. Doğu cephesinde bulunan ana girişin aksındaki ikinci giriş yapıya sonradan eklenen kısımda bağlantıyı sağlayan kapıdır. Ek kısma geçiş doğrudan bu kapı ile tünel

benzeri bir bağlantı kurularak sağlanmaktadır. Geçiş alanında cam ve ahşap görünümlü alüminyum profil kullanılmıştır. Estetikten uzak bir görüntü sergileyen geçit alanı aynı zamanda müşterilerin de kullandığı ıslak hacimlere bağlantı sağlamaktadır ve iyi bir izlenim oluşturmamaktadır. Ek kısım mutfak, servis ve tuvalet olarak düzenlenmiştir (Şekil 3.55). Yeni işlevin gerektirdiği ve altyapı ihtiyacı olan birimlerin özgün yapının dışında çözülmesi başarılı bir hamle olarak değerlendirilebilir, fakat eklenti yapının özgün yapıyla hiçbir şekilde bağdaşamaması ek yapıyı kimliksiz kılmaktadır ve görüntü kirliliğine sebep olmaktadır.

Şekil 3.55. Dibi Delik Han eklenti kısım mutfak, servis ve tuvalet (Kişisel arşiv)

Genelinde moloz taş kullanılan hanın kemerleri kesme taştan, tonozları moloz taştan yapılmıştır ve üzeri düz dam biçimindedir. Hanın hem cephesinde hem iç kısmında sadelik ön plandadır (Müezzinoğlu ve ark. 2020: 117). Günümüzde han restoran olarak yeniden işlevlendirilmiştir ve “Güven Balık Restoran” ismiyle özel bir işletmeye verilmiştir. VBM’nin projesinde olsa da hanın taç kapısı bulunmamaktadır ve ana giriş sade bir kapıdan sağlanmaktadır (Şekil 3.56). Girişin sağ kısmına kasa olarak kullanılmak üzere ahşap bir banko yerleştirilmiştir. Sol kısmında ise bir masa, üzerinde menüler ve süs eşyaları bulunmaktadır (Şekil 3.57). Restoranın oturma düzeni ve donatıları hanın mimari yapısına göre düzenlenmiştir.

Şekil 3.56. Dibidelik Han / Güven Balık Restoran giriş kapısı (Kişisel arşiv)

Şekil 3.57. Dibidelik Han / Güven Balık Restoran giriş bölümü (Kişisel arşiv)

Günümüzde balık restoranı olarak kullanılan yapı Dibidelik Han veya Hocacihan Han olarak anılmaktan ziyade özel işletmenin ismiyle anılmaktadır. Bu durumun kolektif bellekte ve tarihi yapının bilinirliğinde şüphesiz etkisi olmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YENİDEN İŞLEVLENDİRME UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de özgün işlevini yitiren pek çok tarihi yapı yeniden işlevlendirme yöntemi ile korunmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada Konya’da bulunan ve yeniden işlevlendirilen kamusal on tarihi yapı incelenmiştir. Bu yapıların dördü medrese, üçü hamam ve üçü handır.

Anadolu’da inşa edilmiş medreselerin hepsi vakıflar tarafından yaptırılıp finanse edilmişlerdir. Bu vakıfların vakfiyeleri medreselerin ne tür bir eğitim vereceğini ve her türlü ihtiyacını; bakım, onarım, ısıtma harcamaları, bekçi, temizlikçi, aşçı gibi hizmetlilerin ücretleri, çalışan ilim hocalarının maaşları ve eğitim gören talebelerin barınma giderlerini kapsamaktadır. Çoğu medrese vakfiyesinde eğitim verecek ve eğitim alacaklar seçilirken nelere dikkat edileceği ve hatta hangi mezhepten olacakları, medreselerin nasıl idare edileceği, gelirlerin nereye nasıl harcanacağı ve nasıl denetleneceği de belirtilmektedir (Turan, 2005; alt. Sanal 23, 2021)

İslamiyet’in etkisiyle suya ve temizliğe büyük önem verilen Anadolu topraklarında pek çok çeşme, sebil, değirmen, sarnıç, kuyu, şadırvan ve hamam yapılmıştır. İslami vakıf su yapılarından günümüze ulaşmış eserlerin bir kısmı hala mevcuttur. Su vakıfları arasında ayrı bir öneme sahip olan ve temizlenme ihtiyacını karşılayan hamamlar Anadolu’da birçok şehirde hizmet veren ve çoğu hayır amaçlı yapılan sosyal tesislerdir. Hamamlar, temizlenme ihtiyacını karşılamının yanında içinde çeşitli kültürel etkinliklerin de gerçekleştiği, “hamam kültürü” adı verilen bir kültürün oluştuğu önemli kamusal yapılardandır. Bu sebeple tarihi hamamlar sadece fiziki yapıları için değil, aynı zamanda taşımış oldukları özgün kültür için de korunması gereken yapılar arasındadır.

Anadolu’daki hanlar ise sultanlar, vezirler ve önde gelen devlet adamları tarafından büyük yollar üzerinde kurulmuş ve zengin vakıflarla yaptırılmış büyük

tesislerdir. Bunlar içinde Selçuklu hanları en ihtişamlı hanlardandır. Ordulara, kervanlara ve seyyahlara konaklama hizmeti sunan bu yapılar konaklayanlara her türlü hizmeti veren ve aynı zamanda eşkıyalara ve baskınlara karşı güvenlik sağlayan yapılardır. Bu hanlar vakıf niteliğinde olarak zengin veya fakir her yolcunun ihtiyacını karşılayan ve birçok işlevi içinde barındıracak şekilde donatılan tesislerdir (Turan, 1939 ve Kayaoğlu, 1981; akt. Sanal 24, 2021).

Bu kamusal yapıların amacı insanlığın hem maddi hem manevi yükselmesine katkı sağlamaktır. Tarihi süreç içerisinde bu vakıf yapıları insan ayırmadan hizmet vermiştir ve köklü kültürümüzün önemli bileşenleri olmuşlardır. Günümüzde özgün işlevini yerine getiremeyen bu yapılar genellikle farklı bir işlev verilerek tekrar kullanıma sunulmaktadır. Koruma amacıyla yapılan bu uygulama için uyulması gereken ilkeler ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından belirlenmiştir. Fakat, tüm yeniden işlevlendirme uygulamalarında bu ilkelere tamamen sadık kalınmadığı görülmektedir. Doğru olmayan uygulamalar tarihi yapıları olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle tarihi yapıların birden fazla kez işlev değiştirmesi, bu işlev değişimlerinde yapıda meydana gelen strüktürel ve mekânsal değişiklikler yapıların hem fiziki olarak tahrip olmasına hem de özgünlüğünün azalmasına neden olmaktadır.

Tez kapsamında alanında bilgi sahibi mimar, iç mimar, şehir ve bölge planlamacı, sanatçı ve arkeologdan oluşan toplam 30 kişiye yukarıda işlenen yapılarla ilgili sorular sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda SPPS analizi yöntemiyle grafikler oluşturularak bu bölümde değerlendirilmiştir. Sorulan sorular EK-1’de yer almaktadır. Daha sonra tezde ele alınan medrese yapıları üzerinden ayrı bir analiz yapılmıştır. Bu sefer yapılar hakkında detaylı bilgiler verilerek, koruma kavramı ve koruma ilkelerinden bahsedilerek mimar ve iç mimarlardan oluşan 10 kişiye sorular sorulmuştur. Bu sorular EK-2’de yer almaktadır.

Tez kapsamında ilk başta görüşlerine başvurulmuş meslek grupları mimar, iç mimar, şehir ve bölge planlamacı, arkeolog ve sanatçıdan oluşmaktadır. Meslek gruplarının dağılımı Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Mesleğe ilişkin frekans tablosu

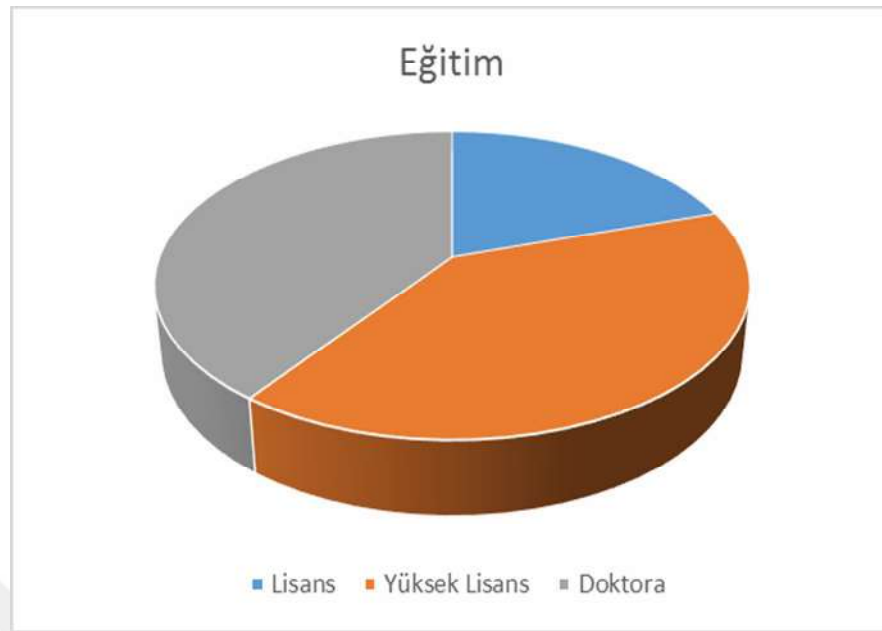
Meslek	n	%
Mimar	15	50,0
İç Mimar	10	33,3
Şehir ve Bölge Planlamacı	1	3,3
Sanatçı (çini, kalem işi, taş-ahşap oyma, resim)	3	10,0
Arkeolog	1	3,3
Toplam	30	100,0

Tezde incelenen yapılar hakkında görüşlerine başvuru alanların eğitim durum bilgileri ise Çizelge 4.2’de yer almaktadır. 6’sı lisans mezunuyken, 12’si yüksek lisans ve 12’si doktora mezunudur.

Çizelge 4.2. Eğitim durumuna ilişkin frekans tablosu

Eğitim	n	%
Lisans	6	20,0
Yüksek Lisans	12	40,0
Doktora	12	40,0
Total	30	100,0

4.1. İnce Minare Medresesi

1258-1279 yılları arasında inşa edildiği düşünülen medresenin vakfiyesi 1265 tarihini taşımaktadır (Konyalı, 1964; akt. Küçükdağ, 2018: 3). Buna binayen medresenin vakfiye tarihinden biraz önce yaptırıldığı düşünülerek yapım tarihi 1264 olarak tahmin edilmektedir (Atçeken, 1998: 58). İnce Minareli Medrese, Vezir Sâhip Ata Fahreddin Ali tarafından yaptırılmıştır (Karpuz, 2002; akt. Birekul, 2018: 90). Medrese bir Darülhadis medresesidir ve hadis ilmi okutulmuştur. Daha sonra müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir ve müze işleviyle hayatına devam etmektedir. Günümüzde Necmettin Erbakan Üniversitesi'nin organize ettiği "İnce Minare Darülhadis dersleri" düzenli olarak verilmektedir. Bu durum değerlendirildiğinde medresenin özgün işlevi bir miktar da olsa yerine getirilmektedir.

İnce Minare Medresesi hakkında Çizelge 4.1'de belirtilen meslek gruplarından kişilere çeşitli sorular sorulmuş ve cevap olarak 0 ile 10 arasında bir puan vermeleri istenmiştir. Sorulan sorular ve 30 kişinin verdiği puanların ortalaması alınarak Çizelge 4.3 SPSS analiz yöntemiyle oluşturulmuştur.

Çizelge 4.3. İnce Minare Medresesi sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-İnce Minare Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.93	31,28
2-İnce Minare Medresesi'nin (Yeni adı: İnce Minare Taş Eserler Müzesi) işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4.43	59,44
3-İnce Minare Medresesi'nin kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.53	46,44
4-İnce Minare Taş Eserler Müzesi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	4.97	51,94
5-İnce Minare Medresesi'nin işlev değiştirerek "müze" yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	5.73	42,95
6-İnce Minare Medresesi'nin yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.37	36,54
7-İnce Minare Medresesi'nin yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.63	39,41
8-İnce Minare Medresesi'nin yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.63	39,69
9-İnce Minare Medresesi'nin yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.60	41,31
10-İnce Minare Medresesi'nin yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.07	36,71
11-İnce Minare Medresesi'ne "müze" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.86	47,32
12-İnce Minare Medresesi'ne yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	5.77	34,59
13-İnce Minare Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6.97	34,44

Çizelge 4.3'te sorulara verilen puanların ortalaması ve değişim katsayıları yer almaktadır. Değişim katsayısı küçüldükçe homojenlik arttığı için değişim katsayısı küçük olan değişkenlerde görüş birliğinin de o kadar arttığı söylenebilmektedir. Dolayısıyla 1, 12 ve 13. soruların diğerlerine göre daha tutarlı cevaplandığı ortaya çıkmaktadır. Buna göre İnce Minare Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün 10

üzerinden 5.93 kadar korunduğu görüşü vardır. Ayrıca medreseye yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline uygunluğu 5.77 puan alırken medresenin özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiği 6.97 puan almıştır.

4.2. Karatay Medresesi

Vakfiyesinde belirtildiği üzere Karatay Medresesi fıkıh eğitimi verilmek üzere Emir Celaleddin Karatay tarafından 1251-1252 yıllarında yaptırılmıştır (Konyalı, 1964; akt. Yıldız, 2003: 100). Karatay Medresesi'nin vakfiyesinin ilki 1253 yılında düzenlenmiştir daha sonra 1254 ve 1261 yıllarında vakfiyeye eklemeler yapılmıştır (Turan, 1948; akt. Doğan, 2013: 435).

Günümüzde ise müze olarak yeniden işlevlendirilen medresede özgün işlevine yönelik düzenli bir çalışma bulunmamaktadır. 2016 yılında Konya Ticaret Odası Karatay Üniversitesi medresenin özgün işlevine saygınlığın göstergesi olarak medrese içinde bir ders vermiştir (Sanal 25, 2021).

Tez kapsamında sorulan sorular ve 30 kişinin verdiği puanların ortalaması alınarak Çizelge 4.4 oluşturulmuştur.

Çizelge 4.4. Karatay Medresesi sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Karatay Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.73	28,21
2-Karatay Medresesi'nin (Yeni adı: Karatay Çini Eserler Müzesi) işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4.70	56,47
3-Karatay Medresesi'nin kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.10	45,87
4-Karatay Çini Eserler Müzesi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	5.13	43,33
5-Karatay Medresesi'nin işlev değiştirerek "müze" yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	5.53	46,44
6-Karatay Medresesi'nin yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.97	38,24
7-Karatay Medresesi'nin yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.47	43,16
8-Karatay Medresesi'nin yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.47	42,08
9-Karatay Medresesi'nin yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.20	41,46
10-Karatay Medresesi'nin yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.67	42,05
11-Karatay Medresesi'ne "müze" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.57	45,17
12-Karatay Medresesi'ne yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	5.59	38,13
13-Karatay Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6.93	37,48

Çizelgede değişim katsayısına göre 1. soruda görüş birliğine daha çok varıldığı söylenebilmektedir. Buna göre Karatay Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün 10 üzerinden 5.73 kadar korunduğu görüşü çıkmıştır. Az bir farkla da olsa yapısal/mimari özgünlük açısından İnce Minare Medresesi'nden daha az korunduğu düşünülmektedir.

4.3. Sırçalı Medrese

Sırçalı Medrese 1242-1243 yıllarında Bedreddin Muslih tarafından fıkıh ilmi okutulmak üzere yalnızca Hanefi Mezhebi'nden olanlar için yaptırılmıştır (Doğan, 2013: 435). Yakın tarihe kadar üst katı Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, alt katı ise Mezar Anıtlar Müzesi olarak kullanılan medrese günümüzde restorasyon çalışmaları

sebebiyle kapalı olsa da yapılış amacına uygun olarak alt katında bir bölümünde Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Konya Müftülüğü tarafından organize edilen fıkıh ve tefsir sohbetleri gerçekleştirilmiştir (Sanal 26, 2021 ve Sanal 27, 2021).

Tez kapsamında Sırçalı Medrese hakkında sorulan sorular ve 30 kişinin verdiği puanların ortalaması alınarak Çizelge 4.5 oluşturulmuştur.

Çizelge 4.5. Sırçalı Medrese sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Sırçalı Medrese'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4.63	35,62
2-Sırçalı Medrese'nin (Yeni adı: Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi / Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü) işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4.23	50,28
3-Sırçalı Medrese'nin kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4.70	41,87
4-Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	4.90	41,98
5-Sırçalı Medrese'nin işlev değiştirerek "müze ve resmi kurum" yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	5.43	36,07
6-Sırçalı Medrese'nin yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.30	37,78
7-Sırçalı Medrese'nin yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.10	39,33
8-Sırçalı Medrese'nin yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.17	37,38
9-Sırçalı Medrese'nin yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4.93	36,47
10-Sırçalı Medrese'nin yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.28	39,53
11-Sırçalı Medrese'ye "müze ve resmi kurum" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.31	42,74
12-Sırçalı Medrese'ye yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	4.50	48,20
13-Sırçalı Medrese'ye özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	7.07	30,85

Değişim katsayılarına bakıldığında görüş birliğine en çok 13. soruda varılmıştır. Bu sonuca göre Sırçalı Medrese'ye özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiği 10 üzerinden 7.07 puan almıştır.

4.4. Ali Gav Medresesi

Ali Gav Medresesi'nin kitabesi ve vakfiye kaydı bulunmadığı için yapım tarihi, banisi ve mimarı bilinmemektedir fakat, 12. yüzyıl sonu 13. yüzyıl başında yaptırıldığı tahmin edilmektedir (Sözen, 1972: 48). Medresesi'nin vakfiyesi hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır (Küçükdağ ve Akman, 2015: 24). Eğitim amaçlı yapılan yapı günümüzde de yine eğitim amacıyla kullanılmaktadır. Korumanın asıl hedefine uygun olarak Ali Gav Medresesi'nin işlevsel özgünlüğünü koruduğu söylenebilmektedir.

Ali Gav Medresesi hakkında sorulan sorulara verilen cevaplar diğer yapılara göre nispeten daha tutarlı olmuştur. Çizelge 4.6'da sorular, ortalama puanlar ve değişim katsayıları yer almaktadır.

Çizelge 4.6. Ali Gav Medresesi sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Ali Gav Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.23	34,65
2-Ali Gav Medresesi'nin (Yeni adı: Ali Gav Gelenekli Sanatlar Merkezi) işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	6.27	37,93
3-Ali Gav Medresesi'nin kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.93	35,11
4-Ali Gav Gelenekli Sanatlar Merkezi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	5.70	28,08
5-Ali Gav Medresesi'nin işlev değiştirerek "sanat merkezi de daru'l huffaz" yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	6.83	31,71
6- Ali Gav Medresesi'nin yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	7.27	21,36
7-Ali Gav Medresesi'nin yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.40	31,41
8-Ali Gav Medresesi'nin yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	7.20	20,76
9-Ali Gav Medresesi'nin yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.73	25,26
10-Ali Gav Medresesi'nin yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	7.00	23,22
11-Ali Gav Medresesi'ne "sanat merkezi ve daru'l huffaz" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	7.47	25,05
12-Ali Gav Medresesi'ne yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	6.20	30,07
13-(Lütfen bu soruyu dikkatli okuyunuz) Ali Gav Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verildiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6.90	32,37

Ali Gav Medresesi hakkında verilen cevaplar incelendiğinde 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13. sorularda görüş birliğine daha çok varılmıştır. Buna göre, Ali Gav Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün 10 üzerinden 5.23 kadar korunduğu, yeni işleviyle kent halkı tarafından 10 üzerinden 5.7 kadar benimsendiği, medresenin sanat merkezi ve daru'l huffaz yapılmasının kalıcılık açısından 6.83 puan aldığı ve bu yeni işlevin 7.47 kadar olumlu olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Yeni işlevin kültürel açıdan 7.27 kadar, ekonomik açıdan 6.4 kadar, toplumsal açıdan ise 7.2 kadar, kolektif bellek açısından 6.73 kadar, kent kimliği açısından 7 kadar olumlu olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Ali Gav Medresesi'ne yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline 6.3 kadar uygun yapıldığı düşünülmektedir. Aynı zamanda Ali Gav Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verildiği görüşü 6.9 puan almıştır.

4.5. Ak (Hacı Ali Ağa) Hamamı

Ak (Hacı Ali Ağa) Hamam 1893 yılında Hacı Ali Ağa tarafından hayır amaçlı halkın kullanımı için yaptırılmıştır. Günümüzde ise bir kısmı satış alanı, bir kısmı müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Ak Hamam hakkında sorulan sorular ve ortalama puanlar Çizelge 4.7'de yer almaktadır.

Çizelge 4.7. Ak (Hacı Ali Ağa) Hamam sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Ak Hamam'ın yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5,30	34,38
2-Ak Hamam'ın işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4,07	53,22
3-Ak Hamam'ın kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4,77	38,83
4-Ak Hamam'ın kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	4,73	42,59
5-Ak Hamam'ın işlev değiştirerek "müze + satış yeri" yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	4,70	44,40
6-Ak Hamam'ın yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,83	41,41
7-Ak Hamam'ın yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,30	40,60
8-Ak Hamam'ın yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,77	37,24
9-Ak Hamam'ın yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,47	43,50
10-Ak Hamam'ın yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,55	49,68
11-Ak Hamam'a "müze + satış yeri" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,72	49,93
12-Ak Hamam'a yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	5,45	31,63
13-Ak Hamam'a özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6,27	38,16

Değişim katsayılarına bakıldığında en çok 1 ve 12. soruda görüş birliğine ulaşılmıştır. Buna göre yapısal/mimari özgünlüğün 5.3 kadar korunduğu düşünülürken, Ak Hamam'a yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline uygunluğu 10 üzerinden 5.45 puan almıştır.

4.6. Subaşı Hamamı

Subaşı Hamamı halkın kullanımı için Silleli Rumlar tarafından hayır amaçlı yapılmıştır. Hamam harap haldeyken restore edilmiştir ve müze olarak yeniden işlevlendirilmesi planlanmış olsa da henüz faaliyete geçmemiştir. Subaşı Hamamı hakkında sorulan sorular ve ortalama puanlar Çizelge 4.8’de yer almaktadır.

Çizelge 4.8. Subaşı Hamamı sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Subaşı Hamamı’nın yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5,13	35,71
2-Subaşı Hamamı’nın işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4,27	52,20
3-Subaşı Hamamı’nın kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4,43	37,32
4-Subaşı Hamamı’nın kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	4,43	35,88
5-Subaşı Hamamı’nın işlev değiştirerek “müze” yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	5,57	29,34
6-Subaşı Hamamı’nın yeni işlevini “kültürel” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,77	32,10
7-Subaşı Hamamı’nın yeni işlevini “ekonomik” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,53	34,79
8-Subaşı Hamamı’nın yeni işlevini “toplumsal” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,17	30,53
9-Subaşı Hamamı’nın yeni işlevini “kolektif bellek” açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,33	32,79
10-Subaşı Hamamı’nın yeni işlevini “kent kimliği” açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,27	32,67
11-Subaşı Hamamı’na “müze” işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,45	38,50
12-Subaşı Hamamı’na yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	4,66	39,89
13-Subaşı Hamamı’na özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6,60	31,98

Çizelge 4.8’e bakıldığında 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 13. soruda görüş birliği daha çoktur. Buna göre, Subaşı Hamamı’nın müze olarak yeniden işlevlendirilmesi kalıcılık açısından 10 üzerinden 5.57 kadar olumlu bulunurken, müze işlevi verilmesi toplumsal açıdan 5.17 kadar olumlu bulunmaktadır. Ayrıca hamama özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiği 6.6 puan almıştır.

4.7. Karamanoğlu Mehmet Bey (Hasbey) Hamamı

Hayır amaçlı halkın kullanımını için 1423-1424 yıllarında Hasbeyoğlu Mehmet tarafından yaptırılmıştır (Mutlu, 2014: 243). Önceleri kahvehane olarak yeniden işlevlendirilen yapının son işlevi restoran olmuştur. Mazlum (2019) yaptığı çalışmada yapıda restorasyon kurallarının dışına çıktığını tespit etmiştir ve yeniden işlevlendirmenin asıl amacı doğru şekilde yerine getirilememiştir (71). Özgün işlevi ve mimarisi yapılan aşırı değişiklikler sebebiyle neredeyse hiç okunamamaktadır. Hasbey Hamamı'nın yakın tarihe kadar toplum tarafından pek benimsenmediği ve turistlerin çok tercih etmediği belirlenmiştir Bu sebeplerle hamam yapılan değişikliklerle de birlikte özgün karakterini ve mekânsal özelliklerini yitirmiştir (Mazlum, 2019: 71). Günümüzde ise çevresinde yapılan düzenlemeler nedeniyle kapalıdır ve yeni bir işlevi olup olmayacağı bilinmemektedir. Hamam hakkında sorulan sorular ve puanlar Çizelge 4.9'da yer almaktadır.

Çizelge 4.9. Karamanoğlu Mehmet Bey (Hasbey) Hamamı sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Hasbey Hamamı'nın yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5,43	34,07
2-Hasbey Hamamı'nın işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4,20	64,19
3-Hasbey Hamamı'nın kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4,60	41,40
4-Hasbey Hamamı'nın kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	4,87	41,35
5-Hasbey Hamamı'nın işlev değiştirerek işlevinin "restoran" yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	4,93	41,21
6-Hasbey Hamamı'nın yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,83	42,12
7-Hasbey Hamamı'nın yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6,00	31,86
8-Hasbey Hamamı'nın yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,37	34,77
9-Hasbey Hamamı'nın yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5,07	38,06
10-Hasbey Hamamı'nın yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,97	43,22
11-Hasbey Hamamı'na "restoran" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4,76	40,75
12-Hasbey Hamamı'na yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	5,17	33,11
13-Hasbey Hamamı'na özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6,53	33,81

Değişim katsayıları dikkate alındığında görüş birliğine en çok 7. soruda varılmıştır. Buna göre, hamamın restoran olarak işlevlendirilmesi ekonomik açıdan 10 üzerinden 6 kadar olumlu bulunmuştur.

4.8. Zazadın Han

Selçuklu Devleti sultanlarının ve devlet adamlarının yaptırmış olduğu hanların çoğunun vakfiyelerine ulaşamaması sebebiyle tüm hanların vakıf olduğu kesin olarak söylenemese de mevcut kayıtlar ve o dönem düşünüldüğünde hanların vakıflarca idare edildiği söylenebilmektedir (Turan, 1946; akt. Öztürk, 1993: 80). Zazadın Han da bu hanlardandır. Günümüzde özel bir işletmeye tahsis edilen yapı hem müze olarak kullanılmakta hem de içerisinde çeşitli organizasyonlar düzenlenmektedir. Zazadın Han hakkında sorulan sorular ve ortalama puanlar Çizelge 4.10’da verilmiştir.

Çizelge 4.10. Zazadın Han sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Zazadın Han’ın yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	6.10	31,74
2-Zazadın Han’ın işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4.53	49,74
3-Zazadın Han’ın kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.00	45,79
4-Zazadın Han’ın kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	5.00	45,79
5-Zazadın Han’ın işlev değiştirerek “müze + organizasyon yeri” yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	4.93	53,21
6-Zazadın Han’ın yeni işlevini “kültürel” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.13	47,92
7-Zazadın Han’ın yeni işlevini “ekonomik” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.00	39,39
8-Zazadın Han’ın yeni işlevini “toplumsal” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.43	44,48
9-Zazadın Han’ın yeni işlevini “kolektif bellek” açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	4.97	50,85
10-Zazadın Han’ın yeni işlevini “kent kimliği” açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.07	51,37
11-Zazadın Han’a “müze + organizasyon yeri” işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.07	56,77
12-Zazadın Han’a yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	5.61	38,63
13-Zazadın Han’a özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6.83	27,74

Değişim katsayılarına göre en çok 1. ve 13. soruda görüş birliğine varıldığı görülmektedir. Zazadın Han'ın yapısal/mimari özgünlüğünün 10 üzerinden 6.1 kadar korunduğu düşünülürken yapıya özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ise ortalama 6.83 puan verilmiştir.

4.9. Horozlu Han

Horozlu Han tüm özellikleriyle önemli Selçuklu hanlarından. Yetkililerce uzun zaman dikkat edilmemiş ve korumaya geç alınmış olan yapı restore edilmiş ve yeniden işlevlendirilmiştir. Fakat, yapının çevresi tarihi yapıyı gölgelemektedir ve kirlilik oluşturmaktadır. Erdemir'e göre Horozlu Han çevresiyle birlikte ele alınarak yeniden düzenlenmeli ve tarihi misyonuna kavuşturulmalıdır (2017: 134).

Yapılan çalışmada görüş farklılıklarının en çok olduğu yapı Horozlu Han'dır. Horozlu Han hakkında sorulan sorular ve ortalama puanlar Çizelge 4.11'de yer almaktadır.

Çizelge 4.11. Horozlu Han sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Horozlu Han'ın yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	3.97	62,28
2-Horozlu Han'ın (Yeni adı: Horozlu Han Tarihi Düğün Sarayı) işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	2.83	91,33
3-Horozlu Han'ın kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	3.27	77,08
4-Horozlu Han Tarihi Düğün Sarayı'nın kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	4.13	61,51
5-Horozlu Han'ın işlev değiştirerek "düğün salonu" yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	3.10	88,18
6-Horozlu Han'ın yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	3.17	82,55
7-Horozlu Han'ın yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.00	56,57
8-Horozlu Han'ın yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	3.73	67,81
9-Horozlu Han'ın yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	3.63	71,00
10-Horozlu Han'ın yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	3.45	72,54
11-Horozlu Han'a "düğün salonu" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	2.97	91,68
12-Horozlu Han'a yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	4.14	63,60
13-Horozlu Han'a özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	7.27	26,29

Cevaplarda görüş ayrılığı oldukça fazla olan Horozlu Han'da sadece bir konuda görüş birliği daha çoktur, o da 13. sorudur. Buna göre, Horozlu Han'a özgün işlevine yakın/benzer bir işlevle verilmesi gerektiğine 10 üzerinden 7.27 puan verilmiştir.

4.10. Dibidelik Han

Hocacihan Han olarak da bilinen Dibidelik Han'ı inceleyen Müezzinoğlu ve ark. (2020:122) yapının analiz aşaması detaylı yapılamadığı için güncel stratejilerin yeterli olmadığını tespit etmişlerdir. Aynı zamanda yapının yanında bulunan petrol istasyonunun yapıyla ilişkisi tekrar düşünülmelidir. Yapıya sonradan eklenen eklenti alan işlevsel değildir ve yapının estetiğiyle hiç uyuşmamaktadır.

Dibidelik Han hakkında sorulan sorular ve ortalama puanlar Çizelge 4.12’de yer almaktadır.

Çizelge 4.12. Dibidelik Han sorular ve ortalama puan çizelgesi

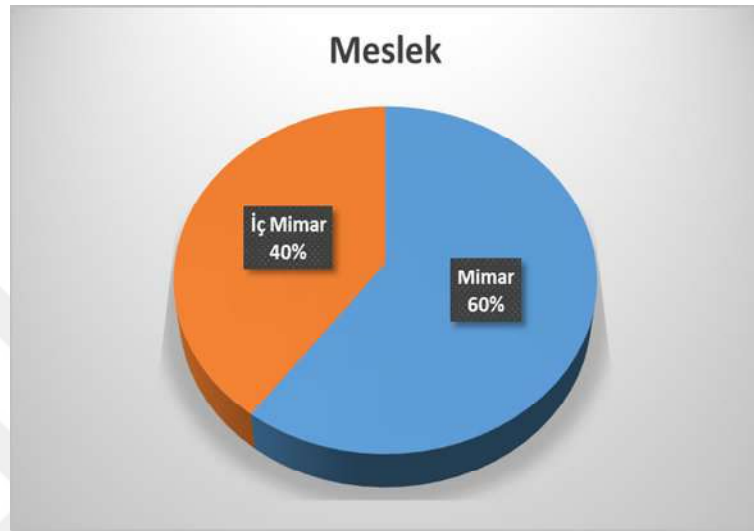
Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-Dibidelik Han’ın yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	6.20	30,95
2-Dibidelik Han’ın (Yeni adı: Güven Balık Restoran) işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.00	50,10
3-Dibidelik Han’ın kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	5.53	36,68
4-Güven Balık Restoran’ın kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	5.90	32,81
5-Dibidelik Han’ın işlev değiştirerek “restoran” yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?	5.43	39,17
6-Dibidelik Han’ın yeni işlevini “kültürel” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.13	43,63
7-Dibidelik Han’ın yeni işlevini “ekonomik” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.63	25,50
8-Dibidelik Han’ın yeni işlevini “toplumsal” açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.63	37,14
9-Dibidelik Han’ın yeni işlevini “kolektif bellek” açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.37	40,20
10-Dibidelik Han’ın yeni işlevini “kent kimliği” açısından ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.17	42,00
11-Dibidelik Han’a “restoran” işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	5.24	39,38
12-Dibidelik Han’a yapılan restorasyon çalışmalarının yapının özgün haline ne kadar uygun yapıldığını düşünüyorsunuz?	5,75	36,85
13-Dibidelik Han’a özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?	6,37	32,08

Çizelge 4.12’de değişim katsayıları dikkate alındığına en çok 1. ve 7. soruda görüş birliğine varıldığı görülmektedir. Buna göre, Dibidelik Han’ın yapısal/mimari özgünlüğünün 10 üzerinden 6.2 kadar korunduğu düşünülürken restoran işlevi ekonomik açıdan 6.63 kadar olumlu bulunmaktadır.

Soru sorulan 2. Grupta 10 kişinin 6’sı mimar ve 4’ü iç mimardır (Çizelge 4.13). Eğitim durumuna göre ise 6’sı yüksek lisans, 4’ü doktora mezundur (Çizelge 4.14). Yapılar hakkında detaylı bilgiler verildikten sonra sorulan sorulara verilen cevaplarla elde edilen sonuçlar çizelge 4.15’te yer almaktadır.

Çizelge 4.13. Mesleğe ilişkin frekans tablosu

Meslek	n	%
Mimar	6	60,0
İç Mimar	4	40,0
Toplam	10	100,0

Çizelge 4.14. Eğitim durumuna ilişkin frekans tablosu

Eğitim	n	%
Yüksek Lisans	6	60,0
Doktora	4	40,0
Total	10	100,0

Çizelge 4.15. 2. grup sorular ve ortalama puan çizelgesi

Değişken	Ortalama	Değişim Katsayısı (%)
1-İnce Minare Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	3.70	28.63
2-İnce Minare Taş Eserler Müzesi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	5.00	21.08
3-İnce Minare Medresesi'nde yeniden işlevlendirme yapılırken koruma ilkelerine ne kadar sadık kalındığını düşünüyorsunuz?	6.50	18.13
4-İnce Minare Medresesi'ne "müze" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.00	11.11
5-İnce Minare Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilseydi tarihi ve kültürel sürdürülebilirliğinin daha verimli sağlanabileceğine ne kadar katılıyorsunuz?	7.90	13.93
6-Karatay Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	4.40	21.96
7-Karatay Çini Eserler Müzesi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	2.30	35.79
8-Karatay Medresesi'nde yeniden işlevlendirme yapılırken koruma ilkelerine ne kadar sadık kalındığını düşünüyorsunuz?	3.50	30.86
9-Karatay Medresesi'ne "müze" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	6.50	18.13
10-Karatay Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilseydi tarihi ve kültürel sürdürülebilirliğinin daha verimli sağlanabileceğine ne kadar katılıyorsunuz?	7.70	13.76
11-Sırçalı Medrese'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	3.00	27.22
12-Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	2.30	41.25
13-Sırçalı Medrese'ye yeniden işlevlendirme yapılırken koruma ilkelerine ne kadar sadık kalındığını düşünüyorsunuz?	2.00	40.83
14-Sırçalı Medrese'ye "müze ve resmi kurum" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	2.30	29.35
15-Sırçalı Medrese'ye özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilseydi tarihi ve kültürel sürdürülebilirliğinin daha verimli sağlanabileceğine ne kadar katılıyorsunuz?	7.90	9.34
16-Ali Gav Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?	3.20	35.48
17-Ali Gav Gelenekli Sanatlar Merkezi'nin kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?	3.60	26.84
18-Ali Gav Medresesi'nde yeniden işlevlendirme yapılırken koruma ilkelerine ne kadar sadık kalındığını düşünüyorsunuz?	6.40	18.34
19-Ali Gav Medresesi'ne "sanat merkezi ve daru'l huffaz" işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?	8.00	13.18
20-Ali Gav Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verildiğine, tarihi ve kültürel sürdürülebilirliğinin daha verimli sağlanabildiğine ne kadar katılıyorsunuz?	8.40	10.04

Çizelge 4.15'te değişim katsayıları da dikkate alındığında 2. grupta ilkin e göre daha çok görüş birliği bulunmaktadır. Bu durum göstermektedir ki koruma ilkeleri, yapılar hakkında tarihleri ve güncel durumları, geçirdikleri yapısal ve işlevsel değişimler gibi detaylı bilgiler verildikten sonra soru sorulan 10 kişilik örnek grupta ilkin e göre ciddi farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihi ve kültürel yapıların korunmasının asıl amacı bu yapıların yok olmasını engellemek ve kültürel miras niteliğinde olan bu yapıları gündelik hayatla bütünleştirmektir. Korumanın optimum düzeyde olabilmesi için tarihi yapı çevresinin doğru ve itinalı planlanması, tarihi dokunun bozulmasına neden olan trafiğin ve olumsuz etmenlerin uzaklaştırılıp yerine kültürel işlevlerin getirilmesi ve tarihi yapıların bakımlarının sürekli sağlanması gerekmektedir. Kent kimliğini korumak için stratejik yönetim planı uygulanmalıdır. Kent kimliği, kentteki doğal ve yapay çevre bileşenleri ve kent halkının etkinlikleriyle oluşan bir olgudur. Kültür, kimliğin bir parçasıdır ve toplumun yaşam biçimini, gelenek, görenek ve adetlerini içine alan bir kavramdır. Bu sebeple kimlik ve kültür arasındaki ilişki çok önemlidir. Bu sebeple kimliği ve kültürü korumak için kent ve toplumun sürekli etkileşim halinde olması gerekmektedir. Fakat, günümüzde her şeyin aynılaştığı kentlerde, kent kimliğini ve özgün kültürel özelliklerini koruma sorunsalı oluşmaktadır. Kentler hem hızlı dönüşümün sindirilememesinden hem de mekânsal pratiklerin farklılaşmasından kaynaklanan bir hafıza sorunu yaşamaktadırlar. Mimari koruma, tarihi yapıların sadece fiziksel dokusunun değil sanatsal ve simgesel değerinin de korunmasıyla sağlanmaktadır. Genel olarak işlevini yitiren tarihi yapılarda koruma yöntemlerinden biri olan yeniden işlevlendirme yöntemi uygulanmaktadır. Fakat, bu uygulama yapılırken tarihi yapıların hayatlarına devam etmesi amaçlansa da yeniden işlevlendirme yapılırken tarihi yapıların özgün işlevlerine ve plan şemalarına uygun bir işlev seçilip seçilmediği ve koruma ilkelerine gerektiği gibi riayet edilip edilmediği tartışma konusudur. Böyle durumlar tarihi yapıların geri dönüşüm amacıyla yalnızca bir “kabuk” olarak değerlendirilip kullanıldığı düşüncesini akıllara getirmektedir. Tarihi yapıların mekânsal bütünlükleri ve özgün değerlerinin zedelenmemesi bu hususta çok önemlidir.

Bu tezde Konya kentinde bulunan ve yeniden işlevlendirilmiş on tarihi ve kültürel yapı seçilerek çok yönlü analizleri yapılmıştır. Ayrıca bu yapılar ve bu yapılara uygulanan işlemler hakkında uzman görüşlerine başvurularak sonuçlar SPSS analiz yöntemiyle istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Buna göre 1. grupta soruların

hepsinde görüş birliği bulunmamakta, yalnızca birkaç soruda görüş birliğine varılmaktadır. Bu durum değerlendirildiğinde koruma konusunda yapılar özelinde görüşlerin 1. grup analizlerinde değişkenlik gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu grupta en çok Ali Gav Medresesi hakkında görüş birliği olduğu tespit edilmiştir. 2. grupta ise farklı bir yol izlenmiş ve sorular sorulmadan önce ele alınan yapılar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Bu grupta ise ilk gruba göre görüş birliği ciddi ölçüde çok daha fazladır. Genel bir değerlendirme yapıldığında ise yeniden işlevlendirme yapılırken tarihi ve kültürel yapılara özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiği görüşü baskın gelmiştir. Bu çalışmada da özgün işlevine en uygun şekilde kullanılan yapının Ali Gav Medresesi olduğu savunulmaktadır. Yine eğitim amaçlı kullanılan yapı halk tarafından gündelik yaşamda tezde ele alınan yapılardan yeri en çok olan yeniden işlevlendirilmiş yapıdır. Koruma ilkelerine bu açıdan en çok uyan yapı Ali Gav Medresesi'dir. Hanlar değerlendirildiğinde ise özgün işlevinde de yeme-içme faaliyeti olduğu için restoran olarak kullanılması çok abes olmasa da bu yapıların özel işletmenin elinde olması ve halk tarafından gündelik yaşamda kullanılmaması olumsuz bir çıktı olarak değerlendirilmektedir. Hasbey Hamamı'nın restoran olarak kullanılması ise birçok olumsuz sonuca yol açmıştır. Bu yapıda koruma ilkelerine çok az riayet edildiği gözlemlenmiştir. Geri kalan yapılarda ise genellikle müze işlevinin seçildiği görülmektedir. Bu yapılarda da özgün plan şemasına yeni işlev gereği çok müdahale edildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca bu yapılar yeni işlevleri sebebiyle genellikle sadece turistler tarafından kısa sürede tüketilen yapılara dönüşmüşlerdir. Özgün işlevinde halkla bütünleşik olan yapılar müze oldukları için kolektif bellekte yerleri silikleşmiş duruma gelmiştir. Çünkü, yapılar kullanıldıkları sürece mekânsal ve kültürel varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmektedir.

Tezde ele alınan tarihi ve kültürel yapılar vakıflarla ve hayır amaçlı belli bir işlev üzerine yaptırıldığı ve bazılarının özellikle bunu belirten vakıf senetleri bulunduğu bilinmektedir. Bu husus da dikkate alınarak tarihi ve kültürel yapıların yeterince ve doğru şekilde korunup korunmadıkları, uluslararası statüde korunmaya ihtiyaçları olup olmadığı zengin ve kapsamlı araştırmalarla değerlendirilmelidir. Bu yapılarda koruma – kullanım dengesinin ne derece sağlandığı incelenmelidir. Tarihi

yapılar yeniden işlevlendirilirken strüktürel yapılarına ve mekânsal özelliklerine ne kadar dikkat edildiği, yapılan değişikliklerin ve yeni eklenen donatıların yapı sağlığına olumlu veya olumsuz etkileri gözden geçirilmelidir. Yeniden işlevlendirme yapılan tarihi yapıların kentte bulunan diğer tarihi yapılarla ilişkisi de hesaba katılmalıdır. Bu yapılarla bir “tarih koridoru” oluşturulabilir mi, oluşturulmasının kent kimliğine ve kolektif belleğe nasıl katkıları olur gibi sorular sorularak kent planlaması bu tarihi yapılar hesaba katılarak yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z. (1999). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. YEM Yayınları. İstanbul
- Atakan, E. (1984). *Türk Medeni Kanununa Göre Kurulan Vakıflar*. S. 52-53
- Atçeken, Z. (1998). *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakım ve Kullanılması*. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.
- Baltacı, C. (1985). *Vakıf Senetleri*. S. 176-178
- Basa, İ. (2015). "Kentsel Hafızanın Sürdürülebilirliği: Bir Mimarlık Stüdyosu Deneyimi". *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(15), 27-42.
- Baş, A. (1989). *Beylikler Dönemi Hanları*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya
- Benli, G. (2007). *İstanbul Tarihi Yarımada'da Bulunan Han Yapıları ve Avlulu Hanların Koruma Sorunları*. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- Bilgin, N. (2011). "Sosyal Düşüncede Kent Kimliği". *İdealkent*, 2(3), 20-47.
- Birekul, M. (2018). "Anadolu Selçuklu Devletinde Eğitim ve Konya Medreseleri". *Mecmua*, (5), 85-98.
- Burden, E., 2004. *Illustrated Dictionary Of Architectural Preservation : Restoration, Renovation, Rehabilitation, Reuse*, McGraw-Hill Press, New York, 2004.
- Cılasun, Ali. *Konya'daki; Karatay, İnce Minareli ve Sırçalı Medreseler İle Alaaddin Cami'nin Taç Kapı Süslemeleri'nin Tasarım Açısından İncelenmesi*. Diss. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (2018).
- Doğan, N. Ş. (2013). "Ortaçağ'da Anadolu'nun Eğitim Mekânları: Selçuklu Medreseleri-Darüşşifalarından Örnekler". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28-2), 429-443.
- Dülgerler, O. N. (2006). *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi* (Vol. 66). Türk Tarih Kurumu.
- Erdemir, Y. (2009). *İnce Minareli Medrese*. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Erdemir, Y. (2017). "Payitaht Konya'da Bir Konaklama ve Ticaret Yapısı: Horozlu Han". *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, (6), 123-146.
- Erol, F. B. (2013). *İstanbul Vakıf Hanları ve Koruma Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

- Ertuğrul, A. (2009). “Hamam Yapıları ve Literatürü”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (13), 241-266.
- Gençoğlu, I.Z. (2018). *Tarihi Anıtsal Yapıların Korunmasında Yeniden İşlevlendirme - Oluşan Sorunlar: “Bursa ve Barselona”*. Doktora Tezi. Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- Güven, İ. (1998) “Türkiye Selçukluları’nda Medreseler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 31/1, 125-146.
- Halbwachs, M. (1997) *La Mémoire Collective*. Paris: Albin Michel.
- Kaşlı, B. (2009). *İstanbul’da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri: Santralistanbul Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kaypak, Ş. (2010). “Antakya’nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi/Examination Of Antakya in Terms Of Urban Identity”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 373-392.
- Keskin, N. (2014). “Kentlerde Yeni Bellek Mekânları: Kent Müzeleri”. *Folklor/Edebiyat*, 20(79), 25-39.
- Kılıç, E.C. (2015). *Tarihi Yapılar İçin Yeniden İşlevlendirme Kriterleri ve Ali Paşa Hanı Örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kolay, Ş. (2019). *Konya – Sille’deki Tarihi Eserler*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya
- Korkmaz, B., Cengiz, S., Kamanlı, E. N., Alptuğ, Ü. N. A. L., & Kamanlı, M. (2020). Tarihi Sille Subaşı Hamamı Taşıyıcı Sistem Analizi. *Selcuk University Journal Of Engineering Sciences*, 19(2), 51-67.
- Kuban, D. (1969) “Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar.” *Vakıflar Dergisi*, 8: 341-356.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları. İstanbul
- Kuran, A. (1969). *Anadolu Medreseleri*. Yayın/Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.
- Küçükdağ, Y., & Akman, İ. H. (2015). Konya’da Ali Gâv Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyeleri. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 10(19), 19-34.
- Mazlum, F. (2019). An Evaluation Of Turkish Baths Changing Function İn Konya Meram Hasbey Bath. *İda: International Design And Art Journal*, 1(1), 54-73.

- Mutlu, M. (2014). *Konya'da Su Mimarisi*. Doktora Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.
- Müezzinoğlu, M. K., Noraslı, M., & Sungur, M. Taşınmaz Bir Kültür Varlığının Yeniden İşlevlendirilmesine Yönelik Sistemik Analiz. *The Journal Of International Lingual Social And Educational Sciences*, 6(1), 113-123.
- Odabaşı, Z. (2016). "Karatay Medresesi'nin Biçimlendirilmesi ve Mimari Anlam Boyutu". *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, (5), 253-270.
- Oğurlu, İ. (2014). Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. Sayı: 26, S.275-293
- Oral, M., Başar, M. E., & Meraki, Ş. (2010). "Mimarî Koruma ve Uygulamalarına Örnek Bir Yaklaşım: Zazadın Han (Sadeddin Han) Restorasyonu". *Mimarlar*. Sayı:5, S. 24-34
- Önge, M. (2004). *Restoration Of Zazadın Han A 13th Century Seljukid Caravanserai Near Konya*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Doğal ve Uygulamalı Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Öztürk, N. (1993). "Tarihte ve Bugün Vakıflar Eliyle Aileye Götürülen Hizmetler". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(3). 78-89
- Özyurt, M. Ş., & Dişli, G. (2021). "Tarihi Sille Kenti Unesco Dünya Miras Adaylığı Önerisi". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 169-192.
- Pekol, B. (2010). *İstanbul'da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı*. Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Sarıköse, B. (2008). *Osmanlı Döneminde Sille*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya
- Semerci, F., & Özkafa, A. (2020). "Anadolu Selçuklu Medreselerinde Mekân ve Cephe Kalitesinin Analizi: Konya Medreseleri Örneği". *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 58-90.
- Sözen, M. (1972). Anadolu Medreseleri Selçuklular ve Beylikler Devri. *İstanbul: Teknik Üniversite Yayınları*.
- Süslü, G. (2018). "Kültür Varlıklarının Korunmasında Mali Kolaylıklar Rejimi". *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2), 37-84.
- Şenalp, M. (2019). *Tarihi Yapılarda Termal Konfor Analizi: Ali Gav Medresesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Konya

- Tangüler, D. A. (2019). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Tespiti, Korunması ve Aktarılması Bağlamında Hamamlar: Adana ve Antakya Hamamları*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Mersin
- Tepe, G. (2019). *Türk Hamam Kültürü, Hamamlarda Kullanılan Eşyalar ve Çini Sanatına Uyarlanması*. Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uşak
- Uğuz, S. Ç., & Sağlam, H. S. (2014). “Kültürel Miras Kapsamında Tarihi Hamamların Yenilenerek Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı: Burhaniye Örneği”. III. *Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 805-817.
- Unesco. General Conference. (1978). *Records of the General Conference Of The United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization* (Vol. 2). Unesco.
- Worthing D., Bond S. (2008). *Managing Built Heritage, The Role of Cultural Significance*, Blackwell, London.
- Yakar, M., & Yılmaz, H. M. (2008). “Kültürel Miraslardan Tarihi Horozluhan’ın Fotogrametrik Rölöve Çalışması ve 3 Boyutlu Modellenmesi”. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 23(2), 25-33.
- Yaldız, E. (2003). *Konya’daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya
- Yiğit, G. (2011). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul

İnternet Adresleri

- Sanal 1: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/nceminare-tasve-ahsap-eserleri-muzesi>, (Erişim Tarihi: 29.10.2021)
- Sanal 2: <http://www.eskiturkiye.net/4116/konya-ince-minareli-medrese-1870-ler-guillaume-berggren-fotografi#lg=0&slide=0>, (Erişim Tarihi: 29.10.2021)
- Sanal 3: <http://www.eskiturkiye.net/3973/ince-minareli-medrese-konya-1914#lg=0&slide=0>, (Erişim Tarihi: 29.10.2021)
- Sanal 4: <http://www.eskiturkiye.net/3975/karatay-medresesi-konya-1914#lg=0&slide=0>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021)
- Sanal 5: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/karatay-medresesi-cini-eserler-muzesi>, (Erişim Tarihi: 04.11.2021)
- Sanal 6: <http://www.eskiturkiye.net/4117/konya-sircali-medrese-1870-ler-g-berggren-fotografi#lg=0&slide=0>, (Erişim Tarihi: 04.11.2021)
- Sanal 7: <http://www.eskiturkiye.net/4112/sircali-medrese-konya-1870-ler-g-berggren-fotografi#lg=0&slide=0>, (Erişim Tarihi: 04.11.2021)
- Sanal 8: [https://www.tutap.com.tr/detay_tanitim/sircali-medrese-\(mezar-anitlari\)-muzesi/482](https://www.tutap.com.tr/detay_tanitim/sircali-medrese-(mezar-anitlari)-muzesi/482), (Erişim Tarihi: 09.11.2021)
- Sanal 9: <https://www.memleket.com.tr/ali-gav-zaviyesinin-bilinmeyen-yonu-1063800h.htm>, (Erişim Tarihi: 04.11.2021)
- Sanal 10: <http://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=809>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021)
- Sanal 11: <https://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g298014-d3849626-i222155797-Sille-Konya.html>, (Erişim Tarihi: 20.11.2021)
- Sanal 12: <https://www.superrehber.net/subasi-hamami-1303011.htm>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021)
- Sanal 13: <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=3194710>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021)
- Sanal 14: <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=3194710>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021)
- Sanal 15: <https://paply.org/3i6> , (Erişim Tarihi: 14.12.2021)
- Sanal 16: <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=43590&start=10>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021)

- Sanal 17: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/zazadin-hani-ihisamiyla-konuklarini-bekliyor/1333582>, (Erişim Tarihi: 19.11.2021)
- Sanal 18: <https://www.rehbername.com/kesfet/zazadin-hani-kervansarayi-ve-muzesi>, (Erişim Tarihi: 19.11.2021)
- Sanal 19: <https://dugun.com/tarihi-mekanlar/konya/zazadin-hani>, (Erişim Tarihi: 21.11.2021)
- Sanal 20: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/film-yapimcilarinin-yeni-cekim-merkezi-zazadin-hani-/1558856>, (Erişim Tarihi: 21.11.2021)
- Sanal 21: <https://islamansiklopedisi.org.tr/horozlu-han>, (Erişim Tarihi: 20.11.2021)
- Sanal 22: <https://kulturenvanteri.com/yer/horozlu-han/#16/37.92999/32.527315>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021)
- Sanal 23: <https://www.karatay.edu.tr/KaratayMedresesi.html>, (Erişim Tarihi: 25.11.2021)
- Sanal 24: https://www.altayli.net/selcuklu-vakfiyeleri-ve-icerdikleri-sosyal-motifler.html#_edn14, (Erişim Tarihi: 25.11.2021)
- Sanal 25: <https://www.dunya.com/sehirler/karatay-medresesinde-102-yil-sonra-yeniden-haberi-334398>, (Erişim Tarihi: 25.11.2021)
- Sanal 26: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/sircali-medrese>, (Erişim Tarihi: 26.11.2021)
- Sanal 27: <https://www.pusulahaber.com.tr/sircali-medrese-tarihi-yadigardir-2-5172yy.htm>, (Erişim Tarihi: 26.11.2021)

EKLER

Ek-1: 1. Grup Sorular

Not: Sorular 0-10 arasında bir değer vererek cevaplanacaktır.

- 1- ... yapısının yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?
- 2- ... yapısının (Yeni adı: ...) işlevsel özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?
- 3- ... yapısının kolektif bellekteki yerinin ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?
- 4- ... yapısının (yeni adı yazılacak) kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?
- 5- ... yapısının işlev değiştirerek isminin ... yapılmasını kalıcılık açısından ne kadar doğru buluyorsunuz?
- 6- ... yapısının yeni işlevini "kültürel" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?
- 7- ... yapısının yeni işlevini "ekonomik" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?
- 8- ... yapısının yeni işlevini "toplumsal" açıdan ne kadar olumlu buluyorsunuz?
- 9- ... yapısının yeni işlevini "kolektif bellek" açısından ne kadar verimli buluyorsunuz?
- 10- ... yapısının yeni işlevini "kent kimliği" açısından ne kadar verimli buluyorsunuz?
- 11- ... yapısına ... işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?
- 12- ... yapısına özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilmesi gerektiğine ne kadar katılıyorsunuz?
- 13- ... yapısına yapılan restorasyonun aslına ne kadar uygun olduğunu düşünüyorsunuz?

Ek-2: 2. Grup Sorular

Not: Sorular 0-10 arasında bir değer vererek cevaplanacaktır.

- 1- ..... Medresesi'nin yapısal/mimari özgünlüğünün ne kadar korunduğunu düşünüyorsunuz?
- 2- ..... kent halkı tarafından ne kadar benimsendiğini düşünüyorsunuz?
- 3- ..... Medresesi'nde yeniden işlevlendirme yapılırken koruma ilkelerine ne kadar sadık kaldığını düşünüyorsunuz?
- 4- ..... Medresesi'ne "....." işlevi verilmesini ne kadar olumlu buluyorsunuz?
- 5- ..... Medresesi'ne özgün işlevine yakın/benzer bir işlev verilseydi tarihi ve kültürel sürdürülebilirliğinin daha verimli sağlanabileceğine ne kadar katılıyorsunuz?